

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose

Baigiamasis magistro projektas

Ingrida Vaičienė

Projekto autorė

Doc. dr. Vilija Celiešienė

Vadovė

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose

Baigiamasis magistro projektas

Technikos kalbos vertimas ir lokalizacija (6211NX031)

Ingrida Vaičienė

Projekto autorė

Doc. dr. Vilija Celiešienė

Vadovė

Prof. dr. Saulutė Juzelėnienė

Recenzentė

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Ingrida Vaičienė

Metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Ingrida Vaičienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Vaičienė, Ingrida. Metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose. Magistro baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Vilija Celiešienė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): N05 (Vertimas, Humanitariniai mokslai).

Reikšminiai žodžiai: metadiskursas, metadiskurso žymikliai, tarpkalbinis, tarpdalykinis, akademinis tekstas.

Kaunas, 2022. 69 p.

Santrauka

Šio baigiamojo magistro projekto tikslas buvo ištirti metadiskurso žymiklių kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonių vartojimą akademinuose tekstuose tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu. Tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: išnagrinėti metadiskurso modelių, žymiklių ir jų funkcijų vartojimo tendencijas akademinuose tekstuose; sudaryti mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslinių straipsnių palyginamąjį tekstyną lietuvių ir anglų kalbomis, surinkti kalbinius duomenis; identifikuoti tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus bei ištirti juos gretinamuoju aspektu pagal kiekybinius, kokybinius parametrus, nustatyti jų vartojimo akademinuose tekstuose panašumus bei skirtumus anglų ir lietuvių kalboje. Ši tema mažai tyrinėta lietuvių mokslininkų, aktuali instituciniu, disciplininu, kalbiniu ir kultūriniu aspektu. Projekte taikomi mokslinės literatūros sisteminė analizė, gretinamasis tarpkalbinis ir tarpdalykinis metadiskurso žymiklių tyrimas, aprašomasis kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodai. Siekiant ištirti tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus, sudarytas tiriamų disciplinų mokslinių straipsnių palyginamasis tekstynas lietuvių ir anglų kalbomis *Sketchengine* programoje. Atlikto gretinamojo tyrimo rezultatai atskleidė, kad tiriamų kalbų ir disciplinų autoriams būdinga kurti koherentišką tekstą, todėl dažnai vartojami junglumo, endoforiniai, nuorodos į tekstą žymikliai. Dažnas sąšvelnių, poziciją stiprinančių, savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių vartojimas atskleidžia tiriamų disciplinų ir kalbų autorių siekį išreikšti savo poziciją, akcentuoti save kaip kūrėją, kurti santykį su skaitytoju. Tyrimas taip pat atskleidė, kad technologijų mokslinių straipsnių autoriai nėra linkę formuoti vertinamojo požiūrio į pateiktą informaciją, nes retai vartoja vertinamuosius ir ilokucinius žymiklius. Diskurso, sekos žymiklių, aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių rasta daugiau ekonomikos moksliniuose straipsniuose, vadinasi svarbus diskurso, teksto organizavimo aspektas bei skaitytojo įtraukimas į tekstą. Metakognityvinių žymiklių daugiau vartoja anglakalbiai technologijų srities autoriai, kurie labiau linkę demonstruoti turimas žinias tiriamoje srityje, jas perteikti skaitytojui bei taip kurti santykį su juo. Kiekybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad straipsniuose vyrauja teksto organizavimo žymikliai, kurių gerokai daugiau rasta lietuvių kalba parašytuose tekstuose, tuo tarpu tarpasmeninio santykio žymiklių gerokai daugiau anglakalbių autorių tekstuose, vadinasi esama tarpkalbinių skirtumų. Tarpdalykiniu aspektu ekonomikos srities autoriai dažniau nei technologijų vartoja teksto organizavimo ir tarpasmeninio santykio žymiklius, vadinasi vyrauja disciplininiai skirtumai. Kalbiniai ir disciplininiai panašumai stebimi tam tikrų atskirų žymiklių (paaiškinamųjų, savęs paminėjimo, į autorių nukreiptų, vertinamųjų, ilokucinių, sąšvelnių, poziciją stiprinančių) vartojimo dažnio aspektu. Kokybinio aspektu vyrauja panašumai, nes žymikliai vartoti tai pačiai funkcijai atlikti, siekiama tų pačių tikslų, išryškėjo panašus teksto organizavimo suvokimas.

Vaičienė, Ingrida. Metadiscourse Markers in Academic Texts. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Vilija Celiešienė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): N05 (Translation, Humanities).

Keywords: metadiscourse, metadiscourse markers, cross-lingual, cross-disciplinary, academic text.

Kaunas, 2022. 69 p.

Summary

This Master's Final Degree Project aimed to investigate the use of metadiscourse markers as a means of expressing the author's position in academic texts from a cross-lingual and cross-disciplinary perspective. The following goals were set to achieve the aim: to examine the tendencies of using metadiscourse models, markers and their functions in academic texts; to compile a corpus for the comparative analysis of the scientific articles in mechanics, electrical engineering, electronics and economics written in Lithuanian and English, to collect linguistic data; to identify cross-lingual and cross-disciplinary peculiarities of the use of metadiscourse markers in the academic texts and conduct a comparative study (quantitative and qualitative), identify the similarities and differences of their use in English and Lithuanian academic texts. Even though the research field is relevant from an institutional, disciplinary, linguistic, and cultural perspective, it was not researched a lot by Lithuanian researchers. The analysis of scientific literature, comparative cross-lingual and cross-disciplinary research of metadiscourse markers as well as descriptive quantitative and qualitative research method were used in the project. To investigate the cross-lingual and cross-disciplinary peculiarities of the use of metadiscourse markers in academic texts, a corpus was compiled in the Sketchengine tool. The results of the cross-lingual and cross-disciplinary comparative analysis revealed that the authors of the analysed articles tend to create a coherent text, therefore text-connectives, endophoric, and references to the text markers are often used. Frequent use of hedges, boosters, self-mentions, and writer-oriented markers reveals the desire of the authors to express their stance, emphasize themselves as creators, and interact with the reader. The study also revealed that the authors of technology scientific articles are not inclined to form an evaluative approach to the information provided, as they rarely use evaluative and illocution markers. Discourse, sequencers, engagement, inclusive, and reader-oriented markers are more common to economics, showing the significance of discourse understanding, text organization, and reader engagement in the text. Metacognitive markers are used more by English-speaking authors in the field of technology, who are more likely to demonstrate their knowledge in the field of their study, convey it to the reader and thus build a relationship with one. The results of the quantitative analysis revealed that predominant markers in scientific articles are textual, which are much more frequently used in texts written in Lithuanian, while interpersonal markers are much more relevant to the texts written by English authors, thus showing the cross-lingual differences. From the point of a cross-disciplinary perspective, authors in the field of economics use textual and interpersonal markers more often than authors of the technological text, which means that disciplinary differences prevail. Linguistic and disciplinary similarities are observed by analysing the frequency of the use of separate markers, such as code glosses, self-mentions, author-oriented, attitude markers, illocution, and boosters. Qualitative research revealed cross-linguistic and cross-disciplinary similarities, as markers were used to perform the same functions and a similar perception of the organization of the text emerged.

Turinys

Lentelių sąrašas	7
Paveikslų sąrašas	8
Santrumpų ir terminų sąrašas	9
Įvadas.....	10
1. Metadiskurso teoriniai aspektai	12
1.1. Metadiskurso samprata ir funkcijos.....	12
1.1.1. Teksto kūrimo ir organizavimo funkcija	12
1.1.2. Adresanto ir adresato tarpasmeninės sąveikos kūrimo funkcija	13
1.2. Metadiskursas rašytiniuose akademinuose tekstuose	15
1.2.1. Metadiskursas vartojimo ypatumai rašytiniuose akademinuose tekstuose	16
1.2.2. Tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai metadiskurso akademinuose tekstuose tyrimai	17
1.2.3. Metadiskursas kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonė akademinuose tekstuose ...	20
1.3. Metadiskurso modeliai	23
1.3.1. Metadiskurso modelių analizė	23
1.3.2. Metadiskurso modelių taikymo akademinuose tekstuose pavyzdžiai	27
1.4. Metadiskurso kategorijos, žymikliai ir jų funkcijos	30
1.4.1. Teksto organizavimo kategorijos žymikliai	31
1.4.2. Tarpasmeninio santykio kategorijos žymikliai.....	32
1.4.3. Metakognityvinės kategorijos žymikliai	34
1.4.4. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimo modelis.....	34
2. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimas	36
2.1. Tyrimo metodologija	36
2.2. Teksto organizavimo žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose	37
2.2.1. Junglumo žymikliai moksliniuose straipsniuose	38
2.2.2. Sisteminiai, diskurso ir sekos žymikliai moksliniuose straipsniuose	40
2.2.3. Endoforiniai ir nuorodos į tekstą žymikliai moksliniuose straipsniuose	45
2.2.4. Evidenciniai žymikliai moksliniuose straipsniuose	48
2.2.5. Paaiškinamieji žymikliai moksliniuose straipsniuose	49
2.3. Tarpasmeninio santykio žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose	51
2.3.1. Sąšvelniai ir poziciją stiprinantys žymikliai moksliniuose straipsniuose.....	53
2.3.2. Vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai moksliniuose straipsniuose	55
2.3.3. Aprėpiamieji, įtraukiamieji ir į skaitytoją nukreipti žymikliai moksliniuose straipsniuose.....	56
2.3.4. Savęs paminėjimo ir į autorių nukreipti žymikliai moksliniuose straipsniuose	57
2.4. Metakognityvinių žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose	59
Išvados	61
Literatūros sąrašas	63
Informacijos šaltinių sąrašas	67

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Autoriaus pozicijos dimensijos pagal Aull ir Lancasterį (2020)	21
2 lentelė. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose dažnis (pagal Burneikaitės (2008), Farahanio (2019), Hylando (2015), Qino ir Uccellio (2019) atliktus tyrimus)	29
3 lentelė. Metadiskurso funkcijos (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango, Vande Kopple modelius)	30
4 lentelė. Metadiskurso žymiklių modelis (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Hylando, Gil, Tango, Vande Kopple modelius).....	35
5 lentelė. Tyrimo tekstynų charakteristika	36
6 lentelė. Analizuojamų teksto organizavimo metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus dažnis tekstynuose	37
7 lentelė. Junglumo žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	39
8 lentelė. Sisteminių, diskurso ir sekos žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	41
9 lentelė. Endoforinių ir nuorodos į tekstą žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	46
10 lentelė. Evidencinių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	48
11 lentelė. Paaiškinamųjų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	50
12 lentelė. Analizuojamų tarpasmeninio santykio metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus dažnis tekstynuose	51
13 lentelė. Sąšvelnių ir poziciją stiprinančių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	53
14 lentelė. Vertinamųjų ir ilokucinių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	55
15 lentelė. Aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	56
16 lentelė. Savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	57
17 lentelė. Analizuojamų metakognityvinių metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose	59

Paveikslų sąrašas

1 pav. Metadiskurso schema (adaptuota pagal Adel metadiskurso schemą, 2006)	15
2 pav. Metadiskurso ir autoriaus pozicijos sąsaja (Adel, 2006)	20
3 pav. Sąveika akademiniam diskurse (Hyland, 2005).....	22
4 pav. Refleksyvaus metadiskurso samprata (Adel, 2006).....	25
5 pav. Teksto organizavimo metadiskurso žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis tekстыne.....	38
6 pav. Tarpasmeninio santykio metadiskurso žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis tekстыne.....	52

Santrumpų ir terminų sąrašas

TECH – technologijų (mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos) moksliniai straipsniai

EKON – socialinių mokslų (ekonomikos) moksliniai straipsniai

Įvadas

Susidomėjimas mokslinio teksto kūrimo ypatumais ir metadiskurso svarba šiam procesui išryškėjo dar XX amžiaus pabaigoje, tačiau ši sritis vis dar plačiai tyrinėjama ir atrandama vis naujų tyrimo krypčių: nuo metadiskurso apibrėžties pokyčio iki gretinamųjų tarpkalbinių ir tarpdalykinių tyrimų. Pastaruoju metu mokslinio diskurso tyrimų kontekste labai daug dėmesio skiriama įvairioms teksto kūrimo ir organizavimo strategijoms, atskirų lingvistinių elementų svarbai teksto ir santykio su skaitytoju kūrimui. Be to, ypač daug tyrimų atlikta tiriant autoriaus pozicijos raiškos priemones ir jų pasirinkimo priežastis. Metadiskursas neatsiejama šių tyrimų dalis, nes jo pagrindinė funkcija – lingvistinėmis priemonėmis, kitaip dar vadinamomis metadiskurso žymikliais, kurti koherentišką tekstą, sieti jį su kontekstu bei pasiekti tikslinę auditoriją kuriant įvairiapusių ryšius tarp adresanto ir adresato. Dėl eksplitiškos metadiskurso sampratos ir atliekamų funkcijų įvairovės, mokslininkai Burneikaitė (2008), Crismore‘as (1993), Gil (2018), Hylandas (2015), Tangas (2021), Vande Kopple (2012) siekdami supaprastinti atliekamų tyrimų organizavimą, sudarė metadiskurso žymiklius klasifikuojančius modelius, kurie naudojami tiriant akademinis tekstus įvairiais aspektais: retoriniu, semantiniu, pragmatiniu, kultūriniu.

Metadiskurso ir jo žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimai aktualūs siekiant atskleisti kalbinės raiškos savitumus disciplininu, instituciniu ir kultūriniu lygmeniu. Gretinamieji kiekybiniai ir kokybiniai metadiskurso žymiklių vartojimo tyrimai atskleidžia tarpkalbinius, tarpdalykinius ir tarpkultūrinius skirtumus bei panašumus, kas padeda labiau suprasti tam tikrų lingvistinių ir pragmatinių raiškos priemonių pasirinkimą, jų vartojimo tendencijas, variantiškumą. Tokių tyrimų, kuriuos atliko Adel ir Mauranen (2010), Burneikaitė (2008), Cubukcu (2017), Gil (2018), Hyland (2010, 2015, 2017, 2018), Hyland ir Tse (2004), Peterlini (2010), Šeškauskienė (2008), Šinkūnienė (2011, 2013, 2014), Qin ir Uccelli (2019) ir kt., rezultatai ne tik atkreipia dėmesį į akademinio teksto kūrimo ypatumus, bet ir gali išplėsti įvairių sričių studentų, pradedančiųjų mokslininkų, mokslininkų, ketinančių rašyti mokslinius straipsnius negimtają kalba, vertėjų žinias.

Gretinamųjų metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimų užsienio autorių (Adel ir Mauranen, 2010; Cubukcu, 2017; Demir, 2016; Gil, 2018; Hyland ir Tse, 2004; Hyland ir Jiang, 2018; Hyland ir Jiang, 2021; Hyland, 2015; Hyland, 2017; Hyland, 2018; Peterlini, 2008; Qin ir Uccelli, 2019; Salas, 2014; Tang, 2021 ir kt.) atlikta tikrai daug, tačiau ši sritis menkai tyrinėta lietuvių autorių (Celišienė ir Sabutytė, 2018; Burneikaitė, 2008; Šeškauskienė, 2008; Šinkūnienė, 2013; Šinkūnienė, 2014 ir kt.), todėl šiuo baigiamuoju darbu siekiama prisidėti prie akademinio diskurso tyrimų, papildant šią sritį gretinamuoju metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimu.

Šiame baigiamajame projekte metadiskurso žymikliai analizuojami skirtingų kalbų (lietuvių ir anglų) ir akademinų kultūrų bei sričių (technologijų ir ekonomikos) moksliniuose straipsniuose taikant adaptuotą metadiskurso modelį, kuris apima teksto organizavimo, tarpasmeninio santykio ir metakognityvines kategorijas. Kiekybinei ir kokybinei lingvistinių raiškos priemonių analizei sudarytas dvikalbis tekstynas, o gauti rezultatai aptariami tiriamojoje baigiamojo projekto dalyje.

Tyrimo objektas – metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose.

Tyrimo tikslas – ištirti metadiskurso žymiklių kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonių vartojimą akademinuose tekstuose tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu.

Tyrimo uždaviniai:

1. išnagrinėti metadiskurso modelių, žymiklių ir jų funkcijų vartojimo tendencijas akademinuose tekstuose;
2. sudaryti technologijų (mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos) ir socialinių (ekonomikos) mokslo sričių mokslinių straipsnių palyginamąjį tekstyną lietuvių ir anglų kalbomis, surinkti kalbinius duomenis;
3. identifikuoti tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus;
4. ištirti metadiskurso žymiklius gretinamuoju aspektu pagal kiekybinius, kokybinius parametrus ir nustatyti jų vartojimo akademinuose tekstuose panašumus bei skirtumus anglų ir lietuvių kalboje.

Projekte taikomi šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros sisteminė analizė, gretinamasis tarpkalbinis ir tarpdalykinis metadiskurso žymiklių tyrimas, aprašomasis kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodas.

Baigiamąjį projektą sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje apžvelgiama tyrimui aktuali mokslinė literatūra, pateikiami pagrindiniai teoriniai teiginiai, kuriais grindžiamas tyrimas apie metadiskurso žymiklių vartojimą akademinuose tekstuose. Antroje dalyje trumpai pristatoma tyrimo metodologija bei išsamiai aprašomi tyrimo rezultatai, kurie gretinamuoju (tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu) aspektu analizuoti pagal kiekybinius ir kokybinius parametrus. Tyrimui atlikti sudaryti dvikalbiai (lietuvių ir anglų) dalykiniai tekstynai *Sketchengine* programoje (bendra tekstynų imtis: 221 451 žodžių) iš atrinktų mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslo krypties mokslinių straipsnių parašytų lietuvių ir anglų kalbomis. Tyrimui naudojami moksliniai straipsniai parašyti 2018-2022 metais, išspausdinti recenzuojamuose mokslo leidiniuose bei parašyti gimtakalbių autorių.

2021 m. lapkričio 19 d. magistro darbo tema skaitytas pranešimas Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto studentų mokslinėje konferencijoje „SMILES 2021: socialiniai, humanitariniai mokslai ir menai šiuolaikinėje visuomenėje“ pavadinimu „Autoriaus pozicijos švelninimas moksliniame diskurse“.

1. Metadiskurso teoriniai aspektai

Akademinių tekstų kūrėjai bei mokslininkai tiriantys akademinį diskursą neretai susiduria su skirtingomis šios srities sampratomis, funkcijomis, priemonėmis, todėl esama įvairių teorijų, modelių, samprotavimų apie svarbą ir aktualijas. Analizuojant akademinio teksto kūrimo ypatumus, jam būdingus bruožus kyla klausimas: „kas turi didesnę įtaką moksliniam tekstui – vienoje ar kitoje disciplinoje galiojančios konvencijos ir tradicijos ar kalba, kuria parašytas straipsnis?“ (Šinkūnienė, 2014, p. 13), o pastaruoju metu susiejus akademinį diskursą su metadiskursu, kyla klausimas ir apie metadiskurso svarbą sėkmingo akademinio teksto kūrimui ir organizavimui bei adresanto ir adresato sąveikai. Šiame darbe analizuojama metadiskurso svarba akademinio teksto kūrimui, autoriaus pozicijos raiškai, autoriaus ir skaitytojo sąveikai, išskiriant tarpkalbinius ir tarpdalykinius skirtumus ir panašumus.

1.1. Metadiskurso samprata ir funkcijos

Metadiskurso terminą pirmasis paminėjo lingvistas Z. S. Harrisas dar 1959, tačiau taikomojoje kalbotyroje šis terminas pradėtas vartoti tik devintojo dešimtmečio viduryje mokslininkų Vande Kopple, Crismore'o ir Williamso darbuose (Cubukcu, 2017; Farahani, 2019; Gil, 2018; Hyland, 2018). Metadiskursas dažniausiai siejamas su interaktyvia komunikacija tarp adresanto ir adresato, tačiau šis konceptualus suvokimas nėra vienintelė metadiskurso apibrėžtis. Mokslininkai skirtingai apibrėžia metadiskursą, tačiau vyrauja dvi pagrindinės sampratos: funkcinė teksto kūrimo ir organizavimo bei pragmatinė tarpasmeninės sąveikos.

1.1.1. Teksto kūrimo ir organizavimo funkcija

Dėl skirtingų metadiskurso termino apibrėžčių ir funkcijų, dažnas mokslininkas metadiskurso terminą pakeičia kitu, metakalbos, terminu. Ši tendencija labiau vyrauja tarp mokslininkų, kurie aiškindami metadiskurso sampratą apsiriboja teksto ypatybėmis, kurios padeda organizuoti, anot Hylando (2015), „tekstą kaip tekstą“, taip priartindami termino suvokimą prie metakalbos apibrėžties.

Metakalbos termino kaip „teksto apie tekstą“ samprata atskleidžia kalbos svarbą, kai ji skirta ne tik pasirinktai temai nagrinėti, bet ir komentuoti rašymo procesą: apibendrinti ankstesnę tekstą, pakomentuoti, kas bus rašoma kitame skyriuje, patikslinti, kaip darbe naudojama informacija tekstui kurti (Župerka, 2012). Taip metakalba, pasak, Župerkos (2012), skaitytojui atskleidžia kaip organizuojamas tekstas, todėl gali būti vadinamas ir metatekstu, kuris susiję su diskurso tipu, nes, pasak mokslininko, metatekstas būdingas dalykiniam diskursui, o metakalba – tai nemokslinio tipo tekstų bruožas. Marcinkevičienė išreiškia panašią nuomonę ir tvirtina, kad metakalbą autorius vartoja norėdamas pristatyti temą, atskleisti jos esmę, nurodyti kokia literatūra, teorijomis ir metodais naudojosi, paaiškinti pateiktos informacija reikalingumą, atskleisti tekste aptariamų dalykų sąsajas (Šinkūnienė, 2014). Visa tai kuriama lingvistinėmis priemonėmis (teksto organizavimo metadiskurso žymikliais, tokiais kaip junglumo, paaiškinamaisiais, sisteminiais, endoforiniais ir evidenciniais), kurios vartojamos ne tik kurti koherentišką tekstą, bet ir įtraukti skaitytoją į kuriamą tekstą. Apie tai taip pat rašo Hylandas ir Tse (2004), kurie teigia, kad metadiskursas yra tam tikras kalbinis išteklius, kuris padeda autoriui organizuoti savo diskursą ir poziciją adresato atžvilgiu.

Mauranen taip pat metadiskurso sampratą susiaurina iki teksto organizavimo kalbos, kurią ji vadina metatekstu, taip siekiant neįtraukti autoriaus perspektyvos ir pozicijos, o apsiriboti tik teksto kūrimo ir organizavimo elementais (Hyland, Wang ir Jiang, 2022). Jacobsonas metadiskursą apibrėžia kaip

metalingvistinę kalbos funkciją, o tuo tarpu Halliday ją priskiria metareiškiniams, kurie yra kalbos kategorijos (Hyland, 2017), kuriuos Šinkūnienė (2014) skirsto į tokius lygmenis kaip metapastraipa, metasakinys, metažodis, metaženklas, metaapipavidalinimas ir panašiai. O Tangas (2021) akcentuoja metakalbos kaip specializuotos kalbos svarbą, kuri sukurta apibūdinti pačią kalbą kaip objektą, dažnai vartojamą taikomojoje kalbotyroje ir kalbų studijose, siekiant kalbą perteikti kaip reprezentacijos ar socialinės sąveikos formą.

Tuo tarpu Hylandas (2017) apibrėžia skirtumą tarp metadiskurso ir metakalbos teigdamas, kad iš esmės metakalba yra susijusi su žiniomis apie kalbą ir kalbos perteikimą, todėl ji leidžia analizuoti ir perteikti mintis apie tai, kas yra kalba ir kokia ji turėtų būti, o metadiskursas yra artimas metapragmatikai, nes ji yra susijusi su teksto kūrėjo komunikaciniu elgesiu, tinkamu kalbinių priemonių vartojimu išpūdžiams perteikti ir tarpasmeniniam santykiui kurti, todėl metapragmatinė kalbos dimensija leidžia kompetentingam kalbos vartotojui, šiuo atveju teksto kūrėjui, kurti sąveiką su adresatu.

1.1.2. Adresanto ir adresato tarpasmeninės sąveikos kūrimo funkcija

Kita metadiskurso samprata atskleidžia tarpasmeninės sąveikos tarp adresanto ir adresato svarbą kuriant tekstą, nes metadiskursas tai ne tik komunikacijos priemonė, skirta keistis informacija, bet ir sąveikaujančiųjų požiūriais, nuostatomis ir prielaidomis, nes kalba – tai sąveikos tarp skirtingų žmonių pasekmė, o metadiskursas – būdas šiai sąveikai formuoti. Tai dinamiškas požiūris į kalbą, nes autorius kurdamas tekstą tuo pačiu kuria ir socialinius, emocinius bei pažintinius ryšius. Todėl, kaip teigia Hylandas, Wangas ir Jiangas (2022), metadiskursas leidžia suvokti komunikaciją kaip socialinį įsitraukimą, nes sumaniai vartodamas metadiskursą, autorius gali ne tik paversti sausą ar sunkiai suvokiamą tekstą nuosekliu, skaitytojui suprantamu tekstu, bet ir susieti jį su konkrečiu kontekstu.

Metadiskursas yra svarbi jungtis tarp teksto ir jo konteksto, nes atliepia skaitytojų lūkesčius bei atskleidžia autoriaus supratimą apie auditoriją. Amirousefis ir Rasekhas (2010) teigia, kad dėl metadiskurso tekstu perduodama idėjinė reikšmė bei kuriami savotiški socialiniai ryšiai tarp autoriaus ir skaitytojo, o metadiskurso funkcijos padeda kurti suvokiamą bei įtraukiantį tekstą, sudominti adresatus ir paveikti jų supratimą apie išsakomą mintį, interpretuoti ir įvertinti pateiktą informaciją, todėl rašymas yra vertinamas kaip socialinis ir komunikacinis procesas tarp autoriaus ir skaitytojo. Kitaip tariant, tekstas perteikiamas skaitytojui pažįstamais ir priimtinais būdais, o tai reiškia, kad autorius, kurdamas tekstą, siekia įterpti savo diskursą į tam tikrą socialinį kontekstą (Hyland, 2018). Pasak Gambiero (2021), kontekstas – tai atitinkamu metu pasiekama konceptuali, socialinė, ekstralingvistinė informacija, psichokognityvinė dimensija, kur komunikacija konceptualizuojama per autoriaus (*informavimo intencija*) ir adresato (*kito pašnekovo komunikacinės intencijos priėmimas*) sąveiką, nes tekstas ir yra kontekstas, kuris turi būti įskaitomas ir suprastas, todėl ir Hylandas (2015) atkreipia dėmesį į konceptualizuotą sąveiką tarp teksto kūrėjo ir teksto bei tarp teksto kūrėjo ir skaitytojo.

Amirousefis ir Rasekhas metadiskursą apibrėžia kaip labai reikšmingą elementą organizuojant ir kuriant įtikinamą tekstą, grindžiamą skaitytojų vertybinėmis normomis ir lūkesčiais (Hyland, Wang ir Jiang, 2022). Be to, Livytska (2019) atkreipia dėmesį ir į kultūrinį aspektą, teigdama, kad metadiskurso raiška nėra vien tik mokslo srities ar kalbos išraiška, bet ir kultūrinė. Kultūriniai veiksniai formuoja mūsų supratimą, o tai gali turėti įtakos mūsų rašymo būdai bei teksto

organizavimui. Autoriaus kultūrinės vertybės, anot Amiryousefio ir Rasekho (2010), gali peveikti ne tik aplinkos suvokimą, bet ir kalbos priemonių vartojimą, bendravimą su adresatu ir ypač metadiskurso vartojimą, nes teksto organizavimas ir koherencija yra skirtingai suprantami skirtingose kultūrose.

Vande Kopple kaip svarbiausią metadiskurso ypatybę išskiria kuriamą santykį tarp autoriaus ir skaitytojo (Farahani, 2019). Panašią mintį išreiškia ir Cubukcu (2017), teigdamas, kad metadiskursas – tai įrankis, kurį autoriai vartoja norėdami paveikti savo auditoriją. Anot jo, metadiskursas apima teksto elementus, kurie vartojami tekstui organizuoti, autoriaus pozicijai išreikšti ir veiksmingai bei suprantamai perteikti mintį numatomiems skaitytojams. Adel taip pat atkreipia dėmesį ne tik į rišlaus teksto kūrimo elementus, bet ir į autoriaus bei įsivaizduojamo skaitytojo asmenybės bruožus (Hyland, Wang ir Jiang, 2022). Hylandas (2015) antrina Vande Kopple ir Adel teigdamas, kad metadiskursas – tai būdas autoriui užmegzti ryšį su auditorija, nes kuriamo teksto ypatybės leidžia sąveikauti su skaitytojais, reaguoti į jų požiūrį bei įvertinti jų poreikius. Crismore'as metadiskursą apibrėžia kaip diskurso lygmenį kai autoriaus vartoja diskursą skaitytojo nukreipimui, o ne informavimui (Toumi, 2009). Qinas ir Uccelli (2019) apjungia Crismore'o ir Hylando koncepcijas bei metadiskursą apibrėžia kaip nepropozicinį kalbinį šaltinį, kurį autorius naudoja, kad padėtų skaitytojui suprasti teksto sandarą ir autoriaus poziciją išsakomos žinutės atžvilgiu. Kitaip tariant, ši koncepcija leidžia daryti prielaidą, kad metadiskursas yra tarpasmeninis, nes kuriant tekstą yra atsižvelgiama į skaitytojo turimas žinias ir patirtį, todėl ši samprata metadiskursą apibrėžia kaip savybių rinkinį, kuris kuria teksto kūrėjo ir skaitytojo sąveiką. Į tai atkreipia dėmesį ir Hylandas (2015) apibrėždamas metadiskursą kaip interaktyvų procesą tarp adresanto ir adresato, kur autorius pasirenka formas ir išraiškas, kurios geriausiai perteiks jo medžiagą, poziciją ir požiūrį, todėl teksto kūrimas yra orientuotas į skaitytoją, o kalba vartojama ne tik informacijai perteikti, bet ir pateikti šią informaciją taip, kad ji sudomintų ir būtų prasminga kitiems.

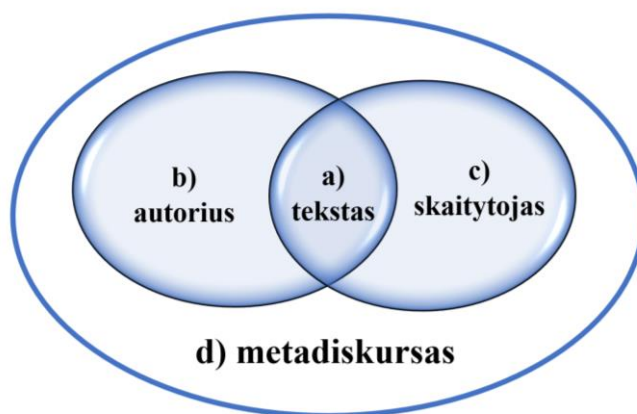
Burneikaitė (2008) metadiskursą apibrėžia kaip kalbą, vartojamą išreikšti autoriaus sąmoningumą ir diskurso kaip proceso valdymą, kuris apima teksto organizavimą bei diskurso proceso dalyvius (skaitytojus ir autorių). Autorius, kurdamas tekstą, paprastai siekia perteikti savo propoziciją, pomėgius, perspektyvas ir vertybes įsivaizduojamam skaitytojui, o sėkmingam žinutės perteikimui reikalingas abipusis adresanto ir adresato supratimas. Tam tikslui vartojamos metadiskurso priemonės, kurios yra svarbios autoriaus pozicijai išreikšti, bendravimui palengvinti, skaitomumui gerinti ir ryšiui su auditorija užmegzti (Demir, 2016; Šinkūnienė, 2014). Hylandas išskiria autoriaus pozicijos ir skaitytojo įsitraukimo svarbą, todėl į skaitytoją nukreipti sąveikos ypatumai, tokie kaip skaitytojo paminėjimas, nurodymai, klausimai, nuorodos sudaro diskurso interaktyvumą. Tai prisideda prie skaitytojo ir autoriaus santykio formavimo (Ringailienė, 2013). Taigi, galima teigti, kad autorius pritaiko tekstą savo įsivaizduojamam skaitytojui, pasirinkdamas tam tikras lingvistines priemones.

Halliday atkreipia dėmesį į tai, kad žmonės bendrauja žinutėmis, todėl tarpasmeninė metadiskurso funkcija labai svarbi adresanto ir adresato sąveikai, nes kalba vartojama sąveikai „užkoduoti“, komunikuoti, atlikti tam tikrus vaidmenis, vertinti ir išreikšti jausmus, o tai – pragmatinė metadiskurso dimensijos raiška, kur tinkamas metadiskurso vartojimas priklauso nuo retorinių lūkesčių ir komunikacinio konteksto (Amiryousefi ir Rasekh, 2010; Qin ir Uccelli, 2019). Adel (2006), Gil (2018), Salas'as (2014), Toumis (2009) apibrėždami metadiskurso sampratą taip pat akcentuoja net tik autoriaus-skaitytojo sąveiką, bet ir jų sąveiką su tekstu (diskursu), pavadindami šį

reiškinių „į dalyvį orientuotu metadiskursu“ (angl. *participant-oriented metadiscourse*) bei išskirdami tokias kategorijas:

- 1) į tekstą orientuotas metadiskursas (angl. *text-oriented metadiscourse*),
- 2) į autorių / rašytoją orientuotas metadiskursas (angl. *writer-oriented metadiscourse*),
- 3) į skaitytoją orientuotas metadiskursas (angl. *reader-oriented metadiscourse*),
- 4) į dalyvį orientuotas metadiskursas (angl. *participant-oriented metadiscourse*).

Metadiskurso paradigmoje kuriamus autoriaus ir skaitytojo priešastinius ryšius puikiai iliustruoja adaptuota Adel (2006) pasiūlyta metadiskurso schema (žr. 1 pav.), kurioje išryškinti šie elementai: a) tekstas, b) autorius; c) skaitytojas bei visus juos apimantis metadiskursas (d).

1 pav. Metadiskurso schema (adaptuota pagal Adel metadiskurso scemą, 2006)

Taigi, matome, kad tekstas nėra neutralus. Autorius, kurdamas tekstą įsivaizduojamam skaitytojui, remiasi savo patirtimi, požiūriu, vertybėmis ir įsitikinimais, todėl kuriant prasmę tekstu atsižvelgiama į tikslinės auditorijos socialinį, emocinį ir pažintinį kontekstą. Metadiskursas yra viena iš pagrindinių priemonių, kuri suteikia galimybę įtraukti auditoriją į teksto interpretavimą bei kurti abipusį supratimą per sąveiką.

Nepaisant vyraujančių skirtingų metadiskurso sampratų (funkcinė kalbos paradigma ir pragmatinė tarpasmeninės sąveikos paradigma), metadiskurso esminė funkcija yra sukurti koherentiško teksto sąsają su jo kontekstu bei pasiekti tikslinę auditoriją kuriant įvairiapusių ryšius tarp adresanto ir adresato. Taigi, tai glaudžiai siejasi su akademinio rašymo samprata, kai svarbūs ne tik lingvistiniai ir struktūriniai teksto elementai (objektyvumas, tikslumas ir aiškumas), bet ir sąveikos su auditorija kūrimas (skaitytojas turi būti įtrauktas, įtikintas, sudomintas).

1.2. Metadiskursas rašytiniuose akademinuose tekstuose

Akademinio teksto kūrimo sėkmė galimai priklauso nuo metadiskurso, nes, kaip jau buvo minėta, jis padeda kurti koherentišką tekstą ir santykį su skaitytoju, priimti skirtingus požiūrius, pateikti įtikinamus, pagrįstus argumentus. Tikslui pasiekti, autorius vartoja akademiniai diskursui būdingas lingvistines priemones, tokias kaip teksto organizavimo ir tarpasmeninės sąveikos metadiskurso žymiklius, bei specifinius mokslo šakos ir žanro elementus, nes metadiskurso sampratoje tekstas yra raiškos priemonė, kuri padeda kurti tarpasmeninius santykius, išreikšti autoriaus poziciją ir įtraukti skaitytoją (Hyland, 2015; Hyland ir Tse, 2004; Šinkūnienė, 2011). Dėl ryškios akademinio diskurso

ir metadiskurso sąsajos, ši sritis tampa vis populiareniu tyrimų objektu kai tiriami metadiskurso vartojimo akademinuose tekstuose ypatumai, svarba, tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai savitumai.

1.2.1. Metadiskursas vartojimo ypatumai rašytiniuose akademinuose tekstuose

Kai kurie mokslininkai (Cubukcu, 2017; Farahani, 2019; Hyland, 2015; Hyland, 2018; Hyland ir Tse, 2004; Šinkūnienė, 2011) tvirtina, kad metadiskurso akademiniam rašyme tyrimai aktualūs pirmiausia dėl platesnės teksto sampratos, nes akademių tekstų kūrėjai ne tik atpasakoja esamą realiją ar aprašo tiriamą objektą, bet ir vartoja kalbą patikimam savęs ir savo veiklos reprezentavimui bei santykiui su skaitytoju kūrimui, argumentuotam savo minčių, įžvalgų, tyrimo rezultatų perteikimui, kitaip sakant, žinių kūrimui. Taigi, metadiskursas yra priklausomas nuo teksto ir diskurso, kaip ir tekstas ir diskursas yra priklausomi nuo metadiskurso, nes šis abipusis ryšys padeda autoriui kurti kontekstą arba reaguoti į esamą kontekstą, taip pat efektyviai organizuoti tekstą bei formuoja skaitytojo požiūrį į gaunamą informaciją

Hylandas (2008) taip pat atkreipia dėmesį į rašymo kultūrinį–socialinį aspektą, kai vartojamo metadiskurso efektyvumas ypač priklauso nuo retorinio konteksto. Kuriami tarpasmeniniai santykiai, požiūris į skaitytoją yra labai svarbūs siekiant retorinių tikslų, todėl metadiskursas gali būti vertinamas kaip vienas iš būdų kurti tą socialinę sąveiką, kuri taip pat prisideda ir prie žinių kūrimo akademinėse disciplinose. Be to, metadiskursas yra retorikos veikla, kuri veikia tik konkrečiame socialiniame–retoriniame kontekste, todėl jo vartojimo tikslas ir būdai skiriasi tarp disciplinų, o autoriai renkasi lingvistines priemones, kurios efektyviausiai leidžia pasiekti adresatą ir įtikintą jį. Akademių tekstų kūrėjai siekia, kad tekstu siunčiama žinutė būtų suprasta (*angl. an illocutionary effect*) ir priimta (*angl. a perlocutionary effect*) (Hyland, 2008). Be abejo, autorius, kurdamas tekstą, turi numanyti galimas teksto interpretacijas, atsižvelgti į skaitytojo turimas žinias, lūkesčius, asmeninius tikslus, todėl metadiskursas yra vienas iš įrankių užkirsti kelią galimam žinutės atmetimui. Kaip matome, metadiskursas kaip lingvistinė priemonė ne tik padeda kurti akademinę žinias, bet ir retorinį kontekstą.

Hylandas ir Jiangas (2018) pastebi, kad akademinis rašymas pastaruoju metu tapo mažiau formalus dėl vartojamų metadiskurso žymiklių (autorius propozicijai išreikšti ir skaitytojo įtraukimo), kurie padeda kurti santykį su skaitytoju bei leidžia jam pasijusti teksto dalimi. Mokslininkų atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad akademių tekstų autoriai vartoja daugiau metadiskurso žymiklių, kurie padeda parašyti rišlų ir skaitytojui labiau suprantamą tekstą bei vartoja mažiau žymiklių autorius pozicijai išreikšti ir užmegzti tiesioginį ryšį su skaitytoju. Mokslininkai daro prielaidą, kad akademių tekstų autoriams svarbiau yra „vesti“ skaitytoją per rišlų, nuosekliai parašytą tekstą bei laikytis disciplininių ar / ir institucinių reikalavimų, todėl labiau orientuojamasi į teksto kūrimo ir organizavimo funkciją.

Anglakalbių autorių magistro baigiamuosiuose projektuose ir daktaro disertacijose vartojamų metadiskurso žymiklių dažnio tyrimo išvadose Hylandas ir Tse (2004) atkreipia dėmesį į tai, kad metadiskursas kalbiniu aspektu kuria sąsają tarp teksto ir disciplinos kultūros bei taip apibrėžia ne tik retorinį kontekstą, bet ir auditorijos, kuriai tekstas yra rašomas, lūkesčius bei jos suvokimą kaip diskurso bendruomenės dalį. Akademių tekstų autoriai būdami tam tikros akademinės bendruomenės nariais kuria žinias, kurios yra konstruojamos disciplinos diskurso ir autoriaus-skaitytojo sąveikos pagrindu. Mokslininkai po atlikto tyrimo pristatė savo metadiskurso akademiniam rašyme sampratą, o jos pagrindu ir modelį, kur metadiskursas:

- yra nutolęs nuo propozicinių (*angl. propositional*) diskurso aspektų;

- yra susijęs su tais teksto kūrimo aspektais, kurie kuria autoriaus-skaitytojo sąsają;
- atskiria išorinius veiksnius, kurie veikia tekstą, nuo vidinių (Hyland ir Tse, 2004).

Šis požiūris apima visapusiškus ir pragmatiškus būdus tekstui kurti bei tarpasmeninius santykius tarp autoriaus ir skaitytojo, nes teksto kūrimo elementai atlieka propozicinę ir/ar tarpasmeninę funkciją, o rašyme, anot Gil (2018), metadiskurso elementai plėtoja tekstą (pvz. teksto jungimo priemonių vartojimas: *pirmiausia,.... be to, ... kaip jau minėta,.... / firstly,.... in addition,... as mentioned before,...*), atkreipia dėmesį į autorių (pvz. įvardžių vartojimas: *aš, mes, mūsų / I, we, our*) ir kuria santykį su skaitytoju (pvz. vartojami nukreipiamieji žodžiai: *žiūrėti Priedą 1 / see Appendix 1*).

Pasak Burneikaitės (2008), akademinį tekstų autorių metadiskurso strategijų vartojimo ypatumai atskleidžia kiek rašytojas žino apie diskursą kaip procesą, kaip geba jį naudoti, kokį vaidmenį atlieka lingvistiniai-kultūriniai, instituciniai ir individualūs skirtumai. Burneikaitės (2008) atliktas gretinamasis tyrimas atskleidžia, kad metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis ir pobūdis akademinuose tekstuose skiriasi ne tik tarp autorių kaip individualių tyrėjų ir kūrėjų, bet ir instituciniu lygmeniu, nes ugdymo institucijos tradicijos ir reikalavimai formuoja akademinį diskursą, o tai savo ruožtu formuoja ir akademinį tekstų autorių supratimą apie akademinį diskursą.

Hylandas (1998) atliko anglų kalba parašytų akademinį tekstų tarpdalykinį (gretinamąjį 4 mokslo sričių) tyrimą, kurio rezultatai atskleidė, kad metadiskurso vartojimas akademinio teksto organizavimui, turinio vertinimui ir požiūrio į skaitytoją perteikimui yra svarbus tiek tarpdalykiniu, tiek tarpkalbiniu aspektu. Nors buvo iširta, kad teksto tipas turi įtakos metadiskurso priemonių (žymiklių) pasirinkimui, tačiau tyrimo rezultatai rodo ir tai, kad metadiskursas yra visuotinis akademinio diskurso bruožas, kuris lingvistinėmis priemonėmis kuria santykį ne tik su akademinė bendruomene, bet ir su autoriumi, tekstu ir skaitytoju.

Didėjantis įvairių mokslo sričių tyrėjų susidomėjimas akademinio diskursu, lingvistinių priemonių vartojimo svarba ir ypatumais, vis dažniau atliekami ir gretinamieji tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai tyrimai, kurie praplečia retorinį, pragmatinį, lingvistinį ir kultūrinį suvokimą apie kuriamą akademinį tekstą.

1.2.2. Tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai metadiskurso akademinuose tekstuose tyrimai

Populiarėjant akademinio diskurso ir metadiskurso tyrimams, kuriuose mokslininkai tyrinėja akademinį žanrą, mokslinių straipsnių struktūrą, rašymo metodikas, akademinio diskurso bruožus, metadiskurso modelių taikymą, kaip jau buvo minėta, aktuali tampa ir nauja mokslo kalbos tyrimų kryptis – tarpkalbiniai-tarpdalykiniai akademinio diskurso ir metadiskurso tyrimai. Mokslininkai analizuoja šių krypties tyrimų specifikas, apibrėžia metodologinius aspektus, kurie svarbūs sudarant palyginamuosius kalbų ir mokslo sričių tekstynus, numatant galimybes tolimesniems tyrimams atlikti. Tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai akademinio diskurso, metadiskurso tyrimai atskleidžia struktūrinius, retorinius, lingvistinius, pragmatinius ypatumus, kurie išryškina mokslo srities ir kalbos savitumus, akademinio teksto kūrimo tradicijas, modelius, autoriaus pozicijos raiškos priemonių (metadiskurso žymiklių) vartojimo tendencijas.

Pasak Šinkūnienės (2013), įvairiais aspektais tiriamas akademinis diskursas atskleidžia akademinį tekstų kūrimo ir struktūros ypatumus, argumentacijos ir retorikos pobūdį, įtaigumą bei metadiskurso vartojimo bruožus, padedančius atskleisti autoriaus propoziciją ir kuriamą santykį su skaitytoju. O Hylandas (2011), kaip ir Šinkūnienė (2014), akcentuoja žanro svarbą tiriant akademinį diskursą. Jis teigia, kad žanro analizė gali būti suprantama kaip išsamios diskurso analizės forma, kai tekstas

analizuojamas ne tik kaip lingvistinis elementas ar sistema, kuri sieja tekstą su tam tikru kontekstu per leksinius-gramatinius ryšius, bet ir retorinis aspektas, t.y. pasirinkti teksto kūrimo retoriniai sprendimai.

Akademinio diskurso analizė tarpdalykiniu aspektu atskleidžia tai, kas šiame diskurse yra universalu, o kas būdinga tam tikrai mokslo sričiai. Šie ypatumai kuria disciplininę kultūrą, kuri charakterizuoja tam tikrą akademinę bendruomenę (Šinkūnienė, 2013). Svarbu paminėti, kad tokiuose tyrimuose svarbūs ne tik kultūriniai savitumai, bet ir tarpdalykinio akademinio diskurso bruožai, kurie leidžia apibrėžti tai, kas yra būdinga atskiroms mokslo sritims (Šinkūnienė, 2014). Hylandas (2011) teigia, kad akademinis tekstas atspindi konkrečiai disciplinai būdingus bruožus, todėl sėkmingas akademinis rašymas priklauso nuo autoriaus disciplininio konteksto suvokimo ir jo siejimo su tam tikru diskursu. Mokslininkas discipliną apibūdina kaip bendruomenę, kurios narius sieja kalba, kuri leidžia kurti sąsają tarp teksto, autoriaus ir skaitytojo. Taigi, ši bendruomenė ir sukuria kontekstą, kuriame autorius įgyja tam tikro diskurso vartojimo kompetencijas, kurios padeda atlikti dalykinius tyrimus.

Pastaraisiais metais atliekama vis daugiau tyrimų, kuriuose analizuojami įvairių kalbų ir kultūrų akademinio diskurso bruožai. Mokslininkai apibrėžia tam tikrai kultūrai būdingus mokslinį identitetą apibrėžiančius bruožus, taip pat atlieka gretinamojo pobūdžio tyrimus kur tam tikros kalbos ypatumai lyginami su anglų kalba. Atliekamuose tyrimuose išryškunami tiek universalūs akademinio diskurso (įvairūs teksto kūrimo modeliai), tiek specifiniai, nulemti tam tikros kalbos ir kultūros ypatumai, apibūdinantys skirtingas akademinės kultūras. Tarpkalbiniai tyrimai atskleidžia sąsają tarp kalbos ir mokslo srities, jos įtaką galutiniam rezultatui (akademiniam tekstui) ir autoriaus raiškos priemonių pasirinkimo priežastis, kurios gali būti nulemtos mokslo srities specifikos arba kalbos ypatumų (Šinkūnienė, 2013; Šinkūnienė, 2014). Kaip teigia Hylandas (2011), gretinamieji kalbų tyrimai atskirose disciplinose yra svarbi mokslinių tyrimų kryptis, nes atskleidžia atskirų mokslo sričių kalbos savitumus, pavyzdžiui terminiją, nes, anot mokslininko, skirtingos kultūros turi skirtingas kalbų schemas, o kultūriniai veiksniai gali turėti įtakos suvokimui, kalbai, mokymuisi ir bendravimui, taigi ir akademiniam rašymui.

Gretinamųjų metadiskurso tyrimų aktualumą taip pat akcentuoja Khedris, Hengas ir Hoonas (2013) teigdami, kad jie išryškina metadiskurso esmę, jo universalumą ir tinkamumą jį vartoti tarpkalbiniu aspektu. Pasak mokslininkų, tarpkultūriniai metadiskurso tyrimai svarbūs fenomenaliems kalbiniams reiškiniams atskleisti, kurie gali būti nepastebėti, jeigu tyrimai atliekami nelyginant kalbų ir kultūrų, taip pat suteikia galimybę geriau suvokti retorikos prigimtį ir metadiskurso kaip retorinio įrankio taikymą kuriant teksto fragmentus, nes metadiskursas parodo akademinų disciplinų ir kalbų skirtumus. Tokio pobūdžio tyrimai ir gauti rezultatai pirmiausia naudingi akademinės bendruomenės nariams (studentams, pradedantiesiems mokslininkams), kuriems būtina žinoti disciplinai savitus teksto kūrimo ir organizavimo būdus, institucinius reikalavimus akademiniam tekstui bei kalbų skirtingumus.

Paskelbta keletas šios tematikos tyrimų, atliktų lietuvių autorių, kuriuose mokslininkės Burneikaitė (2008) ir Šeškauskienė (2008) tyrė akademinį diskursą ir metadiskurso žymiklių vartojimą studentų darbuose (bakalauro, magistro baigiamuosiuose projektuose). Kalbiniu aspektu buvo atlikti anglakalbių ir lietuvių studentų, rašančių akademinę anglų kalba, lyginamieji tyrimai, kurių tikslas buvo išskirti kalbos vartosenos ir teksto organizavimo bei metadiskurso žymiklių vartojimo skirtumus. Reikia atkreipti dėmesį, kad Šeškauskienė (2008) tyrė tik sąšvelnių (*angl. hedges*) vartojimo savitumus, o Burneikaitė (2008) taikė savo sukurta metadiskurso modelį. Šeškauskienės

tyrimas (2008) atskleidė, kad lietuviai, studijuojantys anglų kalbą, geba ne tik atpažinti sąšvelnius tekste, bet ir vartoti juos savo kuriamuose tekstuose taip pat dažnai kaip ir patyrę mokslininkai. Anot mokslininkės, „tokie rezultatai leidžia teigti, kad kultūrinė gimtosios kalbos interferencija yra minimali, o kalbos mokymuisi didesnę įtaką daro besimokančiojo sąveika su specialybės tekstais anglų kalba“ (Šeškauskienė, 2008, p. 76). Tuo tarpu Burneikaitės (2008) tyrimo rezultatai atskleidė, kad magistro studijų studentai gausiai vartoja teksto organizavimo, saikingai – į diskurso dalyvius orientuotus, o rečiausiai – vertinamuosius metadiskurso žymiklius, o gretinamoji analizė parodė, kad metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis yra panašus gimtakalbių ir negimtakalbių darbuose. Taigi, galime matyti, kad šis tyrimas neišryškino ženklų institucinių ir tarpkalbinių skirtumų.

Užsienio mokslininkai (Cubukcu, Gil, Hylandas, Qinas, Tangas, Tse, Uccellis ir kt.) taip pat atliko tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso vartojimo studentų darbuose tyrimus. Tyrimų rezultatų analizė (Cubukcu, 2017; Gil, 2018; Hyland ir Tse, 2004; Qin ir Uccelli, 2019) išryškino poreikį labiau mokyti negimtakalbius studentus, rašančius anglų kalba, vartoti metadiskurso žymiklius, plėsti supratimą apie akademinio diskurso ypatumus ir dalyko savitumus, nes studentai yra linkę vartoti arba per daug, arba per mažai metadiskurso žymiklių lyginant su gimtakalbiais studentais ir patyrusiais mokslininkais.

Taigi, mokslininkai (Burneikaitė, Cubukcu, Gil, Hylandas, Qinas, Šeškauskienė, Šinkūnienė, Tangas, Tse, Uccellis), tyrė metadiskurso vartojimą studentų ir pradedančiųjų mokslininkų akademinuose tekstuose, išryškina institucijos ir joje nusistovėjusių akademinio diskurso taisyklių svarbą kuriant tarpasmeninius autoriaus ir skaitytojo santykius bei santykius su akademinė, disciplinine bendruomene, taip pat akcentuoja poreikį mokyti studentus ir pradedančius mokslininkus vartoti akademinį diskursą ne tik kaip taisyklingą kalbos vartosenos ar teksto organizavimo elementą, bet ir dalykui įprastus bruožus, kurie perprantami per disciplininės bendruomenės kultūrą, nes teksto ir metadiskurso ypatumai suprantami per kalbą ir dalyko savitumą.

Mokslininkų atliktus metadiskurso vartojimo akademinuose tekstuose tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu tyrimus galima skirstyti į keleta kategorijų: gretinamieji tyrimai akademinų tekstų parašytų anglakalbių ir neanglakalbių autorių (Burneikaitė, Demiras, Livytska ir kt.), lyginant tik tarpkalbiniu aspektu (Farahansis, Hylandas, Jiangas, Linkevičienė, Smetona, Šlepikienė, Usonienė, Vande Kopple ir kt.) ir tyrimai atliekami keliais pjūviais: skirtingų disciplinų, kelių kalbų ir gimtakalbių / negimtakalbių (Crismore'as, Demiras, Salasas, Šinkūnienė ir kt.). Tokio pobūdžio tyrimai aktualūs mokslininkams, ketinantiems rašyti kita kalba ir kitai kultūrai, nes, pasak Šinkūnienės (2014), svarbu žinoti kuo autoriui įprastas akademinio rašymo modelis skiriasi nuo kito, būdingo konkrečiai kalbai ir kultūrai. Šie tyrimai išryškina akademinio teksto organizavimo savitumus, lingvistinių priemonių (metadiskurso žymiklių) vartojimo ypatumus, kultūrinius skirtumus.

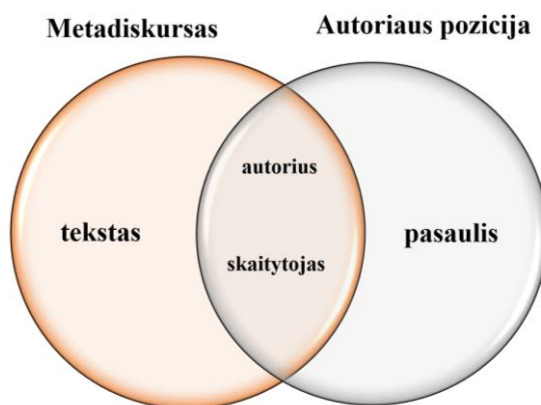
Galime išvelgti tarpkalbinių ir tarpdalykinių metadiskurso tyrimų svarbą ir vertėjams bei kalbos redaktoriams, kurie verčia akademinis tekstus ir / ar redaguoja juos. Ši sritis nėra plačiai tyrinėta, tačiau Adel ir Mauranen (2010), Peterlini (2008) pastebi, kad gretinamieji tarpkalbiniai verstų akademinų tekstų tyrimai atskleidė, jog vertėjai yra linkę neversti tam tikrų metadiskurso žymiklių arba atvirksčiai – įterpti naujų, tuo pačiu dažnai pasirenkamas pažodinis lingvistinės priemonės vertimas bei vengiama sinonimiškumo. Deja, nebuvo tirtos vertimo strategijų pasirinkimo, atsiradusių skirtumų priežastys, tačiau tiek Peterlini (2010), tiek Šinkūnienė (2014) pabrėžia verčiamo akademinio teksto ekvivalentiškumo ir kultūrinio aspekto svarbą, todėl tikėtina, kad metadiskurso žymiklių vartojimo ypatumų išmanymas palengvintų užtikrinti sėkmingą komunikaciją bei verčiamą ar redaguojamą tekstą pritaikyti tam tikrai kultūrai, kalbai, disciplinai (mokslo sričiai).

Taigi, skirtingų mokslo sričių ir kalbų tyrimai atskleidžia įvairius retorinius, semantinius, pragmatinius ypatumus, būdingus tam tikroms disciplinoms ar kultūrai, todėl „vis dažniau mokslinėje literatūroje aptinkamos sąvokos *autorius identitetas, disciplininis identitetas, nacionalinis identitetas*“ (Šinkūnienė, 2014, p. 7). Tačiau, ne tik šie kultūriniai, kalbiniai ir disciplininiai savitumai yra svarbūs efektyviam metadiskurso vartojimui akademinuose tekstuose, bet ir autoriaus pozicijos raiškos aspektai.

1.2.3. Metadiskursas kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonė akademinuose tekstuose

Laikui bėgant keitėsi akademinio rašymo samprata ir autoriaus vaidmuo jame nuo objektyvaus, beasmenio diskurso iki tarpasmeniniu santykiu grįstos autoriaus ir skaitytojo sąveikos. Pasak Hylando (2005), sąveika akademiniame diskurse apima du aspektus: autoriaus pozicija į tekste aptariamas aktualijas ir pozicija tų, kurie taip pat reiškia savo požiūrį analizuojamu klausimu. Kitaip tariant, sėkmė akademiniame rašyme priklauso ne tik nuo individualaus autoriaus požiūrio, bet ir nuo bendro disciplininio konteksto, o tai pasiekama per autoriaus ir skaitytojo dialogą, kurią retoriškai priemonėmis. Autorius, anot Šinkūnienės (2011), rezultatus ar interpretacijas turi pateikti tokiu būdu, kad skaitytojas būtų įtikintas jų teisingumu, todėl autoriui svarbu išreikšti savo poziciją, reprezentuoti save ir įtraukti auditoriją. Taip pat svarbu, kad autoriaus pozicija nebūtų pernelyg kategoriška bei suteiktų galimybę skaitytojui interpretuoti tekstą, susidaryti savo nuomonę. Prisiimdamas atsakomybę už tyrimo eigą, formuluojamus teiginius autorius užsitikrina ne tik skaitytojų, bet ir akademinės bendruomenės pripažinimą.

Adel (2006) teigia, kad visos lingvistinės priemonės, kurias tvirtą nuomonę turintis autorius vartoja aprašydamas „realų pasaulį“ (*angl. 'real world'*), yra vadinamos autoriaus poziciją išreiškiančiais žymikliais, o autoriaus poziciją mokslininkė apibūdina kaip asmeninius jausmus, požiūrius, vertybinius sprendimus ir vertinimą. Pasak mokslininkės, autoriai pozicijos raiškos žymiklius vartoja norėdami atkreipti dėmesį į savo požiūrį arba palyginti jį su kitų autorių požiūriais. Taip pat Adel (2006) analizuodama metadiskursą atkreipia dėmesį į metadiskurso ir autoriaus pozicijos sąsają per autoriaus ir skaitytojo sąveiką (žr. 2 pav.).

2 pav. Metadiskurso ir autoriaus pozicijos sąsaja (Adel, 2006)

Anot mokslininkės, skirtingai nuo metadiskurso, autoriaus pozicija nėra savirefleksyvi kalba, nes ji neapima metalingvistinės funkcijos. Autoriaus pozicijos raiškos žymikliams būdingos išraiškos, nukreipimo, jungimo funkcijos. Autorius ir skaitytojas nėra tiesiog teksto kūrėjas ir įsivaizduojamas

skaitytojas, bet veikiau tie, kurie per patirtį „realiame pasaulyje“ vertina tekstą bei išreiškia jausmus ir nuomones. Autoriaus pozicija metadiskursui svarbi tuo, kad adresantas išreiškia požiūrį į tai, kas rašoma tekste.

Autorius kurdamas siekia tinkamai reprezentuoti save ir savo kūrybą, kurdamas solidarumą su skaitytoju, vertindamas savo pateikiamą informaciją ir pripažindamas alternatyvias nuomones, taip didindamas teksto svarbą, o ne savo. Kiekvienas sėkmingai parašytas akademinis tekstas atskleidžia rašytojo supratimą ir apie jo skaitytojus, ir apie pasekmes, todėl ilgainiui pradėtos vartoti įvairios lingvistinės priemonės, kurios padeda įtikinamai perteikti informaciją ir kurti santykį (Hyland, 2005). Aull ir Lancasteris (2020) autoriaus poziciją (*angl. stance*) apibrėžia kaip autoriaus požiūrio, įsipareigojimo išraišką ir santykio su skaitytoju kūrimą. Taigi, autoriaus pozicija suprantama per diskursinius elementus (žr. 1 lentelę): autoriaus požiūrį į nagrinėjamą temą, sritį (*angl. attitudinal stance*), žinias ir įrodymus (*angl. epistemic stance*) bei numanomą skaitytoją ir į kitus autorius (*angl. interactional stance*), kiekvienai dimensijai priskiriami metadiskurso žymikliai, padedantys išreikšti autoriaus poziciją (Aull ir Lancaster, 2020; Lancaster, 2016). Žymikliai poveikiui ir vertinimui išreikšti nusako autoriaus požiūrį į nagrinėjamą temą ar sritį, o sąšvelniai, išraišką stiprinantys, modaliniai išsireiškimai ar evidenciniai nurodo autoriaus poziciją į kuriamas žinias, išsakytus teiginius, argumentus, įrodymus ir daromas išvadas. Tokie žymikliai kaip prieštaravimo, neigimo, nuolankumo ar paaiškinamieji kuria sąveiką su skaitytoju, nes parodo autoriaus požiūrį ne tik į adresatą, bet ir į kitus autorius.

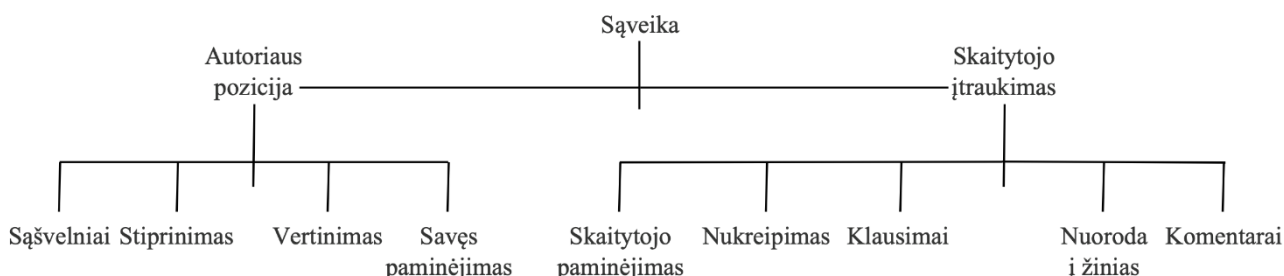
1 lentelė. Autoriaus pozicijos dimensijos pagal Aull ir Lancasterį (2020)

Pozicijos dimensija (<i>angl. stance dimension</i>)	Apibrėžtis (<i>angl. descriptor</i>)	Žymikliai (<i>angl. expressions</i>)	Pavyzdžiai
Požiūrio (<i>angl. attitudinal</i>)	Požiūris į nagrinėjamą temą, sritį	Žymikliai poveikiui ir vertinimui išreikšti	Svarbus (<i>important</i>), svarba (<i>importance</i>), reikšmingas (<i>significant</i>), naudingas (<i>useful</i>), tinkamas (<i>appropriate</i>), galiojantis (<i>valid</i>)
Episteminis (<i>angl. epistemic</i>)	Požiūris į žinias ir įrodymus	Sąšvelniai, išraišką stiprinantys, modaliniai išsireiškimai, evidenciniai ir kt.	Galbūt (<i>perhaps</i>), įrodymai leidžia manyti, kad (<i>the evidence suggests that</i>) aišku, kad (<i>it is clear that</i>), atrodytų, kad (<i>it would seem that</i>)
Sąveikos (<i>angl. interactional</i>)	Požiūris į skaitytojus ir į kitus autorius	Prieštaravimo, neigimo, nuolankumo, paaiškinamieji ir kt.	Tačiau (<i>however</i>), vis dėlto (<i>nevertheless</i>), žinoma (<i>of course</i>), veikiau (<i>rather</i>), kitaip tariant (<i>in other words</i>)

Aull ir Lancasteris (2020) teigia, kad šios trys dimensijos ir jų apibrėžtos autoriaus pozicijos raiškos priemonės neveikia atskirai, jos yra susijusios visame tekste ir daro įtaką teksto stilistikai.

Pagrindinis metadiskurso žymiklių vartojimo tikslas yra efektyviai organizuoti tekstą ir išreikšti autoriaus poziciją taip, kad skaitytojas lengviau suprastų tekstą ir jį įvertintų. Tinkamai vartojamos autoriaus pozicijos raiškos priemonės palengvina autoriaus ir skaitytojo sąveiką, kuria autoriaus įvaizdį, suteikia galimybę autoriui išreikšti savo propoziciją (Dong ir Buckingham, 2020; Hyland, 2018; Hyland ir Jiang, 2016; Qin ir Uccelli, 2019). Autoriaus pozicijos raiška akademiniam diskurse

analizuojama skirtingais aspektais: pozityviojo ir negatyviojo mandagumo teorijos pagrindu, taip pat kaip metadiskurso dalis, vertinimo aspektu, įsitraukimo, modalumo ir evidencialumu. Šie teoriniai modeliai sudaro galimybę tirti autoriaus pozicijos raišką įvairiais aspektais: pragmatiniu, retoriniu ir semantiniu (Dong ir Buckingham, 2020; Šinkūnienė, 2011). Hylandas (2005) metadiskurso apibrėžtyje išryškinta ne tik kalbos svarbą, bet ir tarpasmeninių santykių raišką per vertinimą (*angl. evaluation*), autoriaus pozicijos raišką (*angl. stance*) ir skaitytojo įtraukimą (*angl. engagement*) (žr. 3 pav.).

3 pav. Sąveika akademiniam diskurse (Hyland, 2005)

Šis Hylando (2005) sąveikos akademiniam diskurse kūrimo modelis išryškina autoriaus pozicijos raiškos (*angl. stance*) ir skaitytojo įtraukimo (*angl. engagement*) svarbą, priežastinius ryšius kaip akademinis argumentavimas pasiekiamas per priemonių sąveiką ir kaip disciplininių bendruomenių diskursinės nuostatos konstruoja tiek rašytojų, tiek skaitytojų požiūrį.

Thompsonas ir Hunstonas savo vertinimo teorijoje teigia, kad kalbant apie autoriaus pozicijos raišką, vertinimas atspindi požiūrį į skaitytoją ir situaciją (kontekstą) atsižvelgiant į visuotinai priimtą vertybinę pagrindą, taip pat autoriaus siekį organizuoti diskursą vartojant lingvistines priemones struktūruojant tekstą ir kurti dialogą su skaitytoju (Dong ir Buckingham, 2020; Šinkūnienė, 2011). Kiti mokslininkai (Biberis, Ellisas, Hylandas, Simpson-Vlach, Tse, White'as) praplečia vertinimo kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonės sampratą. Jie atkreipia dėmesį į lingvistines priemones, kurios išreiškia įsitraukimą (*angl. engagement*), jausmų išraišką laipsniškumą (*angl. gradability of feelings*) ir požiūrį (*angl. attitude*), kuris analizuojamas per emociją (*angl. emotional attitude*) ir vertinamąjį (*angl. attitude markers*) aspektą. Biberis autoriaus pozicijos raiškos priemones skirsto į epistemines, požiūro ir stiliaus, Simpson-Vlach ir Ellisas į sąšvelnius, episteminius, nurodomuosius, ketinimo, vertinimo, nukreipiamuosius, o Hylandas raišką analizuoja per tarpasmeninio santykio kūrimo perspektyvą ir išskiria tokias lingvistines raiškos priemones (metadiskurso žymiklius) kaip sąšvelnius (*angl. hedges*), išraišką stiprinančias (*angl. boosters*), vertinamuosius žymiklius (*angl. attitude markers*) ir savęs paminėjimo (*angl. self-mentions*) (Dong ir Buckingham, 2020; Hyland, 2016; Hyland, 2018). Šias lingvistines priemones autorius vartoja perteikti savo požiūrį ir nuomonę, komentuoti, švelninti ir sustiprinti savo teiginius arba kritiką, išreikšti nuostabą, svarbą, paminėti save.

Pasak Hylando (2016), autorius rašydamas tekstą negali išvengti išpūdžio apie save formavimo ir nuslėpti savo pozicijos dėl išsakytų argumentų, disciplinos ir skaitytojų, todėl svarbu priimti teisingus retorinius ir lingvistinius sprendimus, kurie nulemia kaip žinutė bus suprasta skaitytojų. Tinkamai ištransliuoti teksto žinutę ir pasiekti adresatą autorius gali vartodamas teksto organizavimo, o pozicijai išreikšti – tarpasmeninio santykio kūrimo metadiskurso žymiklius, kurių funkcijas mokslininkai aprašė sukurtuose metadiskurso modeliuose.

1.3. Metadiskurso modeliai

Vyrauja keletas metadiskurso modelių (Adel, Burneikaitė, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango, Vande Kopple ir kt.), kurie yra plačiai naudojami metadiskurso tyrimuose tiek užsienio, tiek lietuvių mokslininkų. Modeliai kito kartu su metadiskurso samprata: nuo metakalbos iki metakognityvinio lygmens. Metadiskurso apibrėžtis kito nuo Williamso plataus suvokimo, kad tai yra „rašymas apie rašymą“ iki dar platesnės Vande Kopple pasiūlytos sampratos, kad tai yra „diskursas apie diskursą“ arba „komunikacija apie komunikaciją“. Swaleso, Crismore'o, Hylando, Halliday, Thompsono, Ifantidou ir kitų tyrėjų pasiūlytos metadiskurso apibrėžtys buvo konkretesnės, labiau kategorizuotos. Akcentuojamas pats rašymo procesas ir teksto vientisumas (Swales), sąveika tarp teksto, autoriaus ir skaitytojo (Crismore, Halliday, Hyland, Tse, Vande Kopple ir kt.), intratesktualumas ir intertekstualumas (Ifantidou, Thompson), teksto arba diskurso refleksyvumas (Adel, Gil, Jakobsonas, Mauranen, Salasas, Toumis), o Tangas apibrėžia sąsają tarp metadiskurso, metakalbos ir metakognicijos (Burneikaitė, 2008; Gil, 2018; Hyland, 2018; Salas, 2014; Tang, 2021; Toumi, 2009; Vande Kopple, 2012). Metadiskurso modelius kuriantys mokslininkai vadovaujasi tam tikra metadiskurso samprata, išskiria kategorijas, apibrėžia funkcijas bei priskiria metadiskurso žymiklius.

1.3.1. Metadiskurso modelių analizė

Šiame skyriuje aptariami 6 metadiskurso modeliai, kurie panašūs savo paskirtimi – metadiskurso žymiklių klasifikacija, tačiau skiriasi taikyta metadiskurso samprata, išskirtų žymiklių kategorijomis ir jiems priskirtomis funkcijomis.

Vande Kopple, Crismore'o ir Hylando modeliai sukurti vadovaujantis ta pačia metadiskurso samprata, kur akcentuojami teksto kūrimo ir organizavimo funkcija bei pragmatinė tarpasmeninės sąveikos tarp autoriaus ir skaitytojo kūrimas. Taip pat šie mokslininkai išskiria ir autoriaus pozicijos raiškos funkciją bei priskiria žymiklius tai funkcijai atlikti. Tačiau pastebimi ir šių modelių skirtumai: 1) Vande Kopple žymiklius vadina „kategorijomis“ bei priskiria kiekvienam iš jų funkcijas, kai tuo tarpu Crismore'as ir Hylandas žymiklius skirsto į dvi kategorijas (tekstinė (*angl. textual*) ir tarpasmeninė (*angl. interpersonal*), vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) ir tarpasmeninio santykio (*angl. interactional category*) ir suskirsto žymiklius pagal kategorijas; 2) skiriasi žymiklių skaičius ir 3) skiriasi kategorijų ir žymiklių pavadinimai.

Taigi, Vande Kopple (2012) metadiskurso modelyje žymikliai suskirstyti į 6 kategorijas: teksto jungimo priemonės (*angl. text connectives*), paaiškinamieji (*angl. code glosses*), ilokuciniai¹ (*angl. illocution markers*), episteminiai (*angl. epistemology markers*), vertinamieji (*angl. attitude markers*) ir komentuojamieji žymikliai (*angl. commentary*). Teksto siejimo priemonės (*angl. text connectives*) apima elementus, rodančius seką, loginius ar chronologinius ryšius, vartojami atkreipti dėmesį į pagrindinę mintį, pastraipą, skyrių ar net visumą, taip pat priminti apie informaciją, pateiktą kituose tekstuose bei pateikti nuorodas į informaciją, kuri bus paminėta toliau tekste. Paaiškinamieji žymikliai (*angl. code glosses*) skirti paaiškinti pateikiamą informaciją, padėti skaitytojui suprasti tekste vartojamus elementus ir reikšmes. Paprastai autorius apibrėžia, paaiškina žodį ar frazę, patikslina informaciją taip padėdamas skaitytojui geriau suprasti skaitomą tekstą. Autorius vartotadamas ilokucinius žymiklius (*angl. illocution markers*) perteikia vartojamos kalbos tipo (registro) ir/ar diskurso elementus tokius kaip tvirtinimo, pagrindimo, pozicijos švelninimo,

¹ šnekos akto dalis, kalbinis veiksmas, kurį adresantas siekia atlikti koku nors pasakymu: konstatavimas, klausimas, įsakymas, pažadas, apgailėstavimas ir pan. (Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/terminas/1638961>)

stiprinimo ir pan. Episteminiai žymikliai (*angl. epistemology markers*) vartojami perteikti autoriaus propoziciją. Vertinamieji žymikliai (*angl. attitude markers*) padeda autoriui vertinti perteikiamą informaciją bei atskleisti savo požiūrį į ją. Vartodamas komentuojamuosius žymiklius (*angl. commentary*) autorius tiesiogiai kreipiasi į skaitytoją taip kurdamas savotišką dialogą (pvz. rekomenduodamas pereiti į kitą skyrių arba bandydamas nuspėti skaitytojo nuotaikas, reakcijas ir požiūrį) (Amiryousefi, Rasekh, 2010; Cubukcu, 2017; Vande Kopple, 2012; Toumi, 2009). Šie Vande Kopple metadiskurso klasifikacijos žymikliai gali atlikti funkcijas tiek tarpasmeniniame, tiek tekstiniame kontekste, nes vieni iš jų atlieka aiškias tekstines funkcijas, o kiti svarbūs tarpasmeniniams tikslams tarp adresanto ir adresato pasiekti.

Crismore'o metadiskurso modelyje išskirtos dvi kategorijos: tekstinė (*angl. textual*) ir tarpasmeninė (*angl. interpersonal*). Tekstinė kategorija skirstoma į dvi subkategorijas: tekstinius (*angl. textual markers*) ir interpretuojamuosius (*angl. interpretive markers*) žymiklius, kurių paskirtis organizuoti tekstą (atlikti logines teksto sąsajas, nurodyti seką, nukreipti į informaciją iš kitų tekstų, priminti, atkreipti dėmesį į minties šiuolius, temos keitimą) bei atlikti vertinamąją funkciją (paaikškinti pateiktą informaciją, atkreipti dėmesį į atliekamą veiksma, informuoti apie toliau tekste minimą informaciją). Tarpasmeninės kategorijos (*angl. interpersonal*) žymikliai, tokie kaip sąšvelniai², vertinamieji, komentuojamieji, formuojamieji ir kt., padeda autoriui kurti dialogą su adresatu, o skaitytojui geriau interpretuoti ir suprasti rašytojo perteikiamą prasmę ir naudojamas rašymo strategijas (Amiryousefi, ir Rasekh, 2010; Cubukcu, 2017). Šis modelis žymiklių klasifikacijos ir funkcijų prasme artimas Hylando modeliui.

Taigi, Hylando (2018) metadiskurso modelyje išskiriamos dvi kategorijos: vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) ir tarpasmeninio santykio (*angl. interactional category*). Vidinės teksto metakalbos žymikliai parodo autoriaus suvokimą apie skaitytojo turimas žinias, atskleidžia retorinius lūkesčius, reikalavimus teksto rišlumui (koherencijai). Šiai metadiskurso kategorijai priskiriami junglumo (*angl. transitions*), sisteminiai (*angl. frame markers*), endoforiniai (*angl. endophoric*), evidenciniai (*angl. evidentials*), paaikškinamieji (*angl. code glosses*) žymikliai. Tarpasmeninio santykio žymiklių funkcija yra įtraukti skaitytoją į diskursą, parodyti skaitytojui autoriaus požiūrį į išsakomas mintis, formuoti autoriaus ir skaitytojo santykį. Šiai kategorijai priskiriami sąšvelniai (*angl. hedges*), poziciją stiprinantys žymikliai (*angl. boosters*), vertinamieji žymikliai (*angl. attitude markers*), savęs paminėjimo (*angl. self-mentions*) ir aprėpiamieji (*angl. engagement*) žymikliai (Amiryousefi ir Rasekh, 2010; Celiešienė ir Sabutyte, 2018; Cubukcu, 2017; Hyland, 2015; Hyland, 2017; Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014; Tang, 2021; Toumi, 2009). Verta paminėti, kad Hylando modelis yra dažniausiai vartojamas mokslininkų tiriančių metadiskursą.

Burneikaitės ir refleksyvaus metadiskurso, kurio modelį sudarė Gil, modeliai neišskiria autoriaus pozicijos raiškos funkcijos, tačiau išskiria teksto organizavimo ir skaitytojo, autoriaus bei dalyvių sąveiką.

Burneikaitė (2008) sudarydama metadiskurso modelį remiasi metadiskurso kaip kalbos, vartojamos išreikšti autoriaus suvokimą ir gebėjimą „valdyti“ diskursą samprata. Jos modelis apima teksto organizavimą ir diskurso proceso dalyvių požiūrius, t. y. savo (autoriaus) ir skaitytojo, todėl suskirstytas į tris kategorijas: teksto organizavimo (*angl. text-organising*), į dalyvį nukreiptą (*angl. participant-oriented*) ir vertinamąją (*angl. evaluative*) metadiskursą. Teksto organizavimo

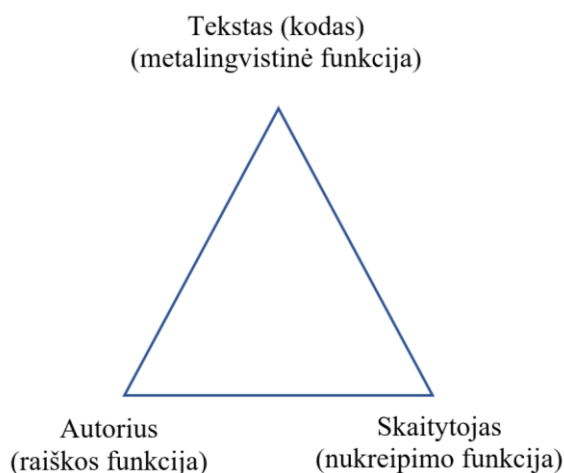
---

² Šeškauskienės (2005) pasiūlytas lietuviškas atitikmuo (Šinkūnienė, 2011)

metadiskurso žymikliai (teksto jungimo priemonės (*angl. text-connectives*), endoforiniai (*angl. endophoric*), diskurso žymikliai (*angl. discourse labels*), paaiškinamieji (*angl. code glosses*) padeda autoriui struktūruoti tekstą ir atkreipti dėmesį į struktūrinius ryšius tarp įvairių teksto dalių, elementų. Į dalyvį nukreipto metadiskurso žymikliai (į autorių / rašytoją nukreipti žymikliai (*angl. writer-oriented markers*), įtraukiamieji (*angl. inclusive markers*), į skaitytoją nukreipti žymikliai (*angl. reader-oriented markers*) atlieka autoriaus saviraiškos funkciją ir įtraukia skaitytoją į diskurso procesą. Vertinamojo metadiskurso žymikliai (poziciją švelninantys žymikliai (*angl. mitigation markers*), išraišką stiprinantys žymikliai (*angl. emphatic markers*), vertinamieji žymikliai (*angl. attitude markers*) nurodo autoriaus propoziciją.

Refleksyvus metadiskursas (*angl. reflexive metadiscourse*) (žr. 4 pav.), kurį analizavo Adel (2006), Gil (2018), Salasas (2014), Toumi (2009), labiau akcentuoja refleksyvų kalbos aspektą, t.y. elementus, vartojamus išskirtinai kalbant apie baigtinį tekstą (Gil, 2018), o ne autoriaus raišką. Vienas iš modelio komponentų yra teksto (arba kodo) komponentas, kuris atlieka metalingvistinę funkciją, sutelktą į kuriamą tekstą (žodžius, teksto dalis arba visą tekstą) ar diskursą. Taip pat šiai funkcijai priskiriamos lingvistinės priemonės, skirtos pakomentuoti kalbos vartojimą ir stilių apskritai. Autoriaus komponentas – raiškos funkcija, kuri išreiškiama lingvistinėmis priemonėmis, orientuotomis į autorių kaip kūrėją, bet ne į jo poziciją. Skaitytojo komponentas išreiškiamas lingvistinėmis priemonėmis, kurios aiškiai nurodo arba kreipiasi į skaitytoją, taip išreikšdamos skaitytojo svarbą metadiskurse.

4 pav. Refleksyvaus metadiskurso samprata (Adel, 2006)

Ši metadiskurso samprata akivaizdžiai parodo, kad kuriamas tekstas nėra tik į autorių ar tik į skaitytoją orientuotas, bet ir tarpasmeninis, kai tekstu kuriama sąsaja tarp autoriaus ir skaitytojo.

Pasak Toumi (2009), refleksyvusis metadiskursas suprantamas kaip autoriaus vartojamų savirefleksyvių posakių, kuriais komentuojama teksto prasmė, demonstruojamas suvokimas apie esamą tekstą kaip tekstą arba kalbą kaip kalbą, kuriamas nuoseklus, įskaitomas ir įtikinamas skaitytojui turinys, tačiau atsižvelgiant į paties autoriaus ketinimus. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad metateksto lygmeniu refleksyvus modelis skirstomas į asmeninį (*angl. personal*) ir beasmeninį (*angl. impersonal*). Asmeninis metadiskursas išreiškia teksto sąsają su autoriumi / rašytoju (vartojamais įvardžiais *aš, mes, tu* arba daiktavardžiais, tokias kaip *rašytojas, autorius*) (Toumi,

2009). Tuo tarpu beasmeniame metadiskurse, pasak Salaso (2014), nėra aiškios nuorodos į diskurso dalyvius, o tai pasiekama vartojant pasyvias ir įvairias beasmenes konstrukcijas.

Refleksyvaus modelio ypatybės:

1. Eksplicitiškumas: reikalavimas, kad diskursas būtų aiškiai išreikštas.
2. Kontekstualumas: svarbus kontekstas sprendžiant, ar vienetas yra metadiskursyvus ar ne.
3. Diskursas: dėmesys skiriamas vykstančiam diskursui, o ne išoriniams veiksniams neusijusiems su tekstu.
4. Tekstas: metadiskurso medžiaga turi būti siejama su dabar kuriamu tekstu, o ne kitais tekstais, o tai atitinka intertekstualumą.

Autorius-skaitytojas (asmeninio metadiskurso atveju): lingvistinis vienetas laikomas metadiskursu tik tuo atveju, jei jis susijęs su teksto kūrėju ir gavėju, atliekančiu diskurso dalyvių vaidmenis (Adel 2006; Gil, 2018; Salas, 2014; Toumi, 2009). Verta paminėti, kad ši Adel pasiūlyta metadiskurso samprata nėra plačiai tyrinėjama ir taikoma, galbūt dėl to, kad nėra labai aiškių kategorijų, jiems priskirtų žymiklių ir aprašytų funkcijų.

Tačiau, Gil (2018) remdamasi anksčiau aprašytais refleksyvaus modelio ypatybėmis bei Mauranen ir Adel pasiūlytomis refleksyvaus metadiskurso sampratomis, sudarė modelį ir išskyrė metateksto (*angl. metatext*) ir tarpasmeninius (*angl. interpersonal*) žymiklius. Metateksto kategorijai mokslininkė priskyrė nuorodos į tekstą (*angl. references to the text*), endoforinius (*angl. endophoric*), paaiškinamuosius (*angl. code glosses*) ir junglumo (*angl. linking devices*) žymiklius, kurių paskirtis jungti teksto elementus, nurodyti į tam tikras teksto dalis, patikslinti, paaiškinti informaciją. Tarpasmeninei kategorijai priskiriami į rašytoją (*angl. writer oriented*), skaitytoją (*angl. reader oriented*) ir dalyvį nukreipti (*angl. participant oriented*) žymikliai, kurie neapima autoriaus pozicijos dimensijos (švelninimo, stiprinimo), tačiau nurodo į autorių, įtraukia skaitytoją.

Tangas (2021) atkreipia dėmesį į tai, kad nustatyti metadiskursą sakinyje ar posakyje nėra paprasta, todėl norint pagrįsti ir / ar koduoti tekstą kaip metadiskursą, reikalingas konceptualus suvokimas, todėl jo pasiūlyta analitinė metadiskurso schema apima ne tik teksto organizavimo, bet ir metakognityvinį aspektą, kuris išskiria jį iš anksčiau aprašytų modelių. Tango metadiskurso modelyje yra 6 žymikliai, kurie skirstomi į teksto organizavimo (*angl. organizational metadiscourse*), kuriems priskiriami teksto jungimo (*angl. text connectives*), turimų ir perteikiamų žinių jungimo, turimų žinių taikymo (*angl. knowledge connective*), paaiškinamuosius (*angl. activity connective*) žymiklius ir vertinamuosius (vertinamuosius (*angl. attitude markers*), episteminius (*angl. epistemology markers*) ir interpretuojamuosius (*angl. interpretive markers*) žymiklius). Nors apie metakognityvinį aspektą rašo ne tik Tangas, bet ir Hylandas (2010), ir Lancasteris (2016), tačiau ši metadiskurso koncepcija nėra populiarus tyrimų laukas.

Visi aptarti modeliai yra taikomi tiriant metadiskurso vartojimą akademiniuose tekstuose, analizuojami metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis, paskirtis, gretinamieji tyrimai atliekami siekiant atrasti tarpkalbinius ir tarpdalykinius panašumus bei skirtumus. Siekiant parodyti praktinį modelių taikymą, kitame skyriuje aprašomi keli atlikti tyrimai bei gauti rezultatai.

1.3.2. Metadiskurso modelių taikymo akademinuose tekstuose pavyzdžiai

Tiriant metadiskurso žymiklių vartojimą akademinuose tekstuose dažniausiai taikomas Hylando modelis. Kai kurie mokslininkai taiko visą modelį, tiria visus žymiklius, tačiau kiti adaptuoja modelį pagal tyrimui ar mokslo šakai savitus aspektus.

Hylandas (2018) metadiskurso modelį sukūrė remdamasis Thompson ir Thetela aprašyta metadiskurso sąveikos koncepcija, kuri išskiria vidinės sąveikos (*angl. interactive dimension*) ir tarpasmeninio santykio (*angl. interactional dimension*) dimensijas. Naudodamas savo sukurtą modelį, mokslininkas atliko tyrimą, kurio tikslas buvo ištirti kaip metadiskursą vartoja magistrantai ir doktorantai rašydami savo baigiamuosius projektus ir disertacijas. Tekstų buvo išanalizuota 240 anglų kaip antrosios užsienio kalbos studentų baigiamųjų projektų ir disertacijų bei tirtas metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis. Iš vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) metadiskurso kategorijos dažniausiai buvo vartojamas junglumo (*angl. transitions*) žymiklis, o iš tarpasmeninio santykio kategorijos (*angl. interactional category*) – sąšvelniai (*angl. hedges*). Gausus šių žymiklių vartojimas demonstruoja studentų siekį savo mintis reikšti aiškiai ir apdairiai. Apibendrinęs tyrimo rezultatus, mokslininkas pastebi, kad metadiskursas yra susijęs su socio-retoriniu kontekstu, kuriame jis yra vartojamas, nes kontekstas leidžia auoriui išreikšti savo propoziciją, įtraukti skaitytoją, užmegzti ryšį su auditorija. Taip pat svarbu pažymėti, kad, pasak Hylando, metadiskursas kuria ryšį tarp teksto ir kultūros, nes tai apibrėžia retorinį kontekstą, kuris svarbus auditorijos, kuriai rašomas tekstas, supratimui – ne tik suprasti kokias teksto struktūrai pirmenybę teikia skaitytojas, bet ir jo / jos socialinę patirtį, vertybes, mąstymo būdą.

Kitas Hylando modelio taikymo pavyzdys, Hylando ir Jiango (2018) atliktas tyrimas, kurio tikslas buvo ištirti metadiskurso pokyčius per pastaruosius 50 metų. Mokslininkai sukūrė tris tekstynus iš 30 mokslo straipsnių paimtų iš tų pačių penkių mokslo leidinių (mokslo sritys: lingvistika, sociologija, (elektros) inžinerija ir biologija), kurie buvo publikuoti per pastaruosius 50 metų (tyrimui atrinkti straipsniai publikuoti 1965, 1985 ir 2015 metais) bei tyrė metadiskurso žymiklių (pagal Hylando metadiskurso modelio klasifikaciją) vartojimo dažnį. Tyrimas atskleidė, kad metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis nuo 1965 ir 2015 metų ženkliai kilo (11,5 proc.). Nuolat kilo vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) metadiskurso kategorijos žymiklių vartojimas, tačiau tarpasmeninio santykio kategorijos (*angl. interactional category*) žymiklių vartojimas mažėjo. Junglumo žymikliai (*angl. transitions*) ir sąšvelniai (*angl. hedges*) buvo vartojami dažniausiai, labiausiai kito evidencinių (*angl. evidentials*) žymiklių vartojimas – dažnis padvigubėjo. Anot autorių, toks pokyčio stebėjimas padeda suprasti, kaip laikui bėgant keičiasi asmeniniai ir bendrieji metadiskurso vartojimo ypatumai, kaip skirtingų mokslo sričių atstovai reprezentuoja save ir koks jų požiūris į skaitytoją, kas lemia tam tikrų metadiskurso žymiklių pasirinkimą.

Lietuvių mokslininkės (Celiešienė ir Sabutytė, 2018; Šinkūnienė, 2014) taip pat tyrinėjo metadiskursą akademinuose tekstuose taikydamos Hylando modelį. Celiešienė ir Sabutytė (2018) tyrė visų modelyje išskirtų metadiskurso žymiklių vartojimą techniniuose tekstuose. Tekstų atliktas gretinamasis tarpdalykinis tyrimas atskleidė, kad vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) metadiskurso kategorijos žymikliai dažniau vartojami, nes autoriai daugiau dėmesio skiria teksto organizavimui, skaitytojui, bet ne savo pozicijai išreikšti. O Šinkūnienė (2014) remdamasi šiek tiek modifikuotu modeliu ir tekstynu, tyrė evidencinių žymiklių ir sąšvelnių bei poziciją stiprinančių žymiklių (išsamiau buvo tirti aptariami endoforiniai, paaiškinamieji, savęs paminėjimo ir aprėpiamieji žymikliai) vartoseną keturių disciplinų dviejų kalbų moksliniuose straipsniuose. Tyrimo

rezultatai atskleidė, kad vyrauja akademinio diskurso universalumas, nes to paties žanro, tačiau skirtingų kultūrų ir disciplinų autorių parašyti moksliniai straipsniai turi ne tik skirtumų, bet ir panašumų. Lyginant su anglakalbiais, lietuvių mokslininkai atrodo mažiau įtaigūs ir kuklesni rašydami apie savo mokslinius tyrimus, nėra linkę dominuoti tekste ir primesti savo argumentacijos modelius skaitytojui, o anglakalbiai autoriai dažniau vartoja vidinės teksto metakalbos (*angl. interactive category*) ir tarpasmeninio santykio (*angl. interactional category*) žymiklius, tačiau panašumų randasi akademinio teksto retorikos principų taikyme.

Burneikaitė (2008) naudodama savo sudarytą metadiskurso modelį, tyrė kiek magistro studijų studentai žino apie metadiskursą ir kaip jį vartoja savo rašto darbuose: kaip organizuoja savo tekstą, kaip įtraukia skaitytoją ir ištraukia patys į savo rašomą tekstą bei kaip vertina savo parašytą tekstą. Kitaip tariant, metadiskurso vartojimo magistro baigiamuosiuose projektuose tyrimai atskleidžia kiek nepriklausomi ir savimi pasitikintys yra studentai-tyrėjai, kaip jie suvokia save kaip akademinio diskurso bendruomenės nariai, kaip jie suvokia savo auditoriją, kokius tarpasmeninius santykius tikisi užmegzti, kaip jie įtikina diskurso bendruomenės narius ekspertus (tyrėjus / recenzentus) priimti jų idėjas. Išanalizavusi lingvistikos 40 magistro baigiamųjų projektų parašytų anglų kalba (20 lietuvių autorių rašiusiųjų anglų kalba, 20 anglakalbių autorių), mokslininkė padarė išvadą, kad teksto organizavimo (*angl. text-organising*) žymikliai vartojami labai dažnai, į dalyvį nukreipti (*angl. participant-oriented*) ribotai, o vertinamieji (*angl. evaluative*) labai retai. Tarpkalbiniu aspektu žymių skirtumų nepastebėta, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad angliakalbiai autoriai rečiau vartojo teksto jungimo priemones, endoforinius, į skaitytoją nukreiptus, išraišką stiprinančius ir vertinamuosius žymiklius. Autorė daro prielaidą, kad tai susiję su lingvistiniais – kultūriniais skirtumais ir mokslo įstaigos akademinio diskurso tradicijomis. Taip pat šis tyrimas atskleidė individualaus rašytojo rašymo stiliaus svarbą: to paties universiteto studentai vartoja skirtingą metadiskurso žymiklių kiekį ar tipą, kurdami tarpasmeninius santykius su savo skaitytojais. Tai reiškia, kad atskiri autoriai, neatsižvelgdami į gaunamą indėlį ir kultūrinį kontekstą, kuriame jie studijuoja, gali suvokti savo numanomą skaitytoją ir kuriamą žanrą gana savitu būdu, kurį daugiausia lemia jų asmeninės savybės. Taigi, anot mokslininkės, metadiskursas yra ta kalbos vartojimo sritis, kurioje vaizduojamas rašytojo individualus „diskurso kaip proceso“ suvokimas.

Vienas iš refleksyvaus metadiskurso tyrimo pavyzdžių yra Gil (2018) atliktas tyrimas, kurio tikslas buvo iširti refleksyvių metadiskurso žymiklių vartojimo dažnį akademinuose tekstuose. Tyrimui atlikti mokslininkė naudojo savo sudarytą modelį pagal Mauranen (1993) ir Adel (2006) refleksyvaus metadiskurso sampratą bei tyrė metateksto ir tarpasmeninių žymiklių vartojimo dažnį tarpdalykiniu (medicinos ir lingvistikos mokslo sričių, ispanakalbių anglų kalba parašytus bakalauro baigiamuosius projektus ir mokslinius straipsnius) aspektu. Kiekybinė ir kokybinė analizė atskleidė, kad refleksyvieji metadiskurso žymikliai vartojami panašiu dažniu tiek studentų, tiek ekspertų, tačiau studentai dažniau vartoja metateksto žymiklius, o ekspertai – tarpasmeninius. Be to, lingvistikos srities studentai ir tyrėjai dažniau vartoja refleksyviuosius metadiskurso žymiklius nei medicinos srities specialistai.

Siekiant išsiaiškinti dažniausiai vartojamus metadiskurso žymiklius akademinuose tekstuose, buvo atlikta Burneikaitės (2008), Farahano (2019), Hylando (2015), Qino ir Uccellio (2019) tyrimų analizė (žr. 2 lentelę). Pasirinkti šie tyrėjai, nes jų tyrimų metodologija panaši: tekstynu išgautas vartojimo dažnis, atlikti gretinamieji tyrimai, naudotas Hylando modelis. Nors Burneikaitės modelis konceptualiai ir skiriasi nuo Hylando, tačiau teksto organizavimo žymikliai sutampa, o į skaitytoją nukreipti žymikliai (*angl. reader-oriented markers*) svarbūs analizuojant adresanto-adresato santykio

kūrimo aspektu kaip ir Hylando tarpasmeninio santykio žymikliai. Analizė atskleidė, kad dažniausiai akademinų tekstų autoriai vartoja teksto organizavimo (kitai vadinamus, junglumo), endoforinius ir paaiškinamuosius žymiklius, kurie svarbūs kuriant koherentišką akademinį tekstą, padedant skaitytojui suvokti tekstą ir autoriaus minčių, teiginių, argumentų seką. Iš tarpasmeninių santykių kūrimo žymiklių akademinuose tekstuose dažniausiai vartojami sąšvelniai, poziciją stiprinantys, savęs paminėjimo ir aprėpiamieji. Šiuos žymiklius autoriai vartoja siekdami stiprinti arba švelninti savo propoziciją, tiesiogiai įtraukti skaitytoją į skaitomą tekstą bei sukurti dialogą su skaitytoju suasmeninant save bei tiesiogiai kreipiantis į skaitytoją.

2 lentelė. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose dažnis (pagal Burneikaitės (2008), Farahano (2019), Hylando (2015), Qino ir Uccellio (2019) atliktus tyrimus)

Teksto organizavimo metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose (dažniausiai vartojami)		
Žymiklis	Vartojimo dažnis	Tyrėjai
Junglumo, teksto organizavimo (<i>angl. transitions; text-organising</i>)	103 110 žymiklių (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	89 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
	57,66 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 537 975 žodžių)	Burneikaitė (2008)
	18,99 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
Endoforiniai (<i>angl. endophoric</i>)	66 823 žymikliai (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	48,09 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 537 975 žodžių)	Burneikaitė (2008)
	23,4 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
Paaiškinamieji (<i>angl. code glosses</i>)	18 668 žymikliai (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	36, 2 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
	41, 65 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 537 975 žodžių)	Burneikaitė (2008)
	2, 66 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
Tarpasmeninio (adresato-adresanto) santykio kūrimo metadiskurso žymikliai akademinuose tekstuose (dažniausiai vartojami)		
Žymiklis	Vartojimo dažnis	Tyrėjai
Sąšvelniai (<i>angl. hedges</i>)	110 049 žymikliai (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	86, 1 žymiklis 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
	7, 78 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
Savęs paminėjimo (<i>angl. self-mentions</i>)	104 973 žymikliai (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	23, 39 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
	14, 2 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
Poziciją stiprinantys žymikliai (<i>angl. boosters</i>)	31 655 žymikliai (tekstyno imtis: 6 968 089 žodžių)	Farahani (2019)
	31, 7 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
	4, 66 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
Aprėpiamieji (<i>angl. engagement</i>)	40, 68 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 135,972 žodžių)	Qin, Uccelli (2019)
	39, 7 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 4 000 000 žodžių)	Hyland (2015)
I skaitytoją nukreipti žymikliai (<i>angl. reader-oriented markers</i>)	9, 75 žymikliai 10 000 žodžių (tekstyno imtis: 537 975 žodžių)	Burneikaitė (2008)

Kaip matyti iš trumpos analizės, vyraujanti metadiskurso modelių įvairovė, skirtingi žymiklių vartojimo tyrimo būdai, tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai gretinamieji tyrimai leidžia išvelgti metadiskurso modelių ir juose išskirtų žymiklių akademinuose tekstuose vartojimo tendencijas, kokybinius ir kiekybinius parametrus, kurie galimai sukuria nišą naujiems, tolimesniems metadiskurso tyrimams, rekomendacijoms individualiu, disciplininiu, instituciniu lygmeniu.

Šiuo darbu siekiama ištirti metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus, todėl kitame skyriuje detaliau aprašomos metadiskurso kategorijos, žymikliai ir jų funkcijos remiantis šiame skyriuje aptartais modeliais.

1.4. Metadiskurso kategorijos, žymikliai ir jų funkcijos

Anksčiau aptartų metadiskurso modelių (Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango, Vande Kopple) ir atliktų rašytinio akademinio diskurso tyrimų analizė atskleidė, kad pagrindinės metadiskurso vartojimo funkcijos yra teksto organizavimo ir tarpasmeninio santykio kūrimas. Autorius, vartodamas teksto organizavimo funkcijai būdingus metadiskurso žymiklius (pvz., teksto jungimo, endoforinius, evidencinius, paaiškinamuosius ir pan.), kuria rišlų akademinį tekstą, perteikia informaciją, skirtą tam tikrai auditorijai. Tarpasmeninio santykio kūrimui būdingi metadiskurso žymikliai (pvz., sąšvelniai, poziciją stiprinantys, vertinamieji, savęs paminėjimo, komentuojamieji ir pan.) padeda autoriui išreikšti savo poziciją ir kurti sąsają su skaitytoju, įtraukti jį į skaitomą tekstą, jo vertinimą (pritarti arba nepritarti pateiktiems argumentams). Taip pat atkreipiamas dėmesys į metakognityvinį aspektą žymikliais kuriant, taikant, perduodant žinias skaitytojui. Šiuo pagrindu sudarytas apibendrintas metadiskurso modelis (žr. 3 lentelę), kuriame išskirtos trys metadiskurso kategorijos: teksto organizavimo, tarpasmeninio santykio ir metakognityvė, kiekvienai kategorijai apibrėžtos funkcijos bei priskirti žymikliai.

3 lentelė. Metadiskurso funkcijos (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango, Vande Kopple modelius)

Kategorija	Funkcija	Žymikliai	Pavyzdžiai
Teksto organizavimo (<i>angl. textual, text-organizing; interactive category; organizational metadiscourse, metatext</i>)	Jungti teksto dalis (sakinius, pastraipas) ir išsakomas mintis, argumentus tekste, organizuoti tekstą (skyriniai, pavadinimai ir pan.).	Junglumo žymikliai (<i>angl. transitions; text-connectives; textual; topicalizers, logical connectives; linking devices</i>)	<i>Taigi; be to; taip pat; Thus; moreover; also</i>
	Patikslinti, paaiškinti tekste pateiktą informaciją.	Paaiškinamieji žymikliai (<i>angl. code glosses; activity connectives</i>)	<i>Kitaip sakant; pavyzdžiui; t.y. In other words; for example; i.e.</i>
	Nurodyti teksto organizavimo loginę seką, etapus, diskurso savitumus.	Sisteminiai žymikliai (<i>angl. frame; sequencers; discourse</i>)	<i>Kitas; pirmiausia; šiame skyriuje Next; firstly; in this chapter</i>
	Nurodyti į įvairias teksto vietas.	Endoforiniai žymikliai (<i>angl. endophoric; past conversation; future conversation; announcements; reminders; references to the text</i>)	<i>1 lentelė; kaip minėta anksčiau; žr. 1 pav. Table 1; as mentioned earlier; see Fig. 1</i>
	Nurodyti į naudojamą informaciją paimtą iš kitų šaltinių.	Evidenciniai žymikliai (<i>angl. evidentials; attributes; narrators</i>)	<i>Pasak X; Y teigia According to X; Y states</i>

Tarpasmeninio santykio (<i>angl. interpersonal; interactional</i>)	Išreikšti autoriaus propoziciją (švelninti arba stiprinti autoriaus poziciją).	Sąšvelniai (<i>angl. hedges; mitigation</i>), poziciją stiprinantys žymikliai (<i>angl. boosters; emphatic; interpretation</i>)	<i>Galbūt; akivaizdu; beveik; tiesą sakant Perhaps; it is obvious; almost; actually</i>
	Išreikšti autoriaus vertinamąjį požiūrį, interpretaciją, konstatavimą, tvirtinimą, apgailestavimą.	Vertinamieji, interpretuojamieji, ilokuciniai žymikliai (<i>angl. attitude; interpretive, illocution</i>)	<i>Svarbu paminėti; deja; spėju It is important to mention; unfortunately; predict</i>
	Tiesiogiai įtraukti skaitytoją, užmegzti dialogą, kurti sąsają tarp dalyvių	Aprėpiamieji, įtraukiamieji, į skaitytoją nukreipti žymikliai (<i>angl. engagement; inclusive; reader-oriented; commentary; participant-oriented</i>)	<i>Galite pamatyti; atkreipkite dėmesį; jūs (tu); mes galime; pažiūrėkime; jeigu mes You can see; note that; you; we can; let's look; if we</i>
	Nurodyti į autorių.	Savęs paminėjimo žymikliai (<i>angl. self-mentions; writer-oriented</i>)	<i>Aš / mes; autorius (-iai); mano / mūsų I / we; author (s); my / our</i>
Metakognityvinė (<i>angl. metacognition</i>)	Susieti turimas ir tekste perteikiamas žinias; taikyti turimas žinias.	Žinių jungimo ir taikymo (<i>angl. knowledge connectives</i>); kognityviniai žymikliai (<i>angl. cognitive</i>)	<i>Naudodami / vartodami; taikant; yra žinomas, -a / žinomi; žinome / žinau Using; applying; is / are known; we / I know</i>

Šis apibendrintas modelis bus naudojamas atliekant gretinamąjį kiekybinį ir kokybinį metadiskurso žymiklių vartojimą akademinuose tekstuose, todėl verta išsamiau paanalizuoti 3 lentelėje išskirtų žymiklių funkcijas bei jų vartojimo ypatumus.

1.4.1. Teksto organizavimo kategorijos žymikliai

Kaip jau buvo minėta, teksto organizavimo kategorijos žymiklių pagrindinė funkcija (žr. 3 lentelę) yra vartoti kalbą koherentiškam tekstui kurti bei susieti autoriaus propoziciją ne tik su atskirais teksto elementais, bet ir su skaitytoju. Pasak Hylando (2018), šios kategorijos žymikliai autoriui padeda tekstu perteikti savo interpretacijas, tikslus, „valdyti“ tekstą ir organizuoti jį taip, kad atitiktų skaitytojo lūkesčius. Šinkūnienė (2014) taip pat pažymi, kad autoriaus vartojami žymikliai parodo jo „numanymą apie skaitytojo žinias, retorinius lūkesčius, reikalavimus teksto rišlumui“ (p. 79). Adel (2006), Gil (2018), Qinas ir Uccellis (2019), Toumis (2009) taip pat akcentuoja teksto organizavimo žymiklių svarbą kuriamo teksto kokybei, teksto loginiams-priežastiniams ryšiams kurti, teksto jungimui su naudojamais šaltiniais.

Verta paminėti, kad mokslininkai skirtingai vadina šią metadiskurso kategoriją (žr. 3 lentelę), pavyzdžiui Hylandas (2018) ją vadina vidinės metakalbos žymiklių⁵ (*angl. interactive*), Burneikaitė (2008) teksto organizavimo (*angl. text-organizing*), Adel (2006), Gil (2018), Toumis (2009) metateksto (*angl. metatext*), tačiau funkciniu lygmeniu žymių skirtumų nepastebėta. Šiame darbe vartojamas, apibendrinantis šią metadiskurso žymiklių kategoriją ir funkcijas *teksto organizavimo*

⁵ Darbe vartojamas Šinkūnienės (2014) pasiūlytas lietuviškas atitikmuo Hylando (2005) terminui *interactive metadiscourse markers*.

terminas. Lyginant metadiskurso modelius, kurie buvo aprašyti 1.3.1. skyriuje, pastebimi kiekybiniai teksto organizavimo kategorijai priskirtų žymiklių, pavadinimų skirtumai (3 lentelę).

Apibendrinus Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango ir Vande Kopple metadiskurso modelius (žr. 3 lentelę), teksto organizavimo (*angl. textual, text-organizing; interactive category; organizational metadiscourse, metatext*) kategorijai priskiriami metadiskurso žymikliai gali būti skirstomi į:

1. **Junglumo žymiklius** (*angl. transitions; text-connectives; textual; topicalizers, logical connectives; linking devices*), kurie, iš esmės, yra jungtukai ir prievėsmai, o funkcija – padėti autoriui kurti rišlų tekstą, jungti teksto dalis (sakinius, pastraipas) ir išsakomas mintis, argumentus tekste, organizuoti tekstą (skyriai, pavadinimai ir pan.), o skaitytojui – suprasti autoriaus minčių seką, apjungti atskiras teksto dalis, atkreipti dėmesį į tam tikras teksto dalis (nuorodos į skyrių pavadinimus, tam tikrus teksto segmentus, temos keitimą ir pan.), atpažinti diskursą (Burneikaitė, 2008; Gil, 2018; Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014; Tang, 2021; Vande Kopple, 2012).
2. **Paaiškinamuosius žymiklius** (*angl. code glosses; activity connectives*), kurie vartojami patikslinti, paaiškinti tekste pateiktą informaciją papildant kita informacija, perfrazuojant esamą, nukreipiant į tam tikrą informaciją tekste, apibrėžti, paaiškinti terminus ar žodžius, iliustruoti pavyzdžiais. Šie žymikliai vartojami padėti skaitytojui suprasti autoriaus intenciją, mintis, argumentaciją, susieti tam tikrus teksto elementus, taip pat atspindi autoriaus suvokimą apie skaitytojo turimas žinias (Burneikaitė, 2008; Gil, 2018; Guziurova, 2020; Hyland, 2018; Nausa Triana, 2017; Šinkūnienė, 2014; Vande Kopple, 2012).
3. **Sisteminius žymiklius** (*angl. frame; sequencers; discourse*) – lingvistines priemones (veiksmazodžiai, būdvardžiai, prievėsmai) vartojamas nurodyti teksto organizavimo loginę seką, etapus, užtikrinti teksto ir vartojamo diskurso nuoseklumą, nurodyti atliekamus veiksmus, minties eigą, tikslus, apibendrina. Autorius, vartodamas šiuos žymiklius, „veda“ skaitytoją per teksto ir diskurso etapus taip palengvindamas teksto suvokimą. (Hempel ir Degand, 2006; Hyland, 2018; Hyland ir Zou, 2020; Toumi, 2009).
4. **Endoforinius žymiklius** (*angl. endophoric; past conversation; future conversation; announcements; reminders; references to the text*) vartojamus nukreipti skaitytojus į tam tikras vietas tekste. Tai padeda skaitytojui orientuotis tekste, susieti atskirus teksto segmentus. Šie žymikliai autoriui padeda nurodyti skaitytojui aktualias, svarbias teksto vietas, informuoti apie tam tikrus dalykus, kurie bus aprašyti kitose teksto dalyse. Šiems žymikliams taip pat priskiriamos lingvistinės priemonės, kurios nurodo į tekste esančias iliustracijas (paveikslus, lenteles, diagramas ir kt.) (Burneikaitė, 2008; Gil, 2018; Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014).
5. **Evidencinius žymiklius** (*angl. evidentials; attributes; narrators*), kurie vartojami pateikti nuorodas į naudojamą informaciją paimtą iš kitų šaltinių, akcentuoti cituojamo autoriaus arba informacijos svarbą. Paprastai šios kategorijos žymiklių pasirinkimą nulemia institucinės taisyklės, disciplinos ir / ar diskurso savitumai, ypatumai (Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014).

1.4.2. Tarpasmeninio santykio kategorijos žymikliai

Tarpasmeninio santykio (*angl. interpersonal; interactional*) kategorijos žymikliai vartojami kurti santykį su skaitytoju bei išreikšti autoriaus propoziciją apie pateikiamą informaciją, teiginius, rezultatus, nurodyti vertinimą (žr. 3 lentelę). Pasak Hylando (2018), autorius vartoja šios kategorijos žymiklius tam, kad įtrauktų skaitytoją į kuriamą tekstą per raiškos, įtraukimo, sudominimo

priemonės, o Vande Kopple (2012) atkreipia dėmesį į kuriamą socialinį kontekstą, nes autorius, vartodamas šios kategorijos žymiklius, atskleidžia savo propoziciją, vertina pateikiamą informaciją bei tikisi skaitytojo reakcijos.

Refleksyvaus metadiskurso tyrėjai Adel (2006), Gil (2018), Toumis (2009) akcentuoja metadiskurso žymiklių svarbą kuriant adresanto ir adresato santykį, tai jie vadina į autorių / skaitytoją nukreiptu metadiskursu (*angl. write / reader-oriented metadiscourse*). Mokslininkai kategorizuoja žymiklius pagal teksto autoriaus (*angl. writer-oriented*), skaitytojo (*angl. reader-oriented*) ir dalyvio (*angl. participant-oriented*) atliekams funkcijas, kurios yra ne tik tiesiogiai kreiptis į skaitytoją, bet ir paminėti save taip susiasmeninant su skaitytoju.

Skirtingai nei teksto organizavimo, šioje kategorijoje nepastebėta kategorijos pavadinimų įvairovės. Metadiskurso modelių analizė (pateikta 1.3.1. skyriuje) atskleidė, kad egzistuoja žymiklių pavadinimų skirtumai, nors žymiklio funkcija ta pati, taip pat ženkliai nesiskiria šiai kategorijai priskiriamų žymiklių kiekis (Vande Kopple modelyje šioje kategorijoje yra 3 žymikliai, Crismore'o – 4, o Hylando – 5). Reikia pastebėti, kad Burneikaitė (2018) savo modelyje šios kategorijos žymiklius skirsto į vertinamuosius ir į dalyvį nukreiptus, o refleksyvaus metadiskurso (Adel 2006; Gil, 2018; Toumi, 2009) modelyje tarpasmeninio santykio kategorijoje žymikliai skirstomi taip: į autorių nukreipti (*angl. writer-oriented*), į skaitytoją nukreipti (*angl. reader-oriented*) ir į dalyvį nukreipti (*angl. participant-oriented*). Šiame darbe vartojamas, apibendrinantis šią metadiskurso žymiklių kategoriją ir funkcijas, *tarpasmeninio santykio* terminas.

Taigi, tarpasmeninio santykio (*angl. interpersonal; interactional*) kategorijos žymikliai pagal atliekamas funkcijas gali būti skirstomi taip:

1. **Sąšvelniai** (*angl. hedges; mitigation*), **poziciją stiprinantys žymikliai** (*angl. boosters; emphatic; interpretation*), kurie vartojami autoriaus propozicijai (švelninimui arba stiprinimui) išreikšti. Autoriaus poziciją švelninančios ir stiprinančios lingvistinės priemonės autoriui suteikia galimybę ne tik tinkamai formuluoti savo teiginius, bet ir užmegzti ryšį su skaitytoju, kurti sąveiką tarp autoriaus ir skaitytojo taip prisidedant prie teksto stabilumo ir lankstumo, įtikinti skaitytojus savo teiginių teisingumu, sušvelninti savo teiginio kategoriškumą ir taip išvengti galimo skaitytojo ir akademinės bendruomenės nepitarimo, teiginio atmetimo. Sąšvelniai autoriaus pateiktus teiginius paverčia labiau nuomone nei faktu bei suteikia galimybę interpretuoti, o poziciją stiprinantys žymikliai priešingai parodo, jog autorius priima įvairias perspektyvas, tačiau palaiko kažkurią vieną taip sumažindamas interpretacijos galimybę (Castro, 2018; Demir, 2016; Demir, 2018; Hyland, 2018; Livytska, 2019; Sladkova, 2017; Šeškauskienė, 2008; Šinkūnienė, 2011; Šinkūnienė, 2014).
2. **Vertinamieji, interpretuojamieji, ilokuciniai žymikliai** (*angl. attitude; interpretive; illocution*) padeda išreikšti autoriaus vertinamąjį, interpretuojamąjį požiūrį apie išsakytas mintis, teiginius. Šiais žymikliais autorius išreiškia nuostabą, pritarimą, svarbą, nerimą, nusivylimą, apgailestavimą, taip pat autorius konstatuoja faktą, tvirtina savo mintis ir teiginius, spėja numanomus rezultatus (Hyland, 2018; Vande Kopple, 2012; Tang, 2021).
3. **Aprėpiamieji, įtraukiamieji žymikliai, į skaitytoją nukreipti** (*angl. engagement; inclusive; reader-oriented; participant-oriented; commentary*) skirti nukreipti dėmesį į skaitytoją (dažniausiai vartojant įvardžius *jūs, you* arba aprėpiamąjį *mes, we*) ir tiesiogiai įtraukti jį į tekstą, atkreipti dėmesį į tam tikras teksto vietas, nurodant į ką atkreipti dėmesį bei užmegzti dialogą, pavyzdžiui, retoriškai arba tiesiog užduodant skaitytojui klausimą, formuluojant

autorių ir skaitytoją aprėpiančius sakinius tokius, kaip „Pažiūrėkime...“ / „Let's look...“. (Burneikaitė, 2008; Gil, 2018; Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014; Tang, 2021; Toumi, 2009; Vande Kopple, 2012).

4. **Savęs paminėjimo žymikliais** (*angl. self-mentions; writer-oriented*) autorius tekste mini save, paprastai pirmuoju asmeniu *aš* (esant keliems autoriams vartojamas įvardis *mes*). Autorius, paminėdamas tekste save, kuria artimą ryšį su skaitytoju, įtaigiau pasiekia savo tikslus, leidžia skaitytojui pasijusti neakivaizdžiu teksto kūrimo proceso dalyviu. Taip pat autorius kuria individualų, savo nuomonę turinčio mokslininko įvaizdį taip sustiprindamas savo pozicijas akademinėje bendruomenėje (Gil, 2018; Hyland, 2018; Šinkūnienė, 2014; Tang, 2021; Toumi, 2009).

1.4.3. Metakognityvinės kategorijos žymikliai

Metakognityvinės (*angl. metacognition*) kategorijos žymikliai vartojami susieti turimas ir tekste perteikiamas žinias, taip pat taikyti turimas žinias bei išreikšti poziciją episteminiiais išsireiškimais (dar vadinamomis kognityvinėmis frazėmis, pvz. *daryti prielaidą / assume, laikoma / considered as, nustatyta / determined by* ir pan.), kurių paskirtis formuluoti teiginius, demonstruoti turimas žinias, tikrumą ar netikrumą, įsitikinimus arba pasidalinti kitų teiginiais (Dong ir Buckingham, 2020; Tang, 2021). Vartodamas šiuos žymiklius autorius pirmiausia gali pademonstruoti turimas žinias tiriamoje srityje, taip perteikdamas savo žinias skaitytojui bei kurdamas ryšį su juo. Lancasteris (2016) taip pat teigia, kad kognityvinė dimensija atskleidžia kaip autorius projektuoja žinių apdorojimą ir veikia kaip lingvistinė priemonė, kuri padeda autoriui perduoti žinias skaitytojui. Taip pat autorius sustiprina savo teiginius, argumentus, išvadas vartodamas žinių jungimo ir taikymo (*angl. knowledge connectives*) žymiklius taip įtikindamas skaitytoją jų teisingumu (Hyland, 2005; Tang, 2021). Metadiskurso tyrimui, pasak Tango (2021), svarbus metakognityvinių žinių (*angl. metacognitive knowledge*) aspektas, kai akcentuojamas savo ir kitų mąstymo procesų pažinimas, mokslo šakos žinios ir atliekamos užduoties / tyrimo strategijų išmanymas.

Taigi, metakognityvinės kategorijos žymikliai gali būti skirstomi į žinių jungimo (kurti sąsają su skaitytoju), žinių taikymo (teksto kūrimui, informacijos sklaidai) ir kognityvinius (suvokimo lygmuo).

1.4.4. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimo modelis

Atlikti gretinamąjį tarpkalbinį ir tarpdalykinį metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimą, sudarytas modelis pagal anksčiau aptartas metadiskurso žymiklių kategorijas, žymiklius ir jų funkcijas (žr. 3 lentelę). Paprastai tokio pobūdžio tyrimams pasirenkamas jau sudarytas metadiskurso modelis, jis taikomas apimant visas kategorijas ir žymiklius arba adaptuojant pagal tiriamos srities specifiką. Šiuo tyrimu siekiama metadiskurso tyrimo variantiškumo, platesnio požiūrio į žymiklių vartojimo ypatumus, todėl dažniausiai tyrimams naudojami Hylando, Crismore'o ir Vande Kopple modeliais, kurie apima teksto kūrimo ir autoriaus pozicijos raiškos kategorijų žymiklius, adaptuojami pridedant refleksyvaus metadiskuros žymiklius, kurių funkcija kurti tiesioginę sąveiką tarp adresanto ir adresato, ir metakognityvinius žymiklius žinių perdavimo skaitytojui, jungimo ir taikymo aspektui iširti (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Metadiskurso žymiklių modelis (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Hylando, Gil, Tango, Vande Kopple modelius)

Teksto organizavimo kategorija (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango ir Vande Kopple metadiskurso modelius)	
Žymikliai	Pavyzdžiai
Junglumo (<i>angl. transitions; text-connectives</i>)	Taigi; tačiau Thus; however
Sisteminiai žymikliai (<i>angl. frame</i>); sekos (<i>angl. sequencers</i>); diskurso (<i>angl. discourse</i>)	Apibendrinant; šis straipsnis / darbas; analizė; pirmiausia; kitas In summary / in sum; this article / this work; the analysis of; firstly; next
Endoforiniai (<i>angl. endophoric</i>), nuorodos į tekstą (<i>angl. references to the text</i>)	(Kaip jau) minėta; kitame skyriuje; paveikslas / e As noted; (in the) next section; figure
Evidenciniai (<i>angl. evidentials</i>)	Pasak; teigia According to Y; Y claim / noted
Paaškinamieji (<i>angl. code glosses</i>)	Kitaip tariant / sakant; pavyzdžiui In other words; for instance / for example
Tarpasmeninio santykio kategorija (pagal Burneikaitės, Crismore'o, Gil, Hylando, Tango ir Vande Kopple metadiskurso modelius)	
Sąšvelniai (<i>angl. hedges</i>), poziciją stiprinantys (<i>angl. boosters</i>)	Galbūt / galimai; maždaug; apie; greičiausiai; beveik Generally; likely; almost; perhaps; about Akivaizdžiai / akivaizdu; visada; be abejo Obviously / obvious; certainly; always
Vertinamieji (<i>angl. attitude markers</i>), ilokuciniai (<i>angl. illocution</i>)	Deja; svarbu paminėti; daryti prielaidą; daryti išvadą Unfortunately; it is important to mention; predict; consider
Aprėpiamieji (<i>angl. engagement</i>), įtraukiamieji (<i>angl. inclusive markers</i>); į skaitytoją nukreipti (<i>angl. reader-oriented</i>)	Atkreipti dėmesį; kaip matome / matote; skaitytojas; jūs Note; as we / you can see; reader; you; you may (see)
Savęs paminėjimo (<i>angl. self-mentions</i>), į autorių nukreipti (<i>angl. write-oriented</i>)	Autorius / autoriai; mano / mūsų / savo; aš Author / authors; my / our; I
Metakognityvinė (<i>angl. metacognition</i>) kategorija (pagal Tango modelį)	
Žinių jungimo ir taikymo (<i>angl. knowledge connectives</i>), kognityviniai (<i>angl. cognitive</i>)	Naudojant; taikant. (yra) žinoma Using; applying; is known

Šiame modelyje apimtos visos kategorijos ir žymiklių funkcijos, tačiau žymikliai ir pavyzdžiai tikslingai pasirinkti pagal akademinio diskurso savitumą (koherencija, nuorodos į tekstą, kitus šaltinius, diskurso ypatumai, sąveikos su skaitytoju kūrimas, žinių jungimo ir taikymo) ir akademinio teksto rašymo specifiką (mokslinio straipsnio struktūra, tokio tipo tekstams būdingos frazės ir išsireiškimai, registras) bei autoriaus pozicijos raiškos akademiniam diskurse ypatumus (stiprinimas, švelninimas, vertinimas ir pan.).

Šis modelis bus taikomas analizuojant technologijos (mechanikos, elektros ir elektronikos inžinerijos krypties) ir socialinių mokslų (ekonomikos krypties) mokslinius straipsnius atliekant kiekybinius ir kokybinius metadiskurso žymiklių vartojimo tyrimus.

2. Metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose tyrimas

Šioje tiriamojoje dalyje bus pristatoma tyrimo metodologija, analizuojami teksto organizavimo, tarpasmeninio santykio kūrimo ir metakognityvinių žymiklių vartojimo ypatumai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslo kryptių moksliniuose straipsniuose parašytuose lietuvių ir anglų kalbomis. Bus atliktas gretinamasis tarpkalbinis ir tarpdalykinis tyrimas siekiant išsiaiškinti metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose panašumus bei skirtumus.

2.1. Tyrimo metodologija

Šio baigiamojo projekto tikslas yra ištirti metadiskurso žymiklių kaip autoriaus pozicijos raiškos priemonių vartojimą akademinuose tekstuose tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu. Šiame gretinamajame tyrime analizuojami lietuvių ir anglų kalba parašyti moksliniai straipsniai iš technologijos ir socialinių mokslų sričių.

Tyrimui atlikti sudaryti dvikalbiai (lietuvių ir anglų) dalykiniai tekstynai *Sketchengine* programoje iš atrinktų mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslo kryptių mokslinių straipsnių parašytų lietuvių ir anglų kalbomis (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Tyrimo tekstynų charakteristika

Tekstyno dalis	Žodžių skaičius	Tekstyno dalis	Žodžių skaičius
Socialinių mokslų (ekonomikos) moksliniai straipsniai lietuvių kalba	55 118	Socialinių mokslų (ekonomikos) moksliniai straipsniai anglų kalba	55 720
Technologijų (mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos) moksliniai straipsniai lietuvių kalba	55 095	Technologijų (mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos) moksliniai straipsniai anglų kalba	55 518
Iš viso lietuvių kalba:	110 213	Iš viso anglų kalba:	111 238
Iš viso: 221 451 žodžių			

Tyrimui naudojami moksliniai straipsniai publikuoti 2018-2022 metais, išspausdinti recenzuojamuose mokslo leidiniuose bei parašyti gimtakalbių autorių. Analizei naudoti moksliniai straipsniai atitinkama tvarka sugrupuoti ir pateikti darbo pabaigoje.

Atrenkant tekstus tyrimui buvo stengiamasi suvienodinti bendrą žodžių skaičių atskiruose tekstynuose, o ne atskirų mokslinių straipsnių žodžių skaičių, nes pastebėta, kad technologijų srities moksliniai straipsniai ženkliai trumpesni nei socialinių mokslų. Tai apsunkino straipsnių tyrimui paiešką ir lėmė apsisprendimą tyrimo imtį formuoti pagal bendrą tekstyno žodžių skaičių, o ne mokslinių straipsnių skaičių.

Kiekybinei analizei skaičiuojamas absoliutus pasirinktų metadiskurso žymiklių vartojimo dažnis sudarytame dvikalbiame tekстыne. Taip pat skaičiuojamas normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje) tam, kad būtų užtikrintas patikimas lyginimas. Normalizuotam dažniui skaičiuoti, taikyta formulė: tiriamo kalbinio vieneto pasikartojimų skaičius tekстыne padalijamas iš to tekstyno žodžių skaičiaus ir padauginamas iš 1000 (Šinkūnienė, 2011). Analizei atrinkti keli metadiskurso žymiklių pavyzdžiai pagal sudarytame metadiskurso modelyje (žr. 4 lentelę) išskirtas žymiklių kategorijas. Pasirinktų žymiklių pavyzdžių lietuviškos ir angliškos reikšmės vienodos siekiant ištirti ne tik atrinktų lingvistinių vienetų vartojimo dažnį, bet ir tarpkalbinius bei tarpdalykinius vartosenos aspektus.

Kokybinė analizė atliekama tiriant sudarytame tekstyne nustatytus metadiskurso žymiklių vartojimo ypatumus akademinuose tekstuose, tiriant kalbinę jų raišką, iliustruojant pavyzdžiais iš analizuojamų tekstų. Gretinamoji kokybinė analizėje naudota atskleisti tiriamų metadiskurso žymiklių tarpkalbinius ir tarpdalykinius panašumus bei skirtumus.

2.2. Teksto organizavimo žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose

Šioje tyrimo dalyje analizuojami teksto organizavimo žymiklių vartojimo mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (*toliau TECH*) bei ekonomikos (*toliau EKON*) krypčių moksliniuose straipsniuose dažnis ir lingvistiniai savitumai. Kaip jau buvo minėta, analizei buvo atrinkti keli šios kategorijos žymiklių pavyzdžiai lietuvių kalba ir angliški jų atitikmenys, kurie iliustruoja mokslinio teksto kūrimo ir organizavimo savitumus. Pirmajame tyrimo etape buvo nustatytas atrinktų teksto organizavimo žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis sudarytuose tekstuose (žr. 6 lentelę). Tyrimas atskleidė ryškių kiekybinių moksliniuose straipsniuose anglų ir lietuvių kalba vartojamų žymiklių skirtumų.

6 lentelė. Analizuojamų teksto organizavimo metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus dažnis tekstuose

	Analizuojami žymikliai	Pavyzdžiai lietuvių kalba	Pavyzdžiai anglų kalba
Teksto organizavimo kategorija	Junglumo (<i>angl. transitions; text-connectives</i>)	Taigi (TECH – 30, EKON – 33) Tačiau (TECH – 69, EKON – 96) Viso: 228	Thus (TECH – 17, EKON – 24) However (TECH – 44, EKON – 42) Viso: 127
	Sisteminiai (<i>angl. frame</i>); diskurso (<i>angl. discourse</i>); sekos (<i>angl. sequencers</i>)	Apibendrinant (TECH – 4, EKON – 9) Šis straipsnis / darbas (TECH – 12, EKON – 1) Analizė (TECH – 22, EKON – 58) Pirmiausia (TECH – 2, EKON – 5) Kitas (TECH – 3, EKON – 4) Viso: 120	In summary / in sum (TECH – 1, EKON – 1) This article / this work (TECH – 23, EKON – 11) The analysis of (TECH – 17, EKON – 6) Firstly / begin with (TECH – 3, EKON – 1) Next (TECH – 3, EKON – 2) Viso: 68
	Endoforiniai (<i>angl. endophoric</i>), nuorodos į tekstą (<i>angl. references to the text</i>)	(Kaip jau) minėta (TECH – 1, EKON – 3) Kitame skyriuje (TECH – 1, EKON – 1) Paveikslas / -e (TECH – 220, EKON – 6) Viso: 232	As noted (TECH – 3, EKON – 1) (In the) next section (TECH – 3, EKON – 1) Figure (TECH – 83, EKON – 15) Viso: 106
	Evidenciniai (<i>angl. evidentials</i>)	Pasak (TECH – 1, EKON – 13) Teigia (TECH – 2, EKON – 5) Viso: 21	According to Y (TECH – 3, EKON – 5) Y claims / notes (TECH – 4, EKON – 4) Viso: 16
	Paaiškinamieji (<i>angl. code glosses</i>)	Kitaip tariant / sakant (TECH – 6, EKON – 4) Pavyzdžiui (TECH – 17, EKON – 18) Viso: 45	In other words (TECH – 2, EKON – 5) For instance / for example (TECH – 30, EKON – 42) Viso: 79

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, junglumo, sisteminiai, sekos ir diskurso bei endoforiniai žymikliai kur kas dažniau vartojami lietuvių kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose nei anglų kalba kai tuo tarpu paaiškinamieji dažniau vartojami anglakalbių autorių. Tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis parašytuose akademinuose tekstuose rečiausiai vartojami evidenciniai žymikliai.

Apibendrintai galima teigti, kad tarpdalykiniu aspektu ekonomikos moksliniuose straipsniuose dažniau vartojami junglumo, diskurso, paaiškinamieji žymikliai, o mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose vyrauja sisteminiai, nuorodos į tekstą ir paaiškinamieji. Abejų mokslo krypčių straipsniuose rečiausiai vartojami evidenciniai, endoforiniai, sekos, o anglų kalba parašytuose tekstuose ir sisteminiai žymikliai.

Taip pat buvo paanalizuota kiek procentų viso sudaryto tekstyno (t.y. iš 221 451 žodžių) sudaro atrinkti teksto organizavimo metadiskurso žymiklių pavyzdžiai. Kaip matyti iš 6 paveikslėlio, sisteminiai, sekos ir diskurso žymiklių grupės pavyzdžiai sudaro 0,57 proc. viso tekstyno, junglumo – 0,46 proc., endoforiniai, nuorodos į tekstą – 0,42 proc., o paaiškinamieji (0,19 proc.) ir evidenciniai (0,05 proc.) sudaro mažiausią procentinę dalį.

6 pav. Teksto organizavimo metadiskurso žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis tekstyne

Visi analizuojami teksto organizavimo žymikliai sudaro tik 1,69 proc. viso tekstyno, todėl galima numanyti, kad tiriami lingvistiniai elementai kiekybine prasme nėra labai reikšminga teksto kūrimo priemonė.

Toliau pateikiama gretinamoji kiekybinė ir kokybinė atskirų teksto organizavimo metadiskurso žymiklių analizė.

2.2.1. Junglumo žymikliai moksliniuose straipsniuose

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad analizuojamuose moksliniuose straipsniuose dažniausiai vartojami **junglumo** (*angl. transitions; text-connectives*) metadiskurso žymikliai. Statistiškai tarp mokslo krypčių nepastebimi reikšmingi skirtumai, tačiau išryškėjo gana reikšmingi skirtumai tarp kalbų (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Junglumo žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstuose

Junglumo žymikliai (angl. transitions; text-connectives)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (TECH) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (EKON) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>Taigi</i>	30	0,54	33	0,60
<i>Tačiau</i>	69	1,25	96	1,74
Viso (LT_TECH-EKON):	99	1,79	129	2,34
<i>Thus</i>	17	0,02	24	0,43
<i>However</i>	44	0,79	42	0,75
Viso (EN_TECH-EKON):	61	0,81	66	1,18
Iš viso:	160	2,6	195	3,52

Apibendrinus statistinius duomenis galima teigti, kad teksto junglumo raiška lietuvių ir anglų kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose skiriasi. Tiriamų žymiklių vartojimas straipsniuose skiriasi priklausomai nuo mokslo krypties: ekonomikos moksliniuose straipsniuose jungtukai „*taigi*“ ir „*tačiau*“ vartojami dažniau nei mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose (normalizuotas dažnis TECH – 1,79, EKON – 2,34). Anglų kalba parašytuose tų pačių mokslo krypčių straipsniuose jungtukų „*taigi*“ ir „*tačiau*“ angliški atitikmenys „*thus*“ ir „*however*“ dažniau vartojami ekonomikos moksliniuose straipsniuose (normalizuotas dažnis TECH – 0,81, EKON – 1,18). Tarpkalbiniu aspektu pastebimas ženklus skirtumas, nes lietuviški jungtukai vartoti dažniau nei angliški jų atitikmenys (normalizuotas dažnis LT – 4,13, EN – 1,99). Taigi, galima daryti prielaidą, kad tiek lietuviai, tiek anglakalbiai mokslininkai, rašantys ekonomikos mokslinius straipsnius vartoja daugiau junglumo metadiskurso žymiklių nei technologijų krypties lietuviškų ir angliškų straipsnių autoriai.

Kokybinė junglumo žymiklių „*taigi*“, „*tačiau*“, „*thus*“ ir „*however*“ analizė neatskleidė lingvistinių vartosenos savitumų tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu.

Jungtukai „*taigi*“ ir „*thus*“ vartojami padariniui išreikšti, paaiškinti, išvadai ir tvirtinimui pabrėžti⁶ ir, pasak Hylando (2010) sukurti semantinę ryšį tarp pagrindinių lingvistinių elementų tekste. Jų funkcija yra kurti ryšį tarp sakinių ar sakinio dalių, atlikti pridedamąją, funkciją (Hyland, 2018).

Žemiau pateikti pavyzdžiai iš analizuotų mokslinių straipsnių iliustruoja šią junglumo metadiskurso žymiklių funkciją:

- 1) *Taikant optimizavimo realiuoju laiku metodą, informacija apie dominančius kriterijus atskleidžiama tuo metu, kai duomenys perduodami iš vieno įrenginio į kitą, taigi maršrutai kuriami dinamiškai, remiantis turima informacija. (TECH 28 LT)*

⁶ Apibrėžtys iš elektroninių Lietuvių kalbos (Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=taigi&id=26002590000>) ir Online Language Dictionaries *WordReference.com* (Prieiga per internetą: <https://www.wordreference.com/definition/thus>) žodynų

- 2) **Taigi**, *sumodeliuota lygtis gali būti taikoma norint išsiaiškinti, kaip keisis šalies šešėlinės ekonomikos mastas priklausomai nuo korupcijos ir skurdo lygio pokyčio, t. y. sumodeliuota lygtis gali būti taikoma norint atlikti šešėlinės ekonomikos masto prognozę. (EKON 11 LT)*
- 3) **Thus**, *specifically identifying a unique molecular feature, even with a high-resolution spectroscopic platform such as a single-molecule transistor, is difficult. (TECH 6 EN)*
- 4) *An earlier writer, defined standard of living as "the number of desires that take precedence in the individual choice over the effective desire for offspring" (Carver, 1924. p. 34), thus anticipating the basic idea of the demographic transition. (EKON 12 EN)*

Šiuose pavyzdžiuose autoriai vartoja jungtukus tikėtina norėdami padėti skaitytojui suvokti minčių seką, patvirtinti jau aptartus dalykus, išsakytas mintis. Toks teksto kūrimo būdas savitas akademiniai diskursui, nes tokiu būdu autorius kurdamas tekstą galvoja apie numanomą skaitytoją, jo turimas žinias rašoma tematika bei siekia būti suprastu.

Kiti tyrinėti šios kategorijos jungtukai – „*tačiau*“ ir „*however*“. Šie jungtukai vartojami priešpriešos ir neatitikimo santykį tarp teksto elementų išreikšti⁷, pavyzdžiui:

- 5) *Teoriškai ribinio dažnio paklaidą galima priartinti iki 0 %, tačiau tokios derinimo grandinės ir perjungiamų rezistorių arba kondensatorių matricių naudojamas integrinio grandyno plotas didėja geometrine progresija. (TECH 30 LT)*
- 6) *Onaran ir Obst (2016) pateikia įrodymų, kad euro zonos šalyse bendroji paklausa yra skatinama darbo užmokesčio. Tačiau ypač mažos, atviros ekonomikos šalys gali remtis pelno skatinama paklausa dėl bendrosios paklausos ypač svarbaus grynojo eksporto komponento, kadangi Europos šalys daugiausia prekiauja tarpusavyje. (EKON 13 LT)*
- 7) **However**, *for devices in which the molecules are sandwiched or bridge between two immobile electrodes, identifying device properties that are distinctly molecular, and that can be rationally altered via chemical synthetic modification of the molecular component, has been challenging. (TECH 6 EN)*
- 8) *Changes in coal prices, however, can move the position of the total factor income line in either direction. (EKON 1 EN)*

Taigi, šie jungtukai skaitytojui padeda suprasti autoriaus kuriamus priežastinius ir kontrastinius ryšius (Hyland, 2018). Tokiu būdu autorius lyg ir nurodo kaip skaitytojas turėtų interpretuoti informaciją, argumentus.

Kaip galima suprasti iš pateiktų pavyzdžių, tarp analizuojamų mokslo krypčių ir kalbų nėra reikšmingų savitumų. Tyrimui pasirinkti jungtukai moksliniuose straipsniuose atlieka tokias pačias jungtumo metadiskurso žymikliams būdingas funkcijas, siekiama tų pačių tikslų, vienodas teksto organizavimo suvokimas (jungtukai vartojami tiek teksto pradžioje, tiek viduryje).

---

⁷ Apibrėžtys iš elektroninių Lietuvių kalbos žodyno (Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=ta%C4%8Diau&id=26001810000>) ir Online Language Dictionary Collins (Prieiga per internetą: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/however>)

Apibendrinant, vyrauja kiekybiniai junglumo (*angl. transitions; text-connectives*) metadiskurso žymiklių vartojimo skirtumai lietuvių ir anglų kalba parašytuose mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose, tačiau nėra skirtumo funkcinės vartosenos aspektu.

2.2.2. Sisteminiai, diskurso ir sekos žymikliai moksliniuose straipsniuose

Kiti analizuoti teksto organizavimo metadiskurso žymikliai – **sisteminiai** (*angl. frame*), **diskurso** (*angl. discourse*) ir **sekos** (*angl. sequencers*). Šie žymikliai apjungti į vieną grupę, nes atlieka tas pačias funkcijas: nurodo teksto organizavimo loginę seką, etapus, užtikrina teksto ir vartojamo diskurso nuoseklumą, nusako atliekamus veiksmus, minties eigą, tikslus, apibendrina.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad analizuojamuose moksliniuose straipsniuose iš *sisteminių, diskurso ir sekos* žymiklių dažniausiai vartojami diskurso (*angl. discourse*) metadiskurso žymikliai tiek lietuvių, tiek anglų kalba parašytuose tekstuose. Statistiškai pastebimi gana reikšmingi skirtumai tiek tarp mokslo krypčių, tiek tarp kalbų (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Sisteminių, diskurso ir sekos žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose

Sisteminiai (<i>angl. frame</i>); diskurso (<i>angl. discourse</i>); sekos (<i>angl. sequencers</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000</i> <i>žodžių imtyje</i>)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000</i> <i>žodžių imtyje</i>)
<i>Apibendrinant (galima teigti)</i>	4	0,07	9	0,16
<i>Šis straipsnis / darbas</i>	12	0,21	1	0,02
<i>Analizė</i>	22	0,40	58	1,05
<i>Pirmiausia</i>	2	0,04	5	0,09
<i>Kitas</i>	3	0,05	4	0,07
Viso (LT_TECH-EKON):	43	0,77	77	1,39
<i>In summary / in sum</i>	1	0,02	1	0,02
<i>This article / this work</i>	23	0,41	11	0,20
<i>The analysis of</i>	17	0,31	6	0,11
<i>Firstly</i>	3	0,05	1	0,02
<i>Next</i>	3	0,05	2	0,04
Viso (EN_TECH-EKON):	47	0,84	21	0,39
Iš viso:	90	1,61	98	1,78

Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktų duomenų, sisteminių, diskurso ir sekos metadiskurso žymiklių vartoseną statistiškai skiriasi. Rezultatai atskleidė, kad lietuviai ekonomikos mokslinių straipsnių autoriai vartoja daugiau šios grupės žymiklių (normalizuotas dažnis LT_EKON – 1,39) nei anglakalbiai mokslininkai (normalizuotas dažnis EN_EKON – 0,39), tuo tarpu tiek lietuviai, tiek anglakalbiai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių autoriai šiuos žymiklius vartoja panašiai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,77, EN_TECH – 0,84). Apibendrintai, šių žymiklių pasirinkti pavyzdžiai lietuvių kalba (120 atvejų) parašytuose

moskliniuose straipsniuose vartoti žymiai dažniau nei anglų kalba (68 atvejų) (žr. 8 lentelę) bei yra trečia pagal vartojimo dažnį žymiklių grupė.

Analizuojami sisteminiai (*angl. frame*) žymikliai nurodo diskursinius teksto organizavimo sprendimus, pažymi tam tikrus teksto struktūravimo elementus, užtikrina teksto koherentiškumą. Pasak Hylando ir Zou (2020), kuriant nuoseklų diskursą, atsižvelgiama į skaitytojus ir siekiama sujungti daugybę teksto elementų skaitytojui suprantamu būdu, o tai daroma vartojant sisteminius žymiklius. Šio žymiklio funkcijai iliustruoti buvo pasirinkta padalyvinė aplinkybė „*apibendrinant (galima teigti)*“ bei jos angliškas atitikmuo „*in summary / in sum*“, kurių funkcija yra padaryti išvadą iš atskirų faktų, atvejų⁸. Nors pagal atliekamą funkciją, ši frazė svarbi akademinio teksto organizavimui, tačiau šiame darbe analizuojamuose moksliniuose straipsniuose tiek lietuviška frazė „*apibendrinant (galima teigti)*“, tiek angliškas atitikmuo „*in summary / in sum*“ vartotas labai retai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,07, LT_EKON – 0,16, EN_TECH – 0,02, EN_EKON – 0,02). Iš statistinių duomenų (žr. 8 lentelę) matome, kad ši frazė ypač retai vartojama anglakalbių autorių (rasta tik po 1 atvejį) ir tai leidžia daryti prielaidą, kad mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslo krypties akademinuose tekstuose nėra savita daryti reguliarius apibendrinimus, teikti išvadas skyrių pabaigose ar paryškinti pagrindinius aspektus. Tai gali būti paaiškinta ir kalbos ekonomija dėl mokslo žurnalų reikalavimų publikuojamų tekstų apimčiai. Lietuvių kalba parašytuose straipsniuose, ypač ekonomikos, ši frazė vartojama dažniau (9 atvejai). Tikėtina, kad mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių autoriai dažnai neapibendrina savo argumentų, teiginių, nes, kaip jau buvo minėta, šios mokslo krypties straipsniai labai trumpi, taip pat gausiai iliustruoti paveikslais, skirtingai nuo ekonomikos krypties straipsnių.

Žemiau pateikti pavyzdžiai iliustruoja analizuojamos frazės vartojimo tikslus, o tuo pačiu ir sisteminių (*angl. frame*) žymiklių atliekamą funkciją:

- 9) ***Apibendrinant galima teigti, kad nors kiekvienos klasės algoritmai yra pritaikomi, vis dėlto išmaniajai D2D komunikacijai DI labiausiai tinka biotechnologiniai algoritmai. (TECH 28 LT)***
- 10) ***Apibendrinant galima teigti, kad šešėlinė ekonomika yra ekonominė veikla, kurios metu yra gaminamos prekės ar teikiamos paslaugos, tačiau visa tai vykdoma nesilaikant galiojančių teisės aktų bei jų reikalavimų, taip siekiama išvengti valstybėje esančių mokesčių ir reguliavimų. (EKON 11 LT)***
- 11) ***In summary, we introduced the NiOx NFs as the HTLs for the planar carbon-based n-i-p PSCs. The overall efficiency of carbon-based PSC was enhanced by the inclusion of NiOx NF/NP HTL deposited on the perovskite layer. (TECH 1 EN)***
- 12) ***In sum, these approaches are based on assumed economic incentives that come when community or individual rights of ownership or access to a fisheries resource or fishing ground have been clearly defined (Allison et al., 2012). (EKON 11 EN)***

---

⁸ Apibrėžtys iš elektroninių Lietuvių kalbos žodyno (Prieiga per internetą: [apibendrinti | Lietuvių kalbos žodynas \(ekalba.lt\)](http://apibendrinti.lit.dziedas.lt/)) ir Online Language Dictionary Collins (Prieiga per internetą: [In summary definition and meaning | Collins English Dictionary \(collinsdictionary.com\)](http://www.collinsdictionary.com/))

Visuose šiuose pavyzdžiuose autorius apibendrina prieš tai pateiktą informaciją, faktus, taip skaitytojui padėdamas lengviau suvokti išsakytas mintis, pateiktus aprašymus, statistinius duomenis bei susieti atskirus teksto elementus.

Kiti šioje grupėje analizuojami žymiklių pavyzdžiai yra „*šis straipsnis / darbas*“, „*analizė*“, „*this article / this work*“, „*the analysis of*“, kurie priskiriami diskurso (*angl. discourse*) žymikliams. Diskurso žymikliai vartojami tekstą sieti su diskursine situacija, kurti logines sąsajas tekste, adresanto ir adresato santykį (Šinkūnienė, Jasionytė-Mikučionienė, Ruskan ir Šolienė, 2020). Taigi, tyrimui pasirinkti diskurso žymiklių pavyzdžiai iliustruojantys akademinį diskursą, t.y. nuorodą į teksto tipą (mokslinį straipsnį) bei duomenų rinkimą ir sisteminimą.

Kaip matyti 8 lentelėje, iš sisteminių, diskurso ir sekos žymiklių grupės dažniausiai analizuojamuose moksliniuose straipsniuose vartojami būtent diskurso žymikliai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,61, LT_EKON – 1,07, EN_TECH – 0,72, EN_TECH – 0,31). Iš analizuojamų pavyzdžių, dažniausiai sutinkamas daiktavardis „*analizė*“ (58 atvejai), kurį vartoja ekonomikos mokslinių straipsnių autoriai, o angliškasis jo atitikmuo „*the analysis of*“ (17 atvejų) dažniausiai randamas mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose, tos paties mokslo krypties lietuviškuose straipsniuose vartojamas dažniau (22 atvejai), tuo tarpu angliškuose ekonomikos straipsniuose „*the analysis of*“ vartojamas ženkliai rečiau (6 atvejai) lyginant su lietuviškais tekstais. Žemiau pateikti pavyzdžiai iš analizuojamų mokslinių straipsnių atskleidžia kaip moksliniam diskursui savitas tyrimų metodas, *analizė*,⁹ yra minimas analizuojamų disciplinų moksliniuose straipsniuose:

- 13) *This enabled the simulation of electron hole pair dissociation in crystalline pentacene F4TCNQ systems as well as **the analysis of** the doping dependent mobility and density of states. (TECH 9 EN)*
- 14) *For **the analysis of** spatial inequality, we combine the DMSP data for 2011 and 2012. (EKON 5 EN)*
- 15) *Gautų rezultatų **analizė** rodo, kad esant mažesnei dinamikai pasiekiamas geresnis Ex efektas, t. y. geresnis praktinis efektas, nors η ir $\eta Ex \Sigma$ rodikliai yra prastesni. (TECH 22 LT)*
- 16) *Atlikta teorinė **analizė** atskleidė, kad tvarus investavimas yra sėkmingos mėlynosios ekonomikos plėtros garantija. (EKON 4 LT)*

Taigi, gana dažnai vartojami mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose žymikliai „*analizė*“, „*the analysis of*“ randami įvairiose teksto vietose, o autoriaus intencija šiuo atveju – atkreipti skaitytojo dėmesį į akademinį diskursą svarbius elementus (t.y. tyrimo metodiką) ir neleisti skaitytojui pamiršti esminių tekste minimų dalykų.

Priešinga situacija su kitu analizuojamu pavyzdžiu „*šis straipsnis / darbas*“, „*this article / this work*“ (žr. 8 lentelę). Dažniausiai šie žymikliai vartojami angliškuose (23 atvejai) ir lietuviškuose (12 atvejų) mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose, rečiau (11 atvejų) angliškuose ekonomikos moksliniuose straipsniuose ir ypač retai tos pačios krypties lietuviškuose tekstuose (1 atvejis). Vartojami akademinuose tekstuose šie žymikliai padeda autoriui organizuoti

---

⁹ analizė (dkt.) - mokslinis metodas, pagrįstas visumos skaidymu į dalis. (Prieiga per internetą: [analizė | Bendrinės lietuvių kalbos žodynas \(ekalba.lt\)](http://analize|Bendrinės%20lietuvių%20kalbos%20žodynas%20(ekalba.lt)))

tekstą nusakant kas bus daroma arba priminti jau pateiktą informaciją. Šie teksto elementai skaitytojui vis primena apie teksto tipą ir tuo pačiu apie diskursą, pavyzdžiui:

- 17) *Šiame straipsnyje nagrinėsime Baltijos šalių oro uostų ekonomikos sektoriaus plėtrą, kuri betarpiškai susijusi su šių šalių ekonomikos augimu. (EKON 2 LT)*
- 18) *In this article, we describe two stand-alone devices, JetLid and TipWaster, built in this manner. (TECH 7 EN)*
- 19) *Šiame darbe pristatytas didelės galios mikrosekundinių impulsų generatorius, sukurtas Fizinių ir technologijos mokslų centro Elektroninių sistemų laboratorijoje. Jis taikomas bioelektrocheminiams tyrimams. (TECH 20 LT)*
- 20) *Getting more specific, the biophysical model of Great Britain, that was built upon **in this work**, has nine parameters (Kennedy, 2021); these are indicative of opportunities that the political economy may influence (EKON 1 EN)*

Taip pat šiai grupei priskiriami ir sekos (*angl. sequencers*) žymikliai, kuriais kuriamas teksto nuoseklumas, veiksmų seka, organizuojamos mintys. Sekos žymikliai skirstomi į erdvinius (*angl. spatial*), laiko (*angl. temporal*) ir numeracijos (*angl. numerical*) (Hempel, Degand, 2008). Šiame tyrime pasirinkta analizuoti šiuos sekos žymiklių pavyzdžius: *pirmiausia, kitas, firstly ir next*. „*Pirmiausia*“ ir „*firstly*“ priskiriami numeracijos sekos žymikliams (*angl. numerical sequencer*), o „*kitas*“ ir „*next*“ – laiko (*angl. temporal sequencers*). Pasak Hempel ir Degand (2008), autorius vartodamas numeracijos sekos žymiklius kiekvienos naujos frazės, minties, argumento pradžioje kuria rišlų, aiškų ir lengviau suvokiamą tekstą, o laiko žymikliai kuria chronologinę veiksmų, minčių seką.

Kiekybinė šių žymiklių analizė atskleidė, kad šios lingvistinės priemonės nėra dažnai vartojamos mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,09, EN_TECH – 0,08) bei ekonomikos (normalizuotas dažnis LT_EKON – 0,16, EN_EKON – 0,06) moksliniuose straipsniuose (žr. 8 lentelę). Galima numanyti, kad tiek tarpdalykiniu, tiek tarpkalbiniu aspektu vyrauja dažna tendencija nenurodyti skaitytojui teksto, veiksmų ir minčių sekos, galbūt dėl kuriamo teksto pobūdžio kai nėra poreikio aprašyti seką arba dėl kalbos ekonomijos.

Numeracijos sekos žymikliai „*pirmiausia*“ ir „*firstly*“ lietuvių autorių parašytuose ekonomikos (5 atvejai) moksliniuose straipsniuose sutinkami dažniausiai lyginat su anglų kalba parašytuose tos pačios krypties tekstuose (1 atvejis) ir abejomis kalbomis technologijų srities (LT_TECH – 2, EN_TECH – 3 atvejai). Kaip matyti iš žemiau pateiktų pavyzdžių nėra ir ženklių kokybinių vartosenos skirtumų, nes analizuojami sekos žymikliai paprastai vartojami minties pradžioje taip informuojant skaitytoją apie veiksmų eigą:

- 21) *Pirmiausia buvo atlikti reaktorių srovių, valdomų tiristoriais, tyrimai esant įvairių tiristorių atidarymo momentams. (TECH 16 LT)*
- 22) *Dauguma mokslininkų, savo tyrimuose tirdami funkcinio pajamų pasiskirstymo kitimo poveikį bendrajai paklausai, pirmiausia nustato, ar vidaus paklausa yra skatinama darbo užmokesčio ar pelno. (EKON 13 LT)*

23) **Firstly**, we optimize the performance for NiOx-based devices for different thicknesses of NiOx HTL by varying the spin-coating speed from 2000 to 4000 r.p.m. As shown in supporting information Table S1, devices with NPs and NFs deposited at 3000 r.p.m. recorded the best PCE due to the impressive Jsc and FF. (TECH 1 EN)

24) **Firstly**, we explain why marketbased trajectories of change put forward as part of the Blue Economy pose risks to the benefits that SSF provide to society. (EKON 11 EN)

Laiko sekos žymikliai „*kitas*“ ir „*next*“ tiek kiekybine (žr. 8 lentelę), tiek kokybine prasme vartojami panašiai anglų ir lietuvių kalbose tiriamose disciplinose. Žemiau pateikti pavyzdžiai atskleidžia, kad vartodamas šiuos žymiklius autorius nusako skaitytojui veiksmų eigą laiko perspektyvoje taip kurdamas nuoseklų tekstą:

25) **Kitas** bandymas buvo kietumo matavimas siūlėje. Kietumo matavimai, atsižvelgiant į standartą LST EN ISO 9015–1:2001, atliekami siūlėje, terminio poveikio srityje ir pagrindiniame metale (7 paveikslas). (TECH 29 LT)

26) **Kitas** ribojantis faktorius yra respondentų subjektyvumas. (EKON 8 LT)

27) Exploring how these spatially dependent interfacial properties affect electrolyte species is the focus of the **next** section. 3. (TECH 3 EN)

28) Three further quantities are **next** required, as I move into Political Economy and apply the extended model from Section 2. (EKON 1 EN)

Apibendrinant teksto organizavimo metadiskurso žymiklių, **sisteminių** (angl. frame), **diskurso** (angl. discourse) ir **sekos** (angl. sequencers), vartojimo tendencijas pastebima, kad tiek tarpkalbiniu, tiek tarpdalykiniu aspektu vyrauja panašumai: dažniausiai vartojami diskurso žymikliai, o retai – sisteminiai ir sekos. Tai galima būtų paaiškinti mokslinio straipsnio rašymo ypatumais, nes šis teksto tipas iš esmės nėra didelės apimties (ypač tai būdinga technologijų srities tekstams), o sisteminių ir sekos žymiklių specifika labiau artima ilgesniems tekstams, todėl tikėtina, kad mokslinių straipsnių autoriai nesirenka plačiai aprašyti sekos arba eigos, todėl ir nevartoja šių žymiklių. Tuo tarpu diskurso žymikliai labai saviti mokslinio tipo tekstams, todėl analizuojamu atveju stebimas labai dažnas jų vartojimas.

2.2.3. Endoforiniai ir nuorodos į tekstą žymikliai moksliniuose straipsniuose

Endoforinių (angl. endophoric) ir **nuorodos į tekstą** (angl. references to the text) žymiklių grupė svarbi teksto organizavimui, nes jie, pasak Šinkūnienės (2014), padeda skaitytojui susieti įvairias teksto vietas, orientuotis, o autoriui atkreipti dėmesį į tam tikras vietas tekste, nurodyti apie ką bus rašoma toliau. Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktos kiekybinės analizės, vyrauja ryškus tarpdalykinis skirtumas tiriamose mokslo kryptyse: mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių lietuvių ir anglakalbiai autoriai ženkliai daugiau vartoja endoforinių ir nuorodos į tekstą žymiklių nei ekonomikos straipsnių autoriai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 4,03, EN_TECH – 1,6, LT_EKON - 0,18, EN_EKON - 0,34). Šie rezultatai atskleidžia technikos mokslo srities savitumą vartojant šias mokslinio teksto lingvistines priemones, nes analizuojant pasirinktus mokslinius straipsnius pastebėta, kad mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos tekstuose ženkliai daugiau paveikslų, lentelių, formulių nei ekonomikos straipsniuose, todėl natūralu, kad autoriai pamini tai vienoje ar kitoje teksto dalyje.

9 lentelė. Endoforinių ir nuorodos į tekstą žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstuose

Endoforiniai (angl. <i>endophoric</i>), nuorodos į tekstą (angl. <i>references to the text</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (TECH) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (EKON) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>(Kaip jau) minėta</i>	1	0,02	3	0,05
<i>Kitame skyriuje</i>	1	0,02	1	0,02
<i>Paveikslas / -e</i>	220	3,99	6	0,11
Viso (LT_TECH-EKON):	222	4,03	10	0,18
<i>As noted</i>	3	0,05	1	0,02
<i>(In the) next section</i>	3	0,05	3	0,05
<i>Figure</i>	83	1,50	15	0,27
Viso (EN_TECH-EKON):	89	1,6	19	0,34
Iš viso:	311	5,63	29	0,52

Tą puikiai iliustruoja analizuojamo žymiklio pavyzdžio „paveikslas“ ir jo angliško atitikmens „figure“ vartojimo dažnis mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose (lietuviškuose straipsniuose randama 220 atvejų, o anglų kalba parašytuose 83; žr. 9 lentelę). Verta paminėti, kad netgi trumpesniuose lietuvių kalba parašytuose straipsniuose daiktavardis „paveikslas“ pavartotas ženkliai daugiau kartų nei žymiklis „figure“ ilgesniuose angliškų straipsniuose, taigi čia galima išvengti ir tarpkalbinį skirtumą. Kai tuo tarpu ekonomikos moksliniuose straipsniuose nuorodos į paveikslus labai retos, galbūt tokiu būdu akcentuojamas šios disciplinos akademinis tekstų rašymo savitumas. Tekstuose tiek tarpkalbiniu, tiek tarpdalykiniu aspektu šie žymikliai vartojami panašiai, t.y. šis žymiklis atlieka tokia pačią funkciją – atkreipia skaitytojo dėmesį į tekste pateiktas iliustracijas. Galime pastebėti, kad anglų kalboje nuoroda į paveikslą rašoma didžiąja raide, o lietuvių – mažąja, žymiklis abiejų kalbų tekstuose vartojamas įvairiose mokslinio straipsnio vietose:

- 29) *Iš 3 cm aukščio konstrukcijų rezultatų matyti, kad visuose dažniuose kameroje su didžiausio skersmens kabelių konstrukcijomis aidėjimo trukmė yra ilgesnė už trukmę naudojant mažesnių skersmenų kabelių konstrukcijas (10 paveikslas). (TECH 11 LT)*
- 30) *Išnagrinėjus mokslinę literatūrą nustatyta, kad nors skirtingi autoriai naudoja skirtingus terminus, bet iš esmės egzistuoja keturi pagrindiniai sutelktinio finansavimo modeliai, apibendrinami 1 paveiksle ir plačiau aptariami toliau pateikiamoje diskusijoje. (EKON 14 LT)*
- 31) *As seen in **Figure 2(b)** the surface geometry of the metal electrode is clearly evident from the density profile of the adsorbed water monolayer, and the specific pattern of vacancies persist over the nanosecond averaging. (TECH 3 EN)*
- 32) *The notion of a singular water supply as monitored through national representative surveys used for global monitoring simplifies the complex choices people make on a daily basis (**Figure 1**). (EKON 8 EN)*

Kiti analizuojami pavyzdžiai „*kitame skyriuje*“ ir „*(in the) next section*“ ypatingai retai vartojami lietuvių autorių (pasirinktuose tekstuose aptikta vos po vieną atvejį), šiek tiek dažniau anglakalbių autorių tekstuose (aptikta po tris atvejus kiekvienoje tiriamoje disciplinoje). Šie žymikliai padeda autoriui nuosekliai organizuoti tekstą, o skaitytojui nepamiršti esminių dalykų, susieti atskirus skyrius bei susidaryti įspūdį apie ką bus rašoma toliau. Kita vertus, dažnai šioje frazėje vartojami asmeniniai įvardžiai kuria santykį su skaitytoju bei leidžia skaitytojui susitapatinti su autoriumi:

- 33) ***Kitame skyriuje** aptarsime siūlomą 2D Vernier laikinio skaitmeninio keitiklio struktūrą, kurios pagrindas yra žiediniai generatoriai. (TECH 7 LT)*
- 34) *Tyrime atliekami stacionarumo, priežastinio ryšio, tarpusavio priklausomumo bei ryšio stiprumo, kointegruotumo ir poveikio nustatymo testai, jie detaliam aptariami **kitame skyriuje**. (EKON 14 LT)*
- 35) *However, as described **in the next section**, researchers are developing a number of new methods that may eventually permit the deposition of top electrode materials onto less-than-perfect molecular monolayers. (TECH 6 EN)*
- 36) *We show **in Section 5.2** below that going in the opposite direction, by disaggregating to the third sub-national level (counties and districts) increases the gap in the predictive performance of DMSP and VIIRS. (EKON 5 EN)*

Norėdamas skaitytojui priminti jau aprašytus, aptartus dalykus, autorius paprastai vartoja tokius nuorodos į tekstą išsireiškimus „*kaip minėta*“, „*kaip jau buvo minėta*“, „*as noted above*“, tačiau šiame tyrime pastebimas ypatingai retas šių žymiklių vartojimas tiek tarpkalbiniu, tiek tarpdalykiniu lygmeniu (žr. 9 lentelę). Paprastai šis išsireiškinys vartojamas sakinio pradžioje siekiant atkreipti skaitytojo dėmesį. Šis vartojimo būdas aptinkamas ir tiriamuose moksliniuose straipsniuose:

- 37) ***Kaip minėta**, daugiasluoksnis spausdinimas yra labai patrauklus ne tik dėl galimybės išgauti sudėtingas maisto formas, bet gali būti taikomas ir naujiems maisto produktams kurti, siekiant išbandyti įvairius maisto ingredientų derinius arba pritaikyti mitybą individualiems poreikiams. (TECH 4 LT)*
- 38) ***Kaip jau buvo minėta**, tyrimas buvo atliktas 2018 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais, naudojantis Eurostat duomenų bazėje pateikta statistika. (EKON 11 LT)*
- 39) ***As noted above**, the exact shape and position of the curve (and characteristics of the optimal model) will depend on the complexity of the physical situation being modelled. (TECH 5 EN)*
- 40) ***As noted above**, Indonesia is also one of the few developing countries with reliable second level sub-national GDP data that we can use as our benchmark. (EKON 5 EN)*

Apžvelgus endoforinių ir nuorodos į tekstą žymiklių vartojimą lietuvių ir anglų kalbomis parašytuose mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose, išryškėja tendencija, kad nuorodos į tam tikras teksto dalis, vietas labiau vartoja technologijų krypties lietuvių kalba parašytų mokslinių straipsnių autoriai, kurie, matyt, atitinkamai pagal disciplininius reikalavimus organizuoja tekstą.

2.2.4. Evidenciniai žymikliai moksliniuose straipsniuose

Evidenciniai (*angl. evidentials*) žymikliai vartojami tekste integruoti nuorodas į cituojamą šaltinį. Šie žymikliai būdingi mokslinio teksto kūrimui, nes autoriai dažnai nagrinėja kitų autorių darbus, tyrimus ir jais remiasi savo kuriamuose akademinuose tekstuose. Paprastai šių žymiklių vartojimo ypatumus nulemia instituciniai, disciplininiai, leidinio reikalavimai arba autoriaus individualiai pasirinktas citavimo stilius (APA, MLA ar pan.). Kokybine prasme ryškių tarpkalbinių ir tarpdalykinių skirtumų analizuojamuose mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose nepastebima, nes paprastai cituojamas šaltinis nurodomas skliausteliuose bet kurioje sakinio vietoje, pavyzdžiui:

41) *Šiame keitiklyje aptinkama didelių parazitinio sklaidos srauto magnetinėje sistemoje reiškinių (angl. leakage inductance) (Ouyang ir Zhang, 2015; Leuenberger ir Biela, 2015), kurie raktų komutacijos metu kuria keitiklio galios grandinėse viršįtampius (angl. voltage spikes). (TECH 12 LT)*

42) *Savo tyrimuose nustatė, kad kintantys makroekonomiai rodikliai daro įtaką keleivių skaičiui oro uostuose ir bendram aviacijos užimtumui (Chaouk et al., 2020). (EKON 9 EN)*

43) *This is illustrated by an uptick in global ocean-focused conferences that have previously framed conservation as the leading agenda, which now emphasize a focus on the “Blue Economy” (Bennett, 2018). (EKON 11 EN)*

44) *Accordingly, the direct approach is more commonly applied for geotechnical back analysis (Gioda and Maier, 1980; Cividini et al., 1981; Sakurai and Takeuchi, 1983). (TECH 5 EN)*

Kiekybinė pasirinktų evidencinių žymiklių „*pasak*“, „*teigia*“, „*according to Y*“ ir „*Y claims / notes*“ nėra dažnai vartojami mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose (žr. 10 lentelę) (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,06, EN_TECH – 0,84, LT_EKON - 0,33, EN_EKON - 0,16), tačiau vyrauja tam tikri tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai. Kaip matyti 10 lentelėje, dažniausiai analizuojamus pavyzdžius moksliniuose straipsniuose vartoja anglakalbiai ekonomikos tekstų autoriai ir lietuviai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos tekstų autoriai.

10 lentelė. Evidencinių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose

Evidenciniai (<i>angl. evidentials</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)
<i>Pasak</i>	1	0,02	13	0,24
<i>Teigia</i>	2	0,04	5	0,09
Viso (LT_TECH-EKON):	3	0,06	18	0,33
<i>According to Y</i>	3	0,05	5	0,09
<i>Y claims / notes</i>	4	0,79	4	0,07
Viso (EN_TECH-EKON):	7	0,84	9	0,16
Iš viso:	10	0,9	27	0,49

Kokybiniu aspektu skirtumų nepastebima, nes tiek lietuviai autoriai, tiek anglakalbiai šiuos žymiklius vartoja kaip integruotas teksto dalis nurodydami į cituojamą šaltinį, pavyzdžiui:

- 45) *Pasak S. Girdzijausko, D. Štreimikienės ir R. Mackevičiaus (2009: 76), egzistuoja ekonominis ciklas – tam tikras svyravimas, pasireiškiantis bendroje ekonominėje šalies veikloje. (EKON 6 LT)*
- 46) *Mokslininkai teigia, kad 3D spausdinimo technologijos greitai bus sujungtos į 3D spausdinimo ekosistemą, kuri apims maisto, vaistų, organų ir audinių spausdinimą. (TECH 4 LT)*
- 47) *According to the VIIRS data, the average Kota emits more than twice as much light as the average Kabupaten but with DMSP data Kabupaten seem to produce about 20% more light than Kota (at the means) (EKON 5 EN)*
- 48) *As noted by Potyondy and Cundall (2004), one of the challenges with calibrating BPM simulations to laboratory data is uncertainty with respect to which indicators from data should be used for the purposes of calibration. (TECH 5 EN)*

Taigi, evidenciniai žymikliai ypač savita teksto organizavimo priemonė kuriant mokslinio tipo tekstą, nes, nors ir nėra čia išskirta kiekybinių duomenų, iš tekstų analizės matyti, kad nuorodos į kitą šaltinį labai dažnai vartojamos tiek lietuvių, tiek anglakalbių autorių abejuose tiriamose mokslo srityse. Tačiau akivaizdu, kad nuoroda į kitą šaltinį rečiau, ypač mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos lietuvių autorių, vartojama kaip vienalytė sakinio dalis pasitelkiant tokius žodelius kaip „pasak“, „teigia“, „according to Y“ ir „Y claims / notes“, nors ir toks teksto kūrimo būdas labiau primintų aprašomąjį stilių, kuris tikėtina gali būti priimtinesnis ir suprantamesnis skaitytojui.

2.2.5. Paaškinamieji žymikliai moksliniuose straipsniuose

Paaškinamieji (*angl. code glosses*) žymikliai akademinuose tekstuose vartojami patikslinti, paašškinti ar praplėsti išsakomas mintis (Šinkūnienė, 2014). Taip pat jie padeda skaitytojui suprasti tekste vartojamus lingvistinius elementus, žodžius, terminus (Vande Kopple, 2012). Hylandas (2018) teigia, kad paaškinamųjų žymiklių vartojimas atskleidžia autoriaus intenciją skaitytojui paašškinti, sėkmingai perteikti informaciją, taip pat pagrįsti savo teiginius bei įtikinti skaitytoją.

Šiame darbe tiriami pavyzdžiai „*kitaip variant*“, „*pavyzdžiui*“, „*in other words*“ ir „*for instance / for example*“ kuria sąsajas tarp atskirų teksto dalių, paašškina bei padeda skaitytojui geriau suvokti tekstą. Kiekybinė analizė (žr. 11 lentelę) atskleidė, kad paaškinamuosius žymiklius dažniausiai vartoja anglakalbiai mokslinių straipsnių autoriai (normalizuotas dažnis EN_TECH – 0,59, EN_EKON - 0,84), o lietuvių autoriai rečiau (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,42, LT_EKON - 0,40). Iš statistinių duomenų matyti, kad vyrauja tarpkalbiniai paaškinamųjų žymiklių vartojimo skirtumai bei ryškūs tarpdalykiniai (ekonomikos mokslo srityje) kai beveik dvigubai daugiau kartų paaškinamuosius žymiklius vartojo anglakalbiai autoriai nei lietuviai. Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslo srityje žymių tarpkalbinių ir tarpdalykinių pokyčių nepastebima. Taigi, anglų kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose autoriai stengiasi paašškinti savo teiginius, pateiktą informaciją taip skaitytojui palengvinant teksto suvokimą.

11 lentelė. Paaškinamųjų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstuose

Paaškinamieji (<i>angl. code glosses</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)
<i>Kitaip tariant / sakant</i>	6	0,11	4	0,07
<i>Pavyzdžiui</i>	17	0,31	18	0,33
Viso (<i>LT_TECH-EKON</i>):	23	0,42	22	0,40
<i>In other words</i>	2	0,05	5	0,09
<i>For instance / for example</i>	30	0,54	42	0,75
Viso (<i>EN_TECH-EKON</i>):	32	0,59	47	0,84
Iš viso:	55	1,01	69	1,24

Paaškinamųjų žymiklių funkcija puikiai iliustruoja pavyzdžiai iš analizuojamų akademinų tekstų, kai autorius siekia paašškinti savo išsakytas mintis perfrazuodamas teiginius, numato tas teksto vietas, kurios gali skaitytojui būti neaiškios ar sukelti kokių tai abejonių. Tam vartojami tokie žymikliai „*kitaip tariant*“ ir „*in other words*“:

49) ***Kitaip sakant***, modeliuojami procesoriai dažnai neturi čia paminėtos programinės įrangos, todėl nėra tęstinumo. (*TECH 19 LT*)

50) Remiantis žemiau pateikta formule, apskaičiuotos visos sandaugos ir jų sumos. ***Kitaip tariant*** S_j – sandaugų suma (*EKON 5 LT*)

51) ***In other words***, during a trial-and-error back analysis process, a researcher may be confronted with the dilemma as to whether any model-data mismatch is due to an imperfect calibration, or a limitation of the modelling method or model representation. (*TECH 5 EN*)

52) Changes in coal prices, however, can move the position of the total factor income line in either direction. ***In other words***, the price of energy influences the distribution of total income between the sectors. (*EKON 1 EN*)

O norėdami paašškinti, praplėsti mintį, autoriai vartoja tokius žymiklius kaip „*pavyzdžiui*“ ir „*for instance / for example*“:

53) ***Pavyzdžiui***, jei vėlinimo liniją sudarančių elementų vėlinimo trukmės lygios 3Δ ir 5Δ , 1D Vernier LSK mažiausia išmatuojama laiko trukmė būtų lygi $5\Delta - 3\Delta = 2\Delta$, o 2D Vernier LSK – Δ . (*TECH 7 LT*)

54) Skolintojai gali gauti didesnę grąžą lyginat su kitomis investavimo galimybėmis, ***pavyzdžiui***, įmonių vertybiniai popieriai, banko indėliai (Emekter, Tu, Jirasakuldech ir Lu, 2015). (*EKON 14 LT*)

55) *In stand-alone devices*, a 3D printed housing might be designed to hold input sensors, a microcontroller, and output peripherals in a form factor customized to that particular application. ***For instance***, it might be an add-on to an existing device to create new functionality. (*TECH 7 EN*)

56) *If, for example, the price of coal was higher, then all else being unchanged, the profit-wage relationship for coal-mining would move outwards. This would be compensated by the profit-wage relationships for construction and for the production of goods and services moving inwards (EKON 1 EN)*

Kokybinė pavyzdžių analizė atskleidė, kad moksliniuose straipsniuose parašytuose lietuvių kalba paaiškinamieji žymikliai atlieka tokias pačias funkcijas kaip ir akademinuose tekstuose anglų kalba. Taip pat jie vartojami panašiai: įvairiose teksto, sakinio vietose, frazės išskiriamos kableliais.

Apibendrinant teksto organizavimo metadiskurso žymiklių vartojimo moksliniuose straipsniuose tyrimo rezultatus, galima teigti, kad dažniausiai vartojami junglumo ir endoforiniai, nuorodos į tekstą žymikliai, kurie yra saviti akademinio teksto kūrimo specifikai, o rečiausiai – evidenciniai, nors šie žymikliai ypač aktualūs akademinio teksto organizavimui, nes skirti nurodyti į kitų, tekste cituojamų, autorių darbus. Tyrimo metu išryškėjo kiekybiniai tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai, tačiau kokybinių žymiklių vartojimo skirtumų nepastebėta. Tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu ženkliai skiriasi sisteminių, diskurso ir sekos žymiklių vartojimas ekonomikos moksliniuose straipsniuose, tarpdalykiniu – ryškiausias skirtumas matomas endoforinių ir nuorodos į tekstą žymiklių vartojimo lietuvių autorių tekstuose, o tarpkalbiniu – evidencinių žymiklių vartojimas mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose. Taip pat galima pastebėti ir žymiklių vartosenos panašumų: paaiškinamieji žymikliai vartojami panašiu dažniu tiek tarpkalbiniu, tiek tarpdalykiniu aspektu, o sisteminiai, diskurso ir sekos žymikliai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos panašiai vartojami tiek lietuvių, tiek anglakalbių autorių. Analizuoti teksto organizavimo žymiklių pavyzdžiai atskleidė mokslinio straipsnio kūrimui būdingus bruožus (minčių, loginės sekos jungimo, nuoseklumo, nuorodos į tekste pateiktą informaciją ar į kitų autorių darbus, paaiškinti, atkreipti dėmesį ir pan.) bei atliekamas funkcijas, kurios nesiskiria tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu.

2.3. Tarpasmeninio santykio žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose

Šiame skyriuje analizuojami tarpasmeninio santykio žymiklių vartojimo mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (*toliau TECH*) bei ekonomikos (*toliau EKON*) krypčių moksliniuose straipsniuose dažnis ir lingvistiniai ypatumai. Šiai analizei taip pat buvo atrinkti keli šios kategorijos žymiklių pavyzdžiai lietuvių kalba ir angliški jų atitikmenys, kurie iliustruoja tarpasmeninio santykio tarp autoriaus ir skaitytojo kūrimo savitumus. Pirmiausia buvo nustatytas atrinktų žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis sudarytuose tekstynuose (žr. 12 lentelę). Tyrimas atskleidė, kad anglų ir lietuvių kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose vartojamų žymiklių dažnis skiriasi, todėl vyrauja tam tikri tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai.

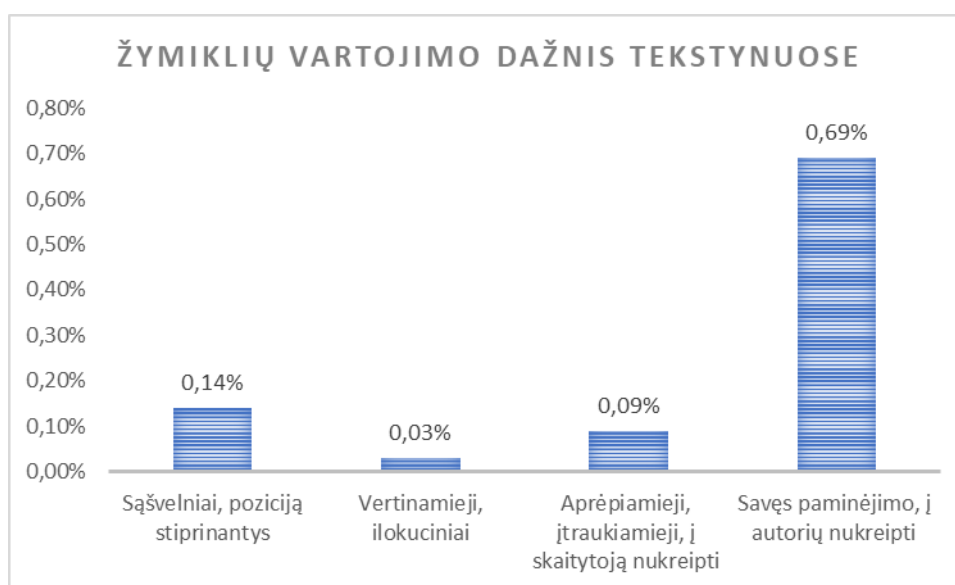
12 lentelė. Analizuojamų tarpasmeninio santykio metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus dažnis tekstynuose

	Analizuojami žymikliai	Pavyzdžiai lietuvių kalba	Pavyzdžiai anglų kalba
Tarpasmeninio santykio kategorija	Sąšvelniai (<i>angl. hedges</i>), poziciją stiprinantys (<i>angl. boosters</i>)	Apie (TECH – 15, EKON – 7) Greičiausiai (TECH – 0, EKON – 3) Akivaizdžiai / akivaizdu (TECH – 1, EKON – 4) Be abejo (TECH – 0, EKON – 5)	About (TECH – 2, EKON – 24) Likely (TECH – 11, EKON – 29) Obviously / obvious (TECH – 0, EKON – 2) Certainly (TECH – 1, EKON – 2)
		Viso: 35	Viso: 71

Vertinamieji (<i>angl. attitude markers</i>), ilokuciniai (<i>angl. illocution</i>)	Deja (TECH – 1, EKON – 3) Svarbu paminėti (TECH – 2, EKON – 2)	Unfortunately (TECH – 6, EKON – 4) it is important to mention / address / note (TECH – 1, EKON – 2)
	Viso: 8	Viso: 13
	Atkreipti dėmesį (TECH – 3, EKON – 5) Kaip matome / matote (TECH – 7, EKON – 8) Jūs (TECH – 0, EKON – 0)	Note (TECH – 9, EKON – 12) as we / you can see (TECH – 0, EKON – 0) You (TECH – 4, EKON – 14)
Aprėpiamieji (<i>angl. engagement</i>), įtraukiamieji (<i>angl. inclusive markers</i>); į skaitytoją nukreipti (<i>angl. reader-oriented</i>)	Viso: 23	Viso: 39
	Autorius / autoriai / aš / mes (TECH – 1, EKON – 2) Mano / mūsų / savo (TECH – 2, EKON – 0)	Author / authors / we / I (TECH – 251, EKON – 132) My / our (TECH – 39, EKON – 89)
Savęs paminėjimo (<i>angl. self-mentions</i>), į autorių nukreipti (<i>angl. write-oriented</i>)	Viso: 5	Viso: 511

Kiekybiniai duomenys (žr. 12 lentelę) atskleidžia, kad analizuojami žymikliai kur kas dažniau vartojami anglų kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose nei lietuvių kalba. Taigi, vyrauja ženklus tarpkalbinis tarpasmeninio santykio žymiklių vartojimo skirtumas. Taip pat galime pastebėti, kad ekonomikos mokslinių straipsnių autoriai dažniau vartoja analizuojamus žymiklius, išskyrus savęs paminėjimo žymiklių grupėje kai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių autoriai save tekste pamini labai dažnai. Apibendrintai galima teigti, kad tarpdalykiniu aspektu ekonomikos moksliniuose straipsniuose dažniau vartojami sąšvelniai, aprėpiamieji, į skaitytoją ir į autorių nukreipiantieji žymikliai, o mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniuose straipsniuose vyrauja savęs paminėjimo tekste ir nežymiai vertinamieji. Abejų mokslo kryptių ir kalbų straipsniuose rečiausiai vartojami ilokuciniai ir poziciją stiprinantys žymikliai.

Analizuojami tarpasmeninės sąveikos žymikliai sudaro 0,95 proc. viso tekstyno (t.y. iš 221 451 žodžių). Kaip matyti 7 paveiksle, savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių grupės pavyzdžiai sudaro 0,69 proc. viso tekstyno, sąšvelniai ir poziciją stiprinantys – 0,14 proc., aprėpiamieji, įtraukiamieji ir į skaitytoją nukreipti – 0,09 proc., o vertinamieji ir ilokuciniai sudaro mažiausią tekstyno procentinę dalį (0,03 proc.).

7 pav. Tarpasmeninio santykio metadiskurso žymiklių pavyzdžių vartojimo dažnis tekstyne

Taigi, tarpasmeninės sąveikos žymikliai sudaro mažesnę dalį tekstyno lyginant su teksto organizavimo žymikliais, kurie sudaro 0,95 proc. viso tekstyno, todėl galima daryti prielaidą, kad analizuojamų mokslinių straipsnių autoriams prioritetas yra kurti koherentišką, skaitytojui suprantamą tekstą, o ne reikšti poziciją ar kurti sąsają su skaitytoju.

Toliau pateikiama gretinamoji kiekybinė ir kokybinė atskirų tarpasmeninio santykio metadiksurso žymiklių analizė.

2.3.1. Sąšvelniai ir poziciją stiprinantys žymikliai moksliniuose straipsniuose

Sąšvelniai (*angl. hedges*) suteikia galimybę autoriui ne tik tinkamai formuluoti savo teiginius, bet ir užmegzti ryšį su skaitytoju, kurti sąveiką tarp autoriaus ir skaitytojo taip prisidedant prie teksto subtilumo ir lankstumo, įtikinti skaitytojus savo teiginių teisingumu (Castro, 2018; Demir, 2018; Livytska, 2019; Šeškauskienė, 2008; Šinkūnienė, 2008; Sladkova, 2017). Be to, autorius siekia sušvelninti savo teiginio kategoriškumą ir taip išvengti galimo skaitytojo ir akademinės bendruomenės nepritarimo, teiginio atmetimo (Hyland, 2018; Livytska, 2019; Šinkūnienė, 2011). Livytska (2019) taip pat akcentuoja autoriaus poziciją švelninančių lingvistinių priemonių vartojimo moksliniame diskurse svarbą atskiriant faktus, kurie jau yra pripažinti akademinės bendruomenės, nuo teiginių, kurie turi būti priimti akademinio lygmeniu. Tuo tarpu **poziciją stiprinančius** (*angl. boosters*) žymiklius autoriai vartoja siekdami sustiprinti teiginius, argumentus, įtikinti skaitytojus savo teisingumu, nepaliekant galimybės interpretuoti (Demir, 2016; Demir, 2018; Hyland, 2018). Pasak Šinkūnienės (2014), sąšvelnius ir poziciją stiprinančius žymiklius autorius vartoja išlaikyti balansą tarp atsargių ir stiprių teiginių.

Kiekybinė pasirinktų žymiklių pavyzdžių analizė (žr. 13 lentelę) atskleidė, kad dažniausia sąšvelnius ir poziciją stiprinančius žymiklius vartoja anglakalbiai ekonomikos mokslinių straipsnių autoriai, ženkliai rečiau tiek lietuviai, tiek anglakalbiai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių autoriai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,29, EN_TECH – 0,26, LT_EKON - 0,33, EN_EKON - 1,03). Apibendrinus, anglakalbiai ekonomikos mokslo srities mokslininkai yra linkę švelninti savo poziciją (53 atvejai), o poziciją stiprinančius žymiklius dažniausiai vartojo lietuvių ekonomikos srities autoriai (9 atvejai). Taigi, išryškėja tiek tarpdalykiniai, tiek tarpkalbiniai savitumai.

13 lentelė. Sąšvelnių ir poziciją stiprinančių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose

Sąšvelniai (<i>angl. hedges</i>), poziciją stiprinantys (<i>angl. boosters</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>Apie</i>	15	0,27	7	0,12
<i>Greičiausiai</i>	0	0	3	0,05
<i>Akivaizdžiai / akivaizdu</i>	1	0,02	4	0,07
<i>Be abejo</i>	0	0	5	0,09
Viso (LT_TECH-EKON):	16	0,29	19	0,33
<i>About</i>	2	0,04	24	0,43
<i>Likely</i>	11	0,20	29	0,52

<i>Obviously / obvious</i>	0	0	2	0,04
<i>Certainly</i>	1	0,02	2	0,04
Viso (EN_TECH-EKON):	14	0,26	57	1,03
Iš viso:	30	0,55	76	1,36

Prieveiksmiai „*greičiausiai*“, „*likely*“ ir prielinksniai „*apie*“, „*about*“ atlieka neapibrėžtumo funkciją, kuri, anot Šinkūnienės (2011), yra tikslingai pasirenkama autoriaus, nes šie lingvistiniai vienetai leidžia sušvelninti teiginius, išvengti kategoriškumo, palikti erdvės rezultatų, išvadų interpretacijai, taip įtraukiant skaitytoją į skaitomą tekstą. Tai iliustruoja ir pavyzdžiai iš analizuotų tekstų:

57) *Optimali hibridinė sistema galėtų turėti 2500 W instaliuotos fotomodulių galios, o akumuliatorių talpa galėtų būti **apie** 150 Ah. (TECH 6 LT)*

58) *The predictive power when using the VIIRS data is **about** 25 % higher, with an R2 of 0.76 compared to 0.62 if DMSP data are used. (EKON 5 EN)*

59) *Tikimasi, kad tiek darbo užmokestis, tiek pelnas turės teigiamą poveikį vartojimui, tačiau ribinis polinkis vartoti darbo užmokesčio pajamas **greičiausiai** bus didesnis nei ribinis polinkis vartoti pelno pajamas. (EKON 13 LT)*

60) *Factor income per coal worker – and hence wages and/or profits – could be increased through a higher coal price, although this would **likely** need to be well over £1/ton for wages and profits to be competitive with other sectors. (EKON 1 EN)*

Kokybine prasme ryškių sąšvelnių vartojimo tarpkalbinių ir tarpdalykinių skirtumų analizuojamuose mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose nepastebima, nes paprastai šie žymikliai vartojami sakinio viduryje, pateikiant apibendrintą statistinę informaciją.

Poziciją stiprinantys prieveiksmiai „*akivaizdžiai / akivaizdu*“, „*obviously / obvious*“ bei įterptiniai žodžiai „*be abejo*“, „*certainly*“ žymi užtikrintumą bei teiginių nenuginčijamumą. Autorius pasirinkęs vartoti šiuos žymiklius siekia išreikšti savo stiprią poziciją ir įtikinti skaitytoją. Kaip matyti iš statistinių duomenų (žr. 13 lentelę), analizuojamuose mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose kategorijos žymikliai vartojami gana retai, dažniausiai (9 atvejai) analizuojamus pavyzdžius vartojo anglakalbiai ekonomikos mokslo srities autoriai. Pavyzdžiai iš analizuojamų mokslinių straipsnių jokių reikšminių tarpkalbinių ar tarpdalykinių skirtumų neatskleidžia, nes žymikliai tekste atlieka tą pačią funkciją:

61) *Papildomai atliktas peilio terminis apdorojimas (grūdinimas ir atleidimas) peilio A pusės 135 procesu suvirintos jungties (taškinė punktyrinė linija) kietumui įtakos nedaro, o suvirintai B pusės jungčiai atvirkščiai – įtaka **akivaizdžiai** matoma. (TECH 1 LT)*

62) ***Akivaizdu**, kad didžiausios investicijos bus skiriamos infrastruktūros plėtrai norint neatsilikti nuo sąlygų, kurias diktuoja ekonomikos globalizacija. (EKON 2 LT)*

63) *Neatsitiktinai norint užtikrinti verslo tęstinumą keliama sąlyga, kad neigiamas grįžtamasis ryšys **visada** turi nusverti teigiamą grįžtamąjį ryšį (Bergstrom, Olin, 1995). (EKON 7 LT)*

64) *Certainly* organic polymer-based electronics can be very robust, and so it may be that molecular electronics devices can be made robust as well. (TECH 6 EN)

65) *Monitoring and regulation* is also emerging but has been of marginal interest for decades as the common conceit is that rural communities are superior in delivery systems than professional urban utilities which have **always** required regulation. (EKON 8 EN)

Taigi, sąšvelniai ir poziciją stiprinantys žymikliai analizuojamuose akademiniuose tekstuose atliekamas pačias funkcijas bei vartojami panašiai, t.y. įvairiose sakinio vietose. Taip pat išryškėjo, kad mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslinių straipsnių yra labiau linkę švelninti savo poziciją nei stiprinti.

2.3.2. Vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai moksliniuose straipsniuose

Vertinamieji (*angl. attitude markers*) ir **ilokuciniai** (*angl. illocution*) metadiskurso žymikliai svarbūs autoriaus propozicijai išreikšti, nes, pasak Hylando (2018) ir Vande Kopple (2012), autorius, vartodamas šiuos žymiklius, formuoja vertinamąjį, interpretuojamąjį požiūrį, konstatuoja faktą, tvirtina savo mintis ir teiginius, spėja numanomus rezultatus, atkreipia skaitytojo dėmesį į svarbią informaciją.

Šiame darbe tiriami šių žymiklių pavyzdžiai „*deja*“, „*svarbu paminėti*“, „*unfortunately*“ ir „*it is important to mention / address / note*“ kiekybine prasme nėra labai dažnai vartojami mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslinių straipsnių tiek lietuvių, tiek anglakalbių autorių (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,06, EN_TECH – 0,13, LT_EKON - 0,09, EN_EKON - 0,11). Vyrauja nežymus tarpkalbinis skirtumas, nes anglakalbiai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių autoriai šiuos žymiklius vartoja dažniau nei kitų tiriamų sričių (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Vertinamųjų ir ilokucinių žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstuose

Vertinamieji (<i>angl. attitude markers</i>), ilokuciniai (<i>angl. illocution</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (TECH) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (EKON) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>Deja</i>	1	0,02	3	0,05
<i>Svarbu paminėti</i>	2	0,04	2	0,04
Viso (LT_TECH-EKON):	3	0,06	5	0,09
<i>Unfortunately</i>	6	0,11	4	0,07
<i>it is important to mention / address / note</i>	1	0,02	2	0,04
Viso (EN_TECH-EKON):	7	0,13	6	0,11
Iš viso:	10	0,19	11	0,20

Kaip galima matyti toliau pateiktuose pavyzdžiuose iš analizuojamų mokslinių straipsnių, vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai paprastai vartojami sakinio pradžioje. Taip autorius atkreipia skaitytojo dėmesį į svarbius aprašomus dalykus, taip pat formuoja nuomonę:

- 66) *Deja, iki šiol teisinių tyrimų žiedinės ekonomikos įgyvendinimo tema yra itin mažai ir jie gana fragmentiški. (EKON 1 LT)*
- 67) *Unfortunately, under these conditions the molecular structure of the water–metal interface is not directly accessible to current experimental techniques and is outside of the reach of typical ab initio calculations. (TECH 3 EN)*
- 68) *Svarbu paminėti, kad naujos ličio jonų baterijos (Li-ion) naudingumo koeficientas 0,922. Tai parodo itin greitą baterijos įkrovimo laiko ir išsikrovimo santykį. (TECH 15 LT)*
- 69) *To remedy this underrepresentation of minorities and women in economics, it is important to address the reasons for which they choose to avoid or leave the field. (EKON 2 EN)*

Apibendrinus, vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai nėra dažnai vartojamos lingvistinės priemonės moksliniuose straipsniuose. Tikėtina, kad ši tendencija vyrauja dėl mokslinio straipsnio apimties, nes galimai trumpos apimties akademinuose tekstuose autoriai stengiasi pateikti aktualią informaciją, vengiant interpretacijų, vertinamojo pobūdžio išraiškos.

2.3.3. Aprėpiamieji, įtraukiamieji ir į skaitytoją nukreipti žymikliai moksliniuose straipsniuose

Kurdamas santykį su skaitytojų autorius vartoja **aprėpiamuosius** (*angl. engagement*), **įtraukiamuosius** (*angl. inclusive markers*) ir **į skaitytoją nukreiptus** (*angl. reader-oriented*) metadiskurso žymiklius. Pasak Šinkūnienės (2014) ir Hylando (2018), autorius šiais žymikliais nukreipia skaitytoją jam reikiama linkme, taip pat užmezga dialogą tiesiogiai kreipdamasis į skaitytoją įvardžiais, klausimu ir pan. Kaip matyti 15 lentelėje, vyrauja neryškus tarpdalykinis ir tarpkalbinis skirtumas tiriamose mokslo kryptyse: mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių lietuvių autoriai aprėpiamuosius, įtraukiamuosius ir į skaitytoją nukreiptus žymiklius vartoja mažiausiai lyginat su tos pačios srities anglakalbiais autoriais bei ekonomikos straipsnių lietuvių ir anglakalbiais autoriais, dažniausiai šiuos žymiklius vartoja anglakalbiai ekonomikos srities mokslinių straipsnių autoriai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,18, EN_TECH – 0,23, LT_EKON - 0,24, EN_EKON - 0,47). Šie kiekybiniai rezultatai atskleidžia ekonomikos mokslo srities savitumą kuriant sąveiką su skaitytoju, nes anglų kalba parašytuose ekonomikos moksliniuose straipsniuose net 14 kartų autoriai tiesiogiai kreipėsi į skaitytoją įvardžiu „you“, kai tuo tarpu technologijų srities ir ekonomikos lietuviškuose tekstuose išvis nesikreipiama į skaitytoją arba tai daroma labai retai (EN_EKON – 4). Verta paminėti, kad anglakalbiai autoriai nevartoja aprėpiamųjų žymiklių „as we / you can see“, kurie kviečia skaitytoją įsitraukti į tekstą, apibendrinti, įsigilinti į pateiktą informaciją, o tuo tarpu lietuvių autoriai vartoja šiuos žymiklius. Taigi, pastebimi tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai šių žymiklių vartojimo skirtumai.

15 lentelė. Aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose

Aprėpiamieji (<i>angl. engagement</i>), įtraukiamieji (<i>angl. inclusive markers</i>); į skaitytoją nukreipti (<i>angl. reader-oriented</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>Atkreipti dėmesį</i>	3	0,05	5	0,09

<i>Kaip matome / matote</i>	7	0,13	8	0,15
<i>Jūs</i>	0	0	0	0
Viso (LT_TECH-EKON):	10	0,18	13	0,24
<i>Note</i>	9	0,16	12	0,22
<i>As we / you can see</i>	0	0	0	0
<i>You</i>	4	0,07	14	0,25
Viso (EN_TECH-EKON):	13	0,23	26	0,47
Iš viso:	23	0,41	39	0,71

Tiesioginį skaitytojo įtraukimą į tekstą iliustruoja pavyzdžiai iš analizuojamų mokslinių straipsnių, kai autoriai vartodami švelnesnes imperatyvo formas, pirmojo asmens daugiskaitą kreipiasi tiesiogiai į skaitytoją arba susitapatina su skaitytoju per aprėpiamuosius žymiklius:

70) *However, this benchmark only has value if **you** have relevant data for monitoring and regulation. (EKON 8 EN)*

71) *Verta **atkreipti dėmesį**, kad literatūros šaltiniuose matavimų rezultatai pateikiami naudojant skirtingus nuolatinės dedamosios poslinkius. (TECH 30 LT)*

72) *As **noted by** Potyondy and Cundall (2004), one of the challenges with calibrating BPM simulations to laboratory data is uncertainty with respect to which indicators from data should be used for the purposes of calibration. (TECH 5 EN)*

73) ***Kaip matome**, finansinio burbulo atveju svarbi vartotojų ir investuotojų elgsena. (EKON 7 LT)*

Apžvelgus aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių vartojimo ypatumus moksliniuose straipsniuose, galima teigti, kad šie metadiskurso žymikliai nėra dažna lingvistinė priemonė tiek tarpkalbiniu, tiek tarpdalykiniu aspektu, todėl panašu, kad analizuojamų mokslo sričių kontekste artimos sąveikos kūrimas su skaitytoju nėra aktualus.

2.3.4. Savęs paminėjimo ir į autorių nukreipti žymikliai moksliniuose straipsniuose

Savęs paminėjimo (*angl. self-mentions*) ir į autorių nukreipti (*angl. write-oriented*) žymikliai paprastai išreiškiami pirmojo asmens įvardžiu „aš“, „I“, „*autorius*“, „*author*“, pirmojo asmens daugiskaita „mes“, „we“, „*autoriai*“, „*authors*“ išskirtinai apimantys akademinio teksto autorių arba autorius. Šinkūnienė (2014) ir Hylandas (2018) atkreipia dėmesį, kad šių žymiklių vartojimas yra ypatingai išreikšta autoriaus pozicijos raiškos priemonė, nes taip autorius akcentuoja save kaip kūrėją, išreiškia savo propoziciją bei kuria santykį su skaitytoju. Anot mokslininkų, tai yra labai sąmoningas autoriaus pasirinkimas išreikšti savo poziciją, nes taip siekiama išsiskirti kaip pagrindiniam proceso dalyviui – kūrėjui bei kviesti skaitytoją tapti to proceso dalimi.

Kiekybinė šių metadiskurso žymiklių vartojimo mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose analizė (žr. 16 lentelę) atskleidė ypač ryškių tarpkalbinių ir tarpdalykinių skirtumų ir panašumų. Lietuviai autoriai gerokai rečiau mini save moksliniuose straipsniuose nei anglakalbiai (normalizuotas dažnis LT_TECH – 0,06, LT_EKON – 0,04, EN_TECH – 5,22, EN_EKON – 3,97). Galima daryti prielaidą, kad lietuviai autoriai stengiasi išlikti

neutraliais teksto kūrimo dalyviais, labiau vartoja pasyviais, beasmenias gramatines konstrukcijas, kurios atspindi akademinio teksto rašymo ypatumus Lietuvos akademinėje bendruomenėje.

16 lentelė. Savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstynuose

Savęs paminėjimo (<i>angl. self-mentions</i>), į autorių nukreipti (<i>angl. write-oriented</i>)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (<i>TECH</i>) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (<i>EKON</i>) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (<i>1000 žodžių imtyje</i>)
<i>Autorius / autoriai / aš / mes</i>	1	0,02	2	0,04
<i>Mano / mūsų / savo</i>	2	0,04	0	0
Viso (<i>LT_TECH-EKON</i>):	3	0,06	2	0,04
<i>Author / authors / we / I</i>	251	4,52	132	2,37
<i>My / our</i>	39	0,70	89	1,60
Viso (<i>EN_TECH-EKON</i>):	290	5,22	221	3,97
Iš viso:	293	5,28	223	4,01

Savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių pavyzdžių kokybinė analizė atskleidė vartojimo tarpkalbinius ir tarpdalykinius panašumus, nes žymikliai vartojami bet kurioje sakinio dalyje, atlieka tą pačią funkciją – atkreipia dėmesį į autorių. Pavyzdžiui:

74) **Autoriai** padarė išvadą, kad ekonominė nauda, susijusi su aplinkosaugos ir ekologinės pramonės iniciatyvomis, dažnai siejama su ekologinio efektyvumo koncepcija, abipusiai naudinga loginiu pagrindu, kuris apima ekonominės vertės kūrimą ir atliekų bei taršos mažinimą. (*EKON 4 LT*)

75) The **author** is grateful to Peter Victor and Dan O'Neil for comments on a draft of this paper, plus two anonymous reviewers. (*EKON 1 EN*)

76) **We** found that the combination of the slight slope and the vibrational movement was enough to shake the tips down the chute to a waste bin below. (*TECH 7 EN*)

77) Tačiau, **mūsų** nuomone, finansinio burbulio formavimosi procese minios efekto vaidmuo yra antraeilis, dėl to nežymus. (*EKON 7 LT*)

78) In this paper, **I** build upon **my** model of the British Industrial Revolution to approach the overall objective of understanding the intersection of Biophysical Economics and Political Economy (*EKON 1 EN*)

79) **Our** newly deployed system, Remote Monitoring Device (*REMIND*), has been implemented as a wireless lab monitoring platform. (*TECH 7 EN*)

Taigi, ryškus šių žymiklių vartojimo skirtumas tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu atskleidžia ne tik teksto organizavimo skirtumus, bet ir akademinio teksto kūrimo skirtingus bruožus bei autoriaus pozicijos raiškos savitumus.

Apžvelgiant tarpasmeninio santykio metadiskurso žymiklių vartojimo moksliniuose straipsniuose tyrimo rezultatus, išryškėjo, kad dažniausiai analizuojamuose moksliniuose straipsniuose vartojami sąšvelniai ir poziciją stiprinantys bei savęs paminėjimo ir į autorių nukreipti žymikliai, kurie kuria santykį su skaitytoju, leidžia autoriui išreikšti savo poziciją. Rečiausiai vartojami vertinamieji, ilokuciniai, kas atskleidžia mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos mokslinių straipsnių autorių tendenciją neformuoti vertinamojo požiūrio į pateiktą informaciją. Tyrimo metu išryškėjo kiekybiniai tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai. Tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu ženkliai skiriasi savęs paminėjimo ir į autorių nukreiptų žymiklių vartojimas analizuojamuose mokslo srityse, tarpdalykiniu – ryškiausias skirtumas matomas sąšvelnių ir poziciją stiprinančių žymiklių vartojimo anglakalbių autorių analizuojamuose tekstuose, o tarpkalbiniu – aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių vartojimas ekonomikos moksliniuose straipsniuose. Taip pat išryškėjo ir žymiklių vartosenos panašumai: savęs paminėjimo ir į autorių nukreipti bei vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai vartojami panašiu dažniu tiek tarpkalbiniu (lietuvių kalbos) aspektu, o sąšvelniai ir poziciją stiprinantys žymikliai mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos panašiai vartojami tiek lietuvių, tiek anglakalbių autorių. Analizuoti tarpasmeninio santykio žymiklių pavyzdžiai atskleidė kokybinio atliekamų funkcijų panašumus tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu.

2.4. Metakognityvinių žymiklių vartojimas moksliniuose straipsniuose

Šioje dalyje analizuojami metakognityvinių žymiklių vartojimo mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos bei ekonomikos krypčių moksliniuose straipsniuose dažnis ir lingvistiniai ypatumai. Šios kategorijos žymikliai sudaro 0,41 % proc. viso tekstyne (t.y. iš 221 451 žodžių). Analizei atrinkti keli žymiklių pavyzdžiai lietuvių kalba ir angliškai jų atitikmenys, kurie iliustruoja žinių jungimo, taikymo, perdavimo ypatumus. Kiekybinis tyrimas atskleidė, kad anglų ir lietuvių kalba parašytuose moksliniuose straipsniuose vartojamų žymiklių dažnis ženkliai skiriasi (normalizuotas dažnis LT_TECH – 1,03, LT_EKON – 0,29, EN_TECH – 2,11, EN_EKON – 1,49), todėl vyrauja ryškūs tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Analizuojamų metakognityvinių metadiskurso žymiklių vartojimo absoliutus ir normalizuotas dažnis tekstyne

Metakognityvinė (angl. metacognition) kategorija (pagal Tango modelį)				
Žinių jungimo ir taikymo (angl. knowledge connectives), kognityviniai (angl. cognitive)	Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos (TECH) moksliniai straipsniai		Ekonomikos (EKON) moksliniai straipsniai	
	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)	Absoliutus dažnis	Normalizuotas dažnis (1000 žodžių imtyje)
<i>Naudojant</i>	77	1,40	6	0,11
<i>Taikant</i>	27	0,49	7	0,13
<i>(yra) Žinoma</i>	2	0,04	3	0,05
Viso (LT_TECH-EKON):	106	1,03	16	0,29
<i>Using</i>	114	2,05	77	1,38
<i>Applying</i>	2	0,04	1	0,02
<i>Is known</i>	1	0,02	5	0,09
Viso (EN_TECH-EKON):	117	2,11	83	1,49
Iš viso:	223	3,14	99	1,78

Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos mokslinių straipsnių lietuviai ir anglakalbiai autoriai ypatingai dažnai vartoja šios kategorijos žymiklius taip nurodydami skaitytojui kaip kuriamos žinios, primenant kas jau žinoma, kaip taikyti įgytas žinias. Tai galima paaiškinti disciplinos specifika, nes paprastai technologijų krypties tekstuose aprašomi gamybos procesai, išradimų taikymas praktiškai, nurodoma į tam tikrus susijusius procesus, todėl tokie žymikliai kaip „*naudojant*“, „*taikant*“, „*(yra) žinoma*“, „*using*“, „*applying*“, „*is known*“ dažnai vartojami tokio pobūdžio tekstuose.

Keletas pavyzdžių iš analizuojamų mokslinių straipsnių atskleidžia tarpkalbinius ir tarpdalykinius panašumus, nes analizuojami žymikliai vartojami tai pačiai, žinių jungimo, taikymo ir kūrimo, funkcijai atlikti:

80) *Siekiant įvertinti Baltijos šalių oro uostų ekonomikos sektoriaus plėtrą ekonomikos globalizacijos sąlygomis pasirinkau daugiakriterinį vertinimą **naudojant** SAW ir TOPSIS metodus. (EKON 2 LT)*

81) ***Using** this model, we demonstrate below that the static and dynamic properties of ions at the bulk water interface exhibit long-lived spatially dependent heterogeneities. (TECH 3 EN)*

82) ***Taikant** fenomenologinį metodą daroma prielaida, kad minios efektą gali paaiškinti susiformavęs soties efektas ir teigiamas grįžtamasis ryšys. (EKON 7 LT)*

83) *The EIS measurements were measured by **applying** a bias of the open-circuit voltage with frequencies ranging from 106 Hz to 1 Hz. (TECH 1 EN)*

84) ***Yra žinoma**, jeigu grįžtamasis ryšys skatina (stiprina) sistemos procesus, jis laikomas teigiamu, jei slopina – neigiamu. (EKON 7 LT)*

85) *In other words, I want to review what **is known** about designing devices in which, through a charge transport characterization of the device, one can "see" the molecule. (TECH 6 EN)*

Taigi, metakognityvinių metadiskurso žymiklių vartojimo tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai skirtumai atskleidžia disciplininius skirtumus ir santykio su skaitytoju kūrimo perduodant žinias skaitytojui bei sustiprinant savo išsakytus teiginius, argumentus, išvadas.

Išvados

1. Išanalizavus metadiskurso modelių taikymo bei žymiklių vartojimo tendencijas akademinuose tekstuose, galima teigti, kad vyrauja skirtingos metadiskurso sampratos, kurių pagrindu kuriami modeliai, išskiriamos žymiklių kategorijos, priskiriamos funkcijos. Akademinų tekstų analizei dažniausiai naudojami Crismore'o, Hylando ir Vande Kopple metadiskurso modeliai apimantys teksto kūrimo ir organizavimo bei autoriaus pozicijos raiškos kategorijų žymiklius. Refleksyvaus metadiskurso modelis (Adel, Gil, Mauranen) taip pat apima žymiklius, nukreiptus į adresanto ir adresato sąveiką, o Tango metakognityvinis modelis ir žymiklius žinių jungimo, taikymo bei perdavimo skaitytojui aspektui iširti. Atliktų metadiskurso tyrimų analizė atskleidė, kad vyrauja akademinio diskurso universalumas, nes to paties žanro, tačiau skirtingų, kalbų, kultūrų ir disciplinų autorių parašyti moksliniai straipsniai turi ne tik skirtumą, bet ir panašumų žymiklių vartojimo dažnio ir funkciniu aspektu. Tą patvirtina ir šiame darbe atliktas tyrimas, kurio metu nustatyti metadiskurso žymiklių vartojimo dažnio sąsaja su konkrečia kalba ir disciplina bei atskiri savitumai.
2. Siekiant iširti tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus, sudarytas technologijų (mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos) ir socialinių (ekonomikos) mokslo sričių mokslinių straipsnių palyginamasis tekstynas lietuvių ir anglų kalbomis *Sketchengine* programoje (bendra tekstynų imtis: 221 451 žodžių). Surinkti kiekybiniai duomenys atskleidė, kad dažniausiai vartojami teksto organizavimo žymikliai, vadinasi analizuojamų mokslo sričių tekstų autoriai labiau orientuoti į koherentiško, skaitytojui suprantamo teksto kūrimą ir organizavimą, nei į sąveikos su skaitytoju kūrimą ir žinių perteikimą. Kokybinė lingvistinė analizė disciplininių ir kalbinių skirtumų neatskleidė.
3. Atlikto gretinamojo tyrimo rezultatai atskleidė, kad anglų ir lietuvių technologijų bei ekonomikos mokslinių straipsnių autoriams būdinga kurti koherentišką tekstą, todėl dažnai vartojami junglumo, endoforiniai, nuorodos į tekstą žymikliai. Dažniau vartojami evidenciniai, kurie skirti nurodyti į kitų autorių darbus, atskleidžia individualius technologijų srities autorių pasirinkimus, nulemtus disciplinos arba leidinio reikalavimų dėl teksto apimties, organizavimo specifikos. Sąšvelniai, poziciją stiprinantys, savęs paminėjimo ir į autorių nukreipti žymikliai vartojami dažnai, vadinasi tiriamų disciplinų ir kalbų autoriai linkę išreikšti savo poziciją, akcentuoti save kaip kūrėją, kurti santykį su skaitytoju. Tyrimas atskleidė, kad technologijų mokslinių straipsnių autoriai nėra linkę formuoti vertinamojo požiūrio į pateiktą informaciją, nes retai vartojami vertinamieji ir ilokuciniai žymikliai. Diskurso, sekos žymiklių, aprėpiamųjų, įtraukiamųjų ir į skaitytoją nukreiptų žymiklių rasta daugiau ekonomikos moksliniuose straipsniuose, vadinasi svarbus diskurso, teksto organizavimo aspektas bei skaitytojo įtraukimas į tekstą. Metakognityvinių žymiklių daugiau vartoja anglakalbiai technologijų srities autoriai, kurie labiau linkę demonstruoti turimas žinias tiriamoje srityje, jas perteikti skaitytojui bei taip kurti santykį su juo. Taigi, tyrimo rezultatai atskleidžia akivaizdžius tarpkalbinius ir tarpdalykinius metadiskurso žymiklių vartojimo akademinuose tekstuose ypatumus.
4. Atlikto kiekybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad anglų ir lietuvių kalba parašytuose technologijų bei ekonomikos moksliniuose straipsniuose vyrauja teksto organizavimo žymikliai, mažiausiai vartojami metakognityviniai žymikliai. Teksto organizavimo žymiklių

gerokai daugiau rasta lietuvių kalba parašytuose straipsniuose, tuo tarpu tarpasmeninio santykio žymiklių gerokai daugiau anglakalbių autorių tekstuose taip atskleidžiami tarpkalbiniai skirtumai. Tarpdalykiniu aspektu ekonomikos srities autoriai dažniau vartoja tiek teksto organizavimo, tiek tarpasmeninio santykio žymiklius, vadinasi vyrauja disciplininiai skirtumai. Metakognityvinių žymiklių gerokai daugiau rasta technologijų srities moksliniuose straipsniuose, tikėtina dėl disciplinos specifikos (aprašomi gamybos procesai, išradimų taikymas). Kalbiniai ir disciplininiai panašumai stebimi tam tikrų atskirų žymiklių vartojimo dažnio aspektu (paaiškinamieji, savęs paminėjimo, į autorių nukreipti, vertinamieji, ilokuciniai, sąšvelniai, poziciją stiprinantys). Analizuoti žymiklių pavyzdžiai atskleidė kokybinius atliekamų funkcijų panašumus tarpkalbiniu ir tarpdalykiniu aspektu, nes žymikliai vartoti tai pačiai funkcijai atlikti, siekiama tų pačių tikslų, išryškėjo vienodas teksto organizavimo suvokimas. Kokybinių skirtumų neaptikta.

Literatūros sąrašas

1. Ädel, A. (2006). *Metadiscourse in L1 and L2 English*. Amsterdam/Philadelphia, PA: John Benjamins Publishing Company. DOI: <https://doi.org/10.1075/scl.24>
2. Ädel, A. ir Mauranen, A. (2010). Metadiscourse: Diverse and divided perspectives. *Nordic Journal of English Studies*, 9 (2), 1-11. Prieiga per internetą: <https://web.p.ebscohost.com>
3. Amiryousefi, M. ir Rasekh, A. E. (2010). Metadiscourse: Definitions, Issues and Its Implications for English Teachers. *English Language Teaching*, v3 n4, 159-167. Prieiga per internetą: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1081977>
4. Aull, L. L. ir Lancaster, Z. (2020). Stance as style. Toward a Framework for Analyzing Academic Language. In Butler, P., Ray, B., Vanguri S. M. (Eds.), *Style and the Future of Composition Studies*, (p. 98-113). Louisville: University Press of Colorado. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books>
5. Burneikaitė, N. (2008). Metadiscourse in Linguistics Master's Theses in English L1 and L2. *Kalbotyra*, 59, 38-47. DOI: <https://doi.org/10.15388/Klbt.2008.7591>
6. Castro, B. (2018). *Hedging in Academic Texts: a Cross-Linguistic Comparison between English and Galician: daktaro disertacija*. Coruna: Universidade de Coruna. Prieiga per internetą: <https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/21784>
7. Celiešienė, V. ir Sabulytė, E. (2018). Metadiscourse Markers in Technical Texts. *International Journal of Linguistics, Literature and Culture (LLC) December 2018 edition Vol.5 No.4 ISSN2518-3966*. Doi: <http://dx.doi.org/10.19044/llc.v5no4a1>
8. Cubukcu, F. (2017). Revisiting Metadiscourse Markers of the Language Learners in Academic Writing. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 9(2), 36-47. DOI: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/2017.0902.02>
9. Demir, C. (2016). *Lexical proficiency of collocation, boosting, and hedging in academic discourse: a comparative study: daktaro disertacija*. Erzurum: The University of Ataturk. Prieiga per internetą: <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/56600>
10. Demir, C. (2018). Hedging and academic writing: an analysis of lexical hedges. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 14(4), 74-92. Prieiga per internetą: <https://dergipark.org.tr/en/pub/jlls/issue/43366/528087>
11. Dong, J. ir Buckingham, L. (2020). Stance phraseology in academic discourse: cross-disciplinary variation in authors' presence. *Ibérica: Revista de la Asociación Europea de Lenguas para Fines Específicos (AELFE)*, ISSN 1139-7241, N°. 39, 2020, 191-214. Prieiga per internetą: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7548437>
12. Farahani, M. V. (2019). Metadiscourse in Academic English Texts: A Corpus-based Probe into British Academic Written English Corpus. *Kalby studijos nr. 34 / 2019*, 56-73. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.34.21816>
13. Gil, N. N. (2018). Reflexive metadiscourse in a corpus of Spanish bachelor dissertations in EFL. *Research in Corpus Linguistics* 6, 29-49. *Asociación Española de Lingüística de Corpus (AELINCO)*. DOI: 10.32714/ricl.06.04
14. Gambier, Y. (2021). Context, contextualisation and (multimodal) text. *Studies about Languages / Kalby studijos*, 39, 5-18. DOI: <http://doi.org/10.5755/j01.sal.1.39.28965>

15. Guziurova, T. (2020). Discourse reflexivity in written academic English as lingua franca: Code glosses in research articles. *Discourse and Interaction*, 36-54, ISSN 1802-9930, 36-54. DOI: <https://doi.org/10.5817/DI2020-2-36>
16. Hempel, S. ir Degand, L. (2008). Sequencers in different text genres: Academic writing, journalese and fiction. *Journal of Pragmatics*, Volume 40, Issue 4, April 2008, 676-693. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2007.02.001>
17. Hyland, K. (1998). Persuasion and context: The pragmatics of academic metadiscourse. *Journal of Pragmatics* Volume 30, Issue 4, October 1998, 437-455. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(98\)00009-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(98)00009-5)
18. Hyland, K. (2005). Stance and Engagement: A Model of Interaction in Academic Discourse. *Discourse Studies* 7 (2), 173– 192. DOI: 10.1177/1461445605050365
19. Hyland, K. (2008). Genre and Academic Writing in the Disciplines. *Language Teaching*, 41, 543-562. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0261444808005235>
20. Hyland, K. (2010). Metadiscourse: Mapping Interactions in Academic Writing. *Nordic Journal of English Studies*, 9, 125-143. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/>
21. Hyland, K. (2011). Academic discourse. In Hyland, K. & Paltridge, B. (eds.) *Continuum Companion to Discourse Analysis*. London: Continuum, (p. 171-184). Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/40422514/Academic_discourse
22. Hyland, K. (2015). Metadiscourse. In Tracy, K. (ed.) *International Encyclopaedia of Language and Social Interaction*. Oxford: Wiley-Blackwell (p. 1-11). DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118611463/wbielsi003>
23. Hyland, K. (2016). Academic publishing and the myth of linguistic injustice. *Journal of Second Language Writing*, 31, 58-69. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2016.01.005>
24. Hyland, K. (2017). Metadiscourse: What is it and where is it going? *Journal of Pragmatics*, 113, 16-29. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/>
25. Hyland, K. (2018). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. New York: Bloomsbury Publishing. Prieiga per internetą: <https://web.p.ebscohost.com/>
26. Hyland, K. ir Tse, P. (2004). Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics*, 25 (2), 156–177. DOI: <https://doi.org/10.1093/applin/25.2.156>.
27. Hyland, K. ir Jiang, F. (2018). “In this paper we suggest”: Changing patterns of disciplinary metadiscourse. *English for Specific Purposes*, Volume 51, July 2018, 18-30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.esp.2018.02.001>.
28. Hyland, K. ir Zou, H, (2020). “Think about how fascinating this is”: Engagement in academic blogs across disciplines. *Journal of English for Academic Purposes* Volume 43, January 2020, 100809. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2019.100809> .
29. Hyland, K., Wang, W. ir Jiang, F. (2022). Metadiscourse across languages and genres: An overview. *Lingua* Volume 265, January 2022, ISSN 0024-3841, 18-30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103205>
30. Jiang, F. K. Ir Hyland, K. (2021). “The goal of this analysis ...”: Changing patterns of metadiscursive nouns in disciplinary writing. *Lingua*, 252. 1-30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.103017>
31. Lancaster, Z. (2016). Expressing stance in undergraduate writing: Discipline-specific and general qualities. *Journal of English for Academic Purposes* Volume 23, September 2016, 16-30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2016.05.006>.

32. Livytska, I. (2019). The Use of Hedging in Research Articles on Applied Linguistics. *Journal of Language and Cultural Education*, 2019, 7(1), 35-53. ISSN 1339-4584. DOI: 10.2478/jolace-2019-0003
33. Nausa Triana, A. R. (2019). Modality and Code Glosses to Transition from Academic Written to Oral Discourses. *Íkala, Revista de Lenguaje y Cultura*. 24, 51-67. DOI: 10.17533/udea.ikala.v24n01a02
34. Peterlin, A. P. (2010). Hedging devices in Slovene-English translation: A corpus-based study. *Nordic journal of English studies*, 9(2), 171-193. DOI: <http://dx.doi.org/10.35360/njes.222>
35. Ringailienė, T. (2013). *Popular scientific discourse in English and Lithuanian: a multimodal perspective: daktaro disertacija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2121672/datastreams/MAIN/content>
36. Salas, D., M. (2015). Reflexive metadiscourse in research articles in Spanish: Variation across three disciplines (Linguistics, Economics and Medicine). *Journal of Pragmatics* 77 (2015), 20-40. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2014.12.006>
37. Smetona, A. ir Usonienė, A. (2012). Autoriaus pozicijos adverbialai ir adverbializacija lietuvių mokslo kalboje. *Kalbotyra*. 2012, t. 64, 124-139. DOI: <https://doi.org/10.15388/Klbt.2012.7664>
38. Sladkova, V. (2017). Hedging in Academic Discourse: Native English Speakers vs. Czech and Slovak Writers. *Littera Scripta*, 2017, Volume 10, Issue 2, 110-129. Prieiga per internetą: http://journals.vstecb.cz/category/littera-scripta/10-rocnik-2017/2_2017/
39. Šeškauskienė, I. (2008). Hedging in ESL: a Case Study of Lithuanian Learners. *Kalbų Studijos* 13, 71–76. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163764243/datastreams/DS.002.1.01.ARTIC/content>
40. Šinkūnienė, J. (2008). Autoriaus pozicijos švelninimas: tarpdalykiniai ir tarpkalbiniai raiškos priemonių ypatumai. *Kalbotyra* 58 (3), 97–108. DOI:10.15388/Klbt.2008.7586
41. Šinkūnienė, J. (2011). *Autoriaus pozicijos švelninimas rašytiniame moksliniame diskurse: gretinamasis tyrimas: daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2033292/>
42. Šinkūnienė, J. (2013). Tarpkalbiniai ir tarpdalykiniai mokslo kalbos tyrimai: medžiagos ir metodų pasirinkimo iššūkiai tyrėjams. *Kalbotyra*. 2013, t. 65, 99-112. DOI: 10.15388/Klbt.2013.7671
43. Šinkūnienė, J. (2014). *Lietuviškojo humanitarinių ir socialinių mokslų diskurso ypatybės*. Mokslo studija. Vilnius: VU leidykla. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/>
44. Šinkūnienė J., Jasionytė-Mikučionienė E., Ruskan A. ir Šolienė A. (2020). Diskurso žymikliai lietuvių kalboje: reikšmės ir funkcijų kaitos aspektai. *Lietuvių kalba*, (14), 1-78. DOI: 10.15388/LK.2020.22460
45. Tang, K. (2021). The interconnections among metadiscourse, metalanguage, and metacognition: Manifestation and application in classroom discourse. *Linguistics and Education* 65 (2021) 100977, 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.linged.2021.100977>
46. Toumi, N. (2009). A Model for the Investigation of Reflexive Metadiscourse in Research Articles. *Language studies working papers*. Vol. 1 (2009) 64-73. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/56573301>
47. Vande Kopple, W. (2012). The importance of studying metadiscourse. *Applied Research on English Language*, 1(2), 37-44. DOI: 10.22108/are.2012.15453
48. Župerka, K. (2012). *Metalingvistika: nekalbininkų kalbotyra*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

49. Qin, W. ir Uccelli, P. (2019). Metadiscourse: Variation across communicative contexts. *Journal of Pragmatics* Volume 139, January 2019, 22-39. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2018.10.004>.

Informacijos šaltinių sąrašas

(TECH) Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniai straipsniai lietuvių kalba

1. (TECH 1 LT) Razgus, R., Varnauskas, V. ir Garbinčius, G. (2021). Padangų smulkinimo peilio restauravimo technologijos tyrimas. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 13, 1-4. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2021.14174>
2. (TECH 4 LT) Bradauskienė, V., Kučinskas, G., Monkutė-Kazlauskienė, D. ir Monkuvienė, L. 3D spausdinimo technologijų pritaikymas šokoladui spausdinti. *Darnios aplinkos vystymas 2020 1(17) 173-181*. Prieiga per internetą: <http://ojs.kvk.lt/index.php/DAV>
3. (TECH 6 LT) Pomarnacki, A. ir Venslauskas, K. Hibridinio mažos galios saulės elektrinės keitiklio tyrimas. *Agroinžinerija ir energetika: VDU Žemės ūkio inžinerijos fakulteto mokslo populiarinimo žurnalas*, 2020, Nr. 25, 220-223. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/110995>
4. (TECH 7 LT) Jurgo, M. ir Navickas, R. (2018). 2d vernier žiedinio laikinio skaitmeninio keitiklio modelis. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 10, 1-5. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2018.2763>
5. (TECH 11 LT) Vitkutė, K. ir Grubliauskas, R. (2019). Elektroninės įrangos kabelių apvalkalo panaudojimo aidėjimo trukmei mažinti tyrimai ir vertinimas. *Aplinkos apsaugos inžinerija, ISSN 2029-7157 / eISSN 2029-7149*, 161-167. DOI: <https://doi.org/10.3846/aainz.2019.017>
6. (TECH 15 LT) Jakimavičius, E. ir Venslauskas, K. (2021). Mažos galios elektros energijos kaupiklių tyrimas. *Agroinžinerija ir energetika : VDU Žemės ūkio inžinerijos fakulteto mokslo populiarinimo žurnalas. Kaunas : Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija*, 2021, nr. 26, 155-159. DOI: <https://doi.org/10.15544/2669-1728.2021.26>
7. (TECH 16 LT) Šapurov, M., Bielskis, E., Bleizgys, V. Ir Dervinis, A. (2020). Bepakopis reaktyviosios galios kompensatorius. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 12, 1-6. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2020.11441>
8. (TECH 19 LT) Bartnykas, K. (2021). Kompiuterių architektūros užduočių sudarymas tyrimams, atliekamiems lauku programuojamomis loginėmis matricomis. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 13, 1-5. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2021.15184>
9. (TECH 20 LT) Šapurov, M., Dervinis, A., Bielskis, E. ir Bleizgys, V. (2020). Didelės galios mikrosekundinių impulsų generatorius. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 12, 1-5. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2020.11443>
10. (TECH 22 LT) Daukšys, V. ir Lebedevas, S. (2019). Dvejopo kuro variklio eksperimento balanso palyginamieji tyrimai. *ENERGETIKA*. 2019. T. 65. Nr. 2–3. P. 113–121. DOI: <http://dx.doi.org/10.6001/energetika.v65i2-3.4105>
11. (TECH 28 LT) Gedminas, A. (2019). Membraninių skaičiavimų ir daiktų interneto technologijos. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 11, 1-8. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2019.9454>
12. (TECH 29 LT) Sereika, M., Varnauskas, V. ir Gedzevičius, I. (2019). Technologinių parametru įtakos virintinės jungties savybėms tyrimai, suvirinant aisi 304. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 11, 1-8. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2019.7065>

13. (TECH 30 LT) Kladovščikov, L., ir Navickas, R. (2018). Belaidžio ryšio siųstuvų-imtuvų susiderinimo būdų analizė. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 10. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2018.2762>

(TECH) Mechanikos, elektros inžinerijos ir elektronikos moksliniai straipsniai anglų kalba

1. (TECH 1 EN) Vijayaraghavan, S.N., JWall, J., Menon, H. G., Duan, X., Guo, L., Amin, A., Han, X., Kong, L., YZheng, Y., Li, L. ir Yan, F. (2021). Interfacial engineering with NiOx nanofibers as hole transport layer for carbon-based perovskite solar cells. *Solar Energy* 230, 591–597. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.solener.2021.10.039>
2. (TECH 3 EN) Limmera, D. T. ir Willardb, A. P. (2018). Nanoscale heterogeneity at the aqueous electrolyte–electrode interface. *Chemical Physics Letters* 620, 144–150. Prieiga per internetą: www.elsevier.com/locate/cplett
3. (TECH 5 EN) Walton, G. ir Sinha, S. (2021). Challenges associated with numerical back analysis in rock mechanics. *Journal of Rock Mechanics and Geotechnical Engineering*, ISSN 1674-7755, 1-14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrmge.2022.01.010>
4. (TECH 6 EN) Ghosh, S. (2017). Nanomaterials and Their Applications: Molecular Electronics. *Part of the Advanced Structured Materials Book Series (volume 84) Springer Journals*, 235–260. DOI: 10.1007/978-981-10-6214-8_9
5. (TECH 7 EN) Courtemanche, J., King, S. ir Bouck, D. (2018). Engineering Novel Lab Devices Using 3D Printing and Microcontrollers. *SLAS Technology*, Vol. 23(5) 448–455. DOI: <https://doi.org/10.1177/2472630318766858>
6. (TECH 9 EN) Friederich, P., Fediai, A., Kaiser, S., Konrad, M., Jung, N. ir Wenzel, W. (2019). Toward Design of Novel Materials for Organic Electronics. *Advanced Material*, 2019, 31, 1808256, 1-16. DOI: 10.1002/adma.201808256

(EKON) Ekonomikos moksliniai straipsniai lietuvių kalba

1. (EKON 1 LT) Žilinskienė, L. ir Žilinskas, T. (2020). Žiedinės ekonomikos ir atliekų teisinio reguliavimo koreliacijos probleminiai aspektai. *JURISPRUDENCE*, 2020, 27(1), p. 95–112. DOI: 0.13165/JUR-20-27-1-05
2. (EKON 2 LT) Sikorskaitė-Narkun, E. ir Peleckis, K. (2020). Baltijos šalių oro uostų ekonomikos sektoriaus plėtros vertinimas ekonomikos globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba, e-ISBN 978-609-476-223-9*, 1-9. DOI: <https://doi.org/10.3846/vvf.2020.024>
3. (EKON 4 LT) Zonienė, A. ir Valiulė, V. (2021). Tvaraus investavimo galimybės plėtojant mėlynąją ekonomiką. *Regional Formation and Development Studies*, 33(1), 164-171. DOI: doi:10.15181/rfds.v33i1.2208
4. (EKON 5 LT) Makovskaja, N. ir Okunevičiūtė Neverauskienė, L. (2020). Socialinė gerovė ekonomikos pokyčių kontekste. *Ekonomika ir vadyba, e-ISBN 978-609-476-223-9*, 1-9. DOI: <https://doi.org/10.3846/vvf.2020.023>
5. (EKON 6 LT) Šneiderienė, A., Zonienė, A., ir Nutautienė, R. (2021). Namų ūkių finansinių įpročių tyrimas Covid-19 karantino laikotarpiu. *Regional Formation and Development Studies*, 31(2), 183-196. DOI:10.15181/rfds.v31i2.2109

6. (EKON 7 LT) Girdzijauskas, S., Čiegis, R., ir Dubnikovas, M. (2021). Ekonominių procesų valdymas: grįžtamasis ryšys ekonomikoje. *Regional Formation and Development Studies*, 31(2), 28-38. DOI:10.15181/rfds.v31i2.2095
7. (EKON 8 LT) Barčaitė, R., Bendoraitienė, E. ir Gaigalienė, A. (2020). Finansinės neištikimybės formavimosi Lietuvos namų ūkiuose tyrimas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2020.14/2*, 33-45. DOI: <https://doi.org/10.7220/AESR.2335.8742.2020.14.22>
8. (EKON 11 LT) Kazimieraitytė, M., ir Skvarciany, V. (2019). Šešėlinę ekonomiką lemiančių veiksnių tyrimas. *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania*, 11, 1-7. DOI: <https://doi.org/10.3846/mla.2019.9388>
9. (EKON 13 LT) Statkus, J. ir Tamašauskienė, Z. (2020). Funkcinio pajamų pasiskirstymo kitimo poveikio bendrajai paklausai empirinių tyrimų analizė. *Socialiniai tyrimai / Social Research. 2020, Vol. 43 (2)*, 15–25. DOI: <https://doi.org/10.21277/st.v43i2.315>
10. (EKON 14 LT) Andriuškevičius, K. ir Raibužytė, G. (2019). Dalijimosi ekonomika grįstų verslo modelių plėtros vertinimas makroekonominio aspektu. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai, 2019. 13/2*, 13-28. DOI: <https://doi.org/10.7220/AESR.2335.8742.2019.13.2.1>

(EKON) Ekonomikos moksliniai straipsniai anglų kalba

1. (EKON 1 EN) Kennedy, C. (2022). The Intersection of Biophysical Economics and Political Economy. *Ecological Economics, Volume 192, 2022, 107272, ISSN 0921-8009*, 1-10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107272>.
2. (EKON 2 EN) Bontan, D., McKee, D., Orlov, G. ir McDougall, A. (2022). Racial and gender achievement gaps in an economics classroom. *International Review of Economics Education, Volume 40, 2022, 100239, ISSN 1477-3880*, 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iree.2022.100239>
3. (EKON 5 EN) Gibson, J., Olivia, S., Boe-Gibson, G. ir Li,Ch. (2021). Which night lights data should we use in economics, and where?. *Journal of Development Economics, Volume 149, 2021, 102602, ISSN 0304-3878*, 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2020.102602>
4. (EKON 8 EN) Hope, R., Thomson, P., Koehler, J. ir Foster, T. (2020). Rethinking the economics of rural water in Africa. *Oxford Review of Economic Policy*. 36. 171-190. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/oxrep/grz036>
5. (EKON 9 EN) Chetty, R., Friedman, J. N., Saez, E., Turner, N. ir Yagan, D. (2020). Income Segregation and Intergenerational Mobility Across Colleges in the United States. *The Quarterly Journal of Economics, Volume 135, Issue 3, August 2020, 1567–1633*. DOI: <https://doi.org/10.1093/qje/qjaa005>
6. (EKON 11 EN) Cohen PJ, Allison EH, Andrew NL, Cinner J, Evans LS, Fabinyi M, Garces LR, Hall SJ, Hicks CC, Hughes TP, Jentoft S, Mills DJ, Masu R, Mbaru EK ir Ratner BD. (2019) Securing a Just Space for Small-Scale Fisheries in the Blue Economy. *Frontiers in Marine Science*, 6:171, 1-8. DOI: 10.3389/fmars.2019.00171
7. (EKON 12 EN) hDaly, H. (2018). Envisioning a Successful Steady-State Economy. *The Journal of Population and Sustainability, Vol. 3, No. 1, (Autumn/Winter 2018)*, 21-33. DOI: 10.3197/jps.2018.3.1.21